

VITRALII

LUMINI ȘI UMBRE

Publicație editată de Asociația Cadrelor Militare în Rezervă și în
Retragere din Serviciul Român de Informații

DIRECTOR: Col. (r) Filip Teodorescu

Contact:

București, str. Toamnei nr. 37, sector 2

Tel.: (0040)-21-2119957

cenaclul.vitralii@acmrr-sri.ro

www.acmrr-sri.ro

©ACMRR-SRI

București 2024-2025

ISSN 2067-2896

„VITRALII – LUMINI ȘI UMBRE”

Consultanți științifici

Prof. univ. dr. Ioan Scurtu
Prof. univ. dr. Mihail M. Andreescu
Dr. ist. Tatu Alexiu
Dr. ist. Alex Mihai Stoenescu
Conf. univ. dr. Aurel V. David

Colegiul de redacție

Redactor șef:

Gl. bg. (r) Maria Ilie

Secretar de redacție:

Col. (r) Mihai Munteanu

Membri:

Col. (r) dr. Sorin Aparaschivei

Gl. mr. (r) Dumitru Bădescu

Gl. bg. (r) Nechifor Ignat

Gl. mr. (r) Marin Ioniță

Gl. bg. (r) Vasile Mălureanu

Gl. bg. (r) Nicolae Pintilei

Col. (r) dr. Tiberiu Tănase

Col. (r) Gheorghe Trifu

Responsabilitatea juridică pentru conținutul materialelor publicate revine exclusiv autorilor acestora. Opiniile și punctele de vedere exprimate de autori în cuprinsul revistei pot să nu corespundă integral cu cele ale ACMRR-SRI. Reproducerea sub orice formă a conținutului acestei publicații este permisă cu menționarea sursei și a autorului. Manuscrisele nepublicate nu se restituie.

C U P R I N S

Editorial

- „Vitrării – Lumini și umbre”, 15 ani de la apariție 5
- Mesaje aniversare 13

File de istorie

- Între eroism și trădare: generalul Victor Precup 24
Prof. univ. dr. Eugen Străuțiu, Sibiu
- Evenimente, stări de spirit și activități informative în 1940 la Iași.
Pagini din documente (II) 35
Col. (r) prof. Radu Voroneanu, Iași
- Prezența informativă britanică în România înainte de Primul Război
Mondial 60
Col. (r) dr. Sorin Aparaschivei
- Cazuri de spionaj cu aromă rusească (1916-1917) 77
Dr. ist. Alin Spânu

Mihai Eminescu - omagiu la 175 de ani de la naștere

- „Starea Nației” oglindită de Mihai Eminescu în „Icoane vechi și
icoane nouă” 85
Col. (r) conf. univ. dr. Aurel V. David

Memorie profesională

- 1967: misiunea „maiorului Vasilescu” zădărnicește asaltul sovietic ... 101
Col. (r) Tudor Păcuraru
- Întâmplări profesionale 108
Gl. bg. (r) Vasile Mălureanu

În sprijinul culturii de securitate

- Prevenirea/anihilarea bioterorismului: implicarea specialiștilor în informații 123

Dr. șt. Ioan Eugen Popa

- Campania de dezinformare rusă în alegerile prezidențiale și referendumul din republica Moldova 127

George V. Scripcariu

- Impunerea identității digitale 134

Col. (r) Liviu Găitan

Pașini literare 137

- Poezii: Iacob Oniga, omagiu României
- Vitrina cu cărți: Andrei Breabă, Ioan Burdulea, Petru Popița, Liliana Badea
- Agenda Cernaclului „Vitrării”

Din viața și activitatea ACMRR-SRI 156

- Cronologie: septembrie – decembrie 2024
- Prezențe artistice: Ioan Rotariu

EDITORIAL

„VITRALII – LUMINI ȘI UMBRE”, 15 ANI DE LA APARIȚIE

- privire retrospectivă -

Marcăm în această iarnă 15 ani de la lansarea proiectului editorial „Vitrallii – Lumini și umbre” și tot atâția ani de prezență neîntreruptă a revistei în mediul publicistic, ceea ce impune, cel puțin pentru noi, o scurtă privire retrospectivă.

Ideea editării revistei a apărut la nivelul conducerii Asociației Cadrelor Militare în Rezervă și Retrageră din Serviciul Român de Informații (ACMRR-SRI) încă în vara anului 2009, când Președintele nou ales al Asociației, col. (r) Filip Teodorescu, a promovat o nouă abordare privind rolul și locul ACMRR-SRI. Între proiectele care s-au bucurat de unanimă aprobare s-a aflat și editarea unei publicații de memorialistică profesională, care să promoveze cultura de securitate și să susțină demersurile vizând cunoașterea corectă a istoriei și activității cadrelor de informații din trecutul recent.

Alături de col. (r) Filip Teodorescu, din grupul de inițiativă au mai făcut parte gl. mr. (r) Dumitru Bădescu, președinte al Sucursalei București a ACMRR-SRI, gl. bg. (r) Adrian Bărbulescu și gl. bg. (r) Vasile Mălureanu, membri ai Consiliului Director, gl. bg. (r) Maria Ilie, col. (r) Paul Ceașu (pseudonim literar Paul Carpen) și col. (r) Hagop Hairabetian, cu preocupări literare și multe volume publicate, col. (r) Aurel V. David, doctor în istorie, autor a numeroase lucrări de cercetare științifică.

Denumirea revistei „Vitrallii – Lumini și umbre” a fost propusă de gl. bg. (r) Ion-Alin Gheorghe, fost ofițer de Contraspionaj cu preocupări scriitoricești, și adoptată în unanimitate de membrii fondatori. Pentru funcția de redactor șef, grupul de inițiativă s-a orientat spre gl. bg. (r) prof. univ. dr. Cristian Troncotă, fost decan al Facultății de Psihologie din cadrul Academiei Naționale de Informații. Membrii grupului de inițiativă au reușit, de asemenea, să coopteze în Consiliul Editorial istorici de renume, între care prof. univ. dr. Gheorghe Buzatu, prof. univ. dr. Ioan Chiper, dr. ist. Alex Mihai Stoenescu.

Primul număr al revistei, apărut la 1 decembrie 2009, a fost deschis de Mesajul Directorului Serviciului Român de Informații George-Cristian Maior, care consemna că apariția acestei publicații *„oferă o platformă concretă de dialog pentru dezbateră din perspectivă retrospectivă și critic constructivă a unor idei și concepte aflate în permanentă actualitate în societatea românească. Deschiderea acestor forme de comunicare asigură premisele unor răspunsuri din partea celor care ani de-a rândul și-au pus viața în slujba națiunii, la întrebări considerate adeseori retorice”*.

Președintele Asociației, col. (r) Filip Teodorescu, scria în articolul *„La început de drum”* că veteranii serviciilor de informații secrete române au datoria de a conserva memoria și inteligența ofițerilor de informații care au acționat pentru a cunoaște, preveni și contracara amenințările la adresa națiunii române, a statului român și a cetățenilor săi. Totodată, promitea că articolele ce vor fi publicate în *„Vitrallii – Lumini și umbre”* vor constitui un demers cu triplă valență: atitudine civică, educație patriotică și cultură de securitate.

În acest prim număr au publicat materiale Cristian Troncotă, Vasile Mălureanu, Hagop Hairabetian și Vasile Vasâlca – la rubrica *„Din istoria serviciilor de informații”*, Alex Mihai Stoenescu, Filip Teodorescu – la *„Exerciții de memorie și inteligență”*, Aurel Rogoan, Cristian Troncotă, Paul Carpen, Vasile Mălureanu – la *„Atitudini și opinii”*, Cristian Troncotă, Aurel David – la *„Cultura de securitate”*, Gheorghe Trifu – la *„Din viața și activitatea Asociației”*.

Lansarea oficială a Revistei *„Vitrallii – Lumini și umbre”* a avut loc la începutul lunii ianuarie 2010, în prestigiosul cadru oferit de Muzeul Național de Istorie a României, fiind onorată de participarea unor personalități de prestigiu ale cercetării istoriei naționale, între care prof. univ. dr. Gheorghe Buzatu, prof. univ. dr. Ioan Opriș, prof. univ. dr. Ioan Scurtu, conf. univ. dr. Gheorghe Iscu, dr. ist. Alex Mihai Stoenescu. Au mai fost prezenți doamna colonel Adelina Palade, Coordonator al Direcției Programe de comunicare a Serviciului Român de Informații, domnul Costin Georgescu, fost director al acestei instituții, ziariști, reporteri, analiști, formatori de opinie din presa scrisă și audio-vizuală, un numeros public.

Lansarea s-a constituit într-o interesantă dezbatere în jurul tematicii revistei, moderată de dr. Crișan Mușețeanu – directorul Muzeului Național de

Istorie a României, la care au participat membri ai Consiliului Editorial care au răspuns întrebărilor adresate de public, nu întotdeauna comode. Apariția primului număr al Revistei „Vitrării – Lumini și umbre” a fost semnalată apreciativ de mai multe publicații din presa centrală și locală.

Structura tematică a revistei a fost configurată de la început în conformitate cu obiectivele anunțate: memorialistică de informații, respectiv mărturii privind activitatea serviciului național de informații – cu denumirile pe care le-a purtat în ultimii 60-70 de ani – și aspecte de interes referitoare la evenimente din istoria recentă a României, promovarea patriotismului și culturii de securitate, apărarea onoarei și statutului cadrelor de informații. Relevante în acest sens, sunt rubricile consacrate ale revistei: *„Din istoria serviciilor de informații”*, *„Exerciții de memorie și inteligență”*, *„Atitudini și opinii”*, *„Cultura de securitate”*, *„Din viața și activitatea Asociației”* (ACMRR – SRI). Pe parcurs, unele rubrici au fost reconfigurate ori au apărut altele noi. Spre exemplu: *„Prezenți în viața cetății”* - începând cu nr. 2/2010, *„Istorie trăită”* – nr. 4/2010, *„Istoria altfel”* – nr. 11/2012, *„Pentru demnitate și onoare”* – nr. 15/2013. În anul 2011, începând cu nr. 6, revista a fost deschisă cu un Editorial care, de regulă, se referă la problemele de fond abordate în numărul respectiv.

Întrucât redacția a fost preocupată de opiniile cititorilor, în revistă au fost introduse rubricile *„Scrieri către redacție”* (începând cu nr. 22/2015) și *„Primi la redacție”* (nr. 25/2016). Pentru a promova revista, dar și pentru a cunoaște opinia cititorilor despre conținutul său, colectivul redacțional a organizat, cu sprijinul Sucursalelor Asociației, îndeosebi în primii ani de apariție, mai multe întâlniri cu cititorii ocazionate de lansarea unor numere ale revistei, organizarea unor dezbateri sau participarea la simpozioane privind activitatea de informații ori evenimente de interes din istoria recentă a țării noastre. Pentru o mai bună promovare și diversificare a categoriilor de cititori, întreaga colecție a revistei a fost postată pe site-ul ACMRR-SRI, cu posibilitatea de accesare *on-line* și preluare gratuită.

Mai mult, pentru a valorifica bogatul material adunat de-a lungul anilor, dar și pentru a ajunge la cât mai mulți cititori, redacția a publicat mai multe volume tematice cu caracter antologic:

- *Adevăruri incomode - Decembrie 1989* (Ed. Semne, 2013), cu o postfață semnată de acad. Dinu C. Giurescu. Dintre semnatarii mărturiilor/

analizelor menționăm pe Filip Teodorescu, Alex Mihai Stoenescu, Victor Neculicioiu, Paul Carpen, Marin Dan, Nechifor Ignat, Aurel V. David, Viorel Sârbu, Vasile Mălureanu și mulți alții. Volumul de aproape 400 de pagini a fost lansat la Târgul de carte „Gaudeamus” la 22 noiembrie 2013, fiind prezentat de acad. Dinu C. Giurescu. Câteva zile mai târziu, la 10 decembrie 2013, a fost organizat un simpozion-dezbateri de către ACMRR – SRI la Centrul Cultural al Municipiului București (ARCUB), intitulat „*Serviciile de informații și evenimentele din decembrie 1989*”, moderat de Alex Mihai Stoenescu, la care au participat Filip Teodorescu, Cristian Troncotă, Corvin Lupu și Paul Carpen. Volumul a beneficiat și de o lansare organizată de Editura Semne, în ziua de 17 decembrie 2013, la Librăria Mihail Sadoveanu din Capitală. și a făcut obiectul a două emisiuni-dezbateri moderate de jurnalistul Horia Alexandrescu la postul TV Money Chanel cu participarea lui Filip Teodorescu, Paul Carpen și ing. Mihai Montanu.

- *Adevăruri necesare – Marota deconspirării Securității* (Ed. Semne, 2014). Cartea, cu peste 400 de pagini și o postfață semnată de reputatul jurnalist Sergiu Andon, cuprinde articole care subliniază caracterul ilegal, anticonstituțional și abuziv al așa-numitei „deconspirări a Securității”. Analizele documentate aparțin unor foști ofițeri de informații (Filip Teodorescu, Victor Neculicioiu, Hagop Hairabetian, Vasile Mălureanu și alții), analiști în domeniu (Cristian Troncotă, Liviu Găitan etc.) sau din domenii tangente (ex. ambasador Constantin Gârbea). Volumul a fost lansat pe 22 noiembrie 2014, la Târgul de carte „Gaudeamus”.

- *Adevăruri evidente. Serviciul Român de Informații – instituție esențială a statului* (Ed. Semne, 2015), care marchează împlinirea a 15 ani de la înființarea Serviciului Român de Informații, Volumul, prefăcut de prof. univ. dr. Virgil Măgureanu, primul director al SRI, cuprinde mărturii ale unor profesioniști ai informațiilor – specialiști în Contraspionaj, Apărarea Constituției, Securitate Economică, Antiterorism, Analiză și valorificare a informațiilor, Planificare strategică ș.a., care au contribuit la edificarea și consolidarea Serviciului Român de Informații.

*

Revista „Vitralii – Lumini și umbre” a relevat în mod constant contribuțiile aduse de membri ai ACMRR – SRI la mai buna descifrare a unor

aspecte din istoria și activitatea serviciului național de informații din ultimii 60-70 de ani, precum și referitoare la evenimente de interes din istoria recentă a României, prin interviuri, participări la realizarea unor filme documentare sau emisiuni de radio și televiziune.

Pentru o mai bună comunicare, dar și pentru stimularea spiritului de camaraderie al membrilor Asociației, revista a publicat informații privind: întâlnirile promoțiilor de ofițeri care au absolvit Școala de la Băneasa sau Academia Națională de Informații „Mihai Viteazul”, devenite anuale la multe promoții; reuniunile periodice ale veteranilor care și-au desfășurat activitatea în aceleași unități centrale sau teritoriale; acțiuni colective cu caracter patriotic, educativ și recreativ ale membrilor Asociației ș.a.

Revista „Vitrallii – Lumini și umbre” se constituie într-un veritabil și eficient vector de informare a membrilor Asociației cu principalele probleme de interes pentru aceștia. S-a ajuns la o simbioză perfectă între conducerea ACMRR-SRI și redacția revistei, aceasta fiind conectată permanent la realizarea obiectivelor de etapă ale Asociației.

*

Revista „Vitrallii – Lumini și umbre” a ajuns la nr. 60, în 15 ani de apariție neîntreruptă, trimestru de trimestru. Evident că acest lucru a fost posibil ca urmare a eforturilor colectivului de redacție, cu sprijinul unor cunoscuți istorici și cercetători. Menționăm în primul rând contribuția membrilor redacției și colaboratorilor care au scris și prezentat spre publicare articole, analize, studii de caz de interes pe profilul revistei. Le mulțumim tuturor! Nu-i vom enumera pe toți, ei rămânând în paginile Revistei „Vitrallii – Lumini și umbre”, consacrată deja ca sursă de informații privind cercetarea istorică referitoare la istoria recentă a României. Vom da totuși câteva nume: Vasile Mălureanu, prezent în toate cele 60 de numere cu câte unul, două sau chiar trei materiale, dintre care nu puține au fost incluse în volume antologice de mare succes; Filip Teodorescu, îndeosebi pentru confesiunile făcute; Hagop Hairabetian, cu memorialistică de informații pe profil de Contraspionaj și, începând cu nr. 32/2017, cu originala rubrică „*Colțul Mizantropului*”; Paul Carpen, îndeosebi pentru interviurile consemnate pe tematica revistei; Dumitru Bădescu, cu analizele de securitate economică; Aurel V. David, cu rememorările privind decembrie 1989 și după, precum și pentru promovarea constantă a valorilor

istorice naționale; Victor Neculicioiu, pentru primele referințe la Contraspionajul țări socialiste din anii 1970-1980; Cristian Troncotă, Aurel Rogoian, Liviu Găitan, Tiberiu Tănase și alții, pentru contribuții la cunoșterea sistemului național de informații; Gheorghe Ciobotaru, pentru devoalarea meandrelor oculte și interesate ale justiției militare în primele luni de după decembrie 1989; Alexandru Bochiș, pe profil antiterorist; Dan Marin, aspecte inedite privind zilele sfârșitului de decembrie 1989 de la București; Radu Tinu, martor al evenimentelor din 17-20 decembrie 1989 de la Timișoara; Nicolae Pintilei, pentru analizele privind apariția crimei organizate în România, în anii 1990-2000; Tudor Păcuraru, semnatarul unor materiale interesante despre revizionismul maghiar; mai tinerii Radu Voroneanu și Cătălin Peptan, în ce privește configurări mai recente ale spectrului de riscuri și amenințări la adresa securității naționale; mulți, mulți alții.

Pentru contextualizarea și completarea mărturiilor memorialistice și analizelor veteranilor în informații, am apelat și la opiniile unor istorici specialiști în activitatea serviciilor de informații române și/sau în probleme stringente de securitate națională (Alin Spânu, Alba Iulia Popescu, Dorin Suciu, Mihai Racovițan, Vasile Lechințan etc.), precum și a consultanților științifici acad. Dinu C. Giurescu, prof. univ. dr. Gheorghe Buzatu, dr. ist. Alex Mihai Stoenescu.

Ilustrative în ceea ce privește propensiunea revistei „Vitralii – Lumini și umbre” pentru istoria națională sunt spațiile largi acordate rubricii permanente „File de istorie”, precum și numărul integral dedicat Centenarului Marii Uniri (nr. 32/2017), care au găzduit și găzduiesc contribuții ale membrilor Asociației pasionați de cercetarea istorică, alături de articole și studii ale unor specialiști și istorici consacrați.

*

Pe parcursul acestor 15 ani s-au produs și inerente modificări la nivelul managementului. În decembrie 2012, Filip Teodorescu – la momentul respectiv președintele ACMRR-SRI – trece din postura de membru al Consiliului Editorial în cea de director al revistei, funcție pe care o deține și în prezent. La nivelul conducerii redacției, în decembrie 2014 lui Cristian Troncotă i-au urmat Paul Carpen, până în anul 2017, apoi Hagop Hairabetian, care a condus redacția până în anul 2023. Actualul redactor șef este doamna Maria Ilie, membru fondator al revistei, care în acești 15 ani a asigurat secretariatul de redacție.

Modificări s-au produs și la nivelul redacției. Au fost cooptați gl. mr. (r) Marin Ioniță (începând cu nr. 10/2012), col. (r) Mihai Constantinescu de la Iași, col. (r) Marius Ghilea de la Zalău și gl. bg. (r) Nechifor Ignat de la Sibiu (toți în decembrie 2012), col. (r) Tiberiu Tănase (în 2017), col. (r) dr. Sorin Aparaschivei (în 2022), gl. bg. (r) Nicolae Pintilei și col. (r) Mihai Munteanu (în 2024), al doilea devenind secretarul redacției.

Inerent, lista consultanților științifici s-a modificat, în locul regretaților acad. Dinu C. Giurescu, prof. Gheorghe Buzatu, prof. Gelu Neamțu fiind cooptați prof. Mihail M. Andreescu (în 2015) și dr. Tatu Alexiu (în 2022).

Pe parcurs, revista și-a extins aria preocupărilor vizând valorificarea potențialului creator al membrilor ACMRR-SRI în domenii diverse: mai întâi literatură (poezie, proză, eseu), apoi arte plastice, muzică, istorie, știință, memorialistică. În anul 2017, pe lângă și cu sprijinul revistei „Vitrallii – Lumini și umbre”, a fost înființat un Cenaclu literar cu participarea membrilor ACMRR-SRI cu preocupări literare. Doi ani mai târziu, în contextul sărbătoririi a 10 ani de la apariția revistei, a fost editată Antologia literară *Sub drapel*, care cuprindea 27 de autori și mostre din creațiile lor.

Întrucât s-a constatat că în rândul membrilor ACMRR-SRI sunt colegi cu preocupări și realizări creative și în alte domenii – arte plastice, muzică, artă interpretativă, istorie, știință și memorialistică – în anul 2022 s-a procedat la reorganizarea Cenaclului, în cinci secțiuni (Literatură, Arte, Istorie, Știință și Memorialistică), sub denumirea *Cenaclul Vitrallii*. În prezent, Cenaclul are 67 de membri, dintre care 27 din București și 40 de la 22 sucursale județene. Revista „Vitrallii – Lumini și umbre”, principalul vector de promovare a creațiilor membrilor Cenaclului, asigură spații generoase în acest scop. Pe lângă rubricile mai vechi – „*Pagini literare*” și „*Noutăți editoriale*”, din acest an au fost consacrate alte două rubrici specifice: „*Vitrina cu cărți*”, realizată de *Cenaclul Vitrallii* și „*Agenda Cenaclului*”. În plus, revista este ilustrată cu reproduceri foto ale unor lucrări de artă plastică realizate de membri ai ACMRR-SRI și ai cenaclului (Gheorghe Rusu, Marian Chirea, Stela Bungău, Constantin-Toni Sultana, Mariana David, Luminița Stănciulescu, Bogdan Dițu).

Ne bucurăm să menționăm aici și totodată să mulțumim *Cenaclului Vitrallii* pentru cele două proiecte cu care marchează aniversarea revistei „Vitrallii – Lumini și umbre”: Expoziția de pictură „*Vitrallii de Toamnă*”, cuprinzând 74

de lucrări aparținând a 9 membri ai Cenaclului (28 octombrie-3 noiembrie 2024, Casa de Cultură Friedrich Schiller, București), respectiv o nouă antologie de creații literare ale membrilor Cenaclului, intitulată „*Floare de colț*”.

*

În cei 15 ani de apariție trimestrială neîntreruptă, revista „Vitrallii – Lumini și umbre” și-a dobândit un remarcabil prestigiu în rândul istoricilor, analiștilor, profesorilor, jurnaliștilor și altor categorii de cititori. Ilustrativ în acest sens este și faptul că la aniversarea a 10 ani de la apariția revistei, eveniment organizat în ziua de 10 decembrie 2019, la Sala Bizantină a Cercului Militar Național, au participat conducerea de atunci a Serviciului Român de Informații, în frunte cu directorul Eduard Hellvig, numeroși istorici și oameni de cultură colaboratori ai revistei, reprezentanți ai mass-media și ai altor asociații de rezerviști militari partenere ale ACMRR-SRI. Domnul Hellvig a subliniat, în alocuțiunea sa, contribuția rezerviștilor și a revistei la promovarea valorilor naționale și dezvoltarea culturii de securitate. La dezbaterea care a urmat, moderată de col. (r) Filip Teodorescu, directorul revistei, au participat cu scurte alocuțiuni gl. mr. (r) Marin Ioniță, președintele ACMRR-SRI și membru al redacției, col. (r) Hagop Hairabetian, redactor șef, publiciștii Ion Cristoiu, Dan Andronic, Mirel Curea, Horia Alexandrescu, col. (r) Ioan C. Popa – reprezentant al ACMRR-SIE și al revistei „Periscop”, Marin Voican-Ghioroiu – scriitor și compozitor, reprezentant al Centrului de Etică și Strategie.

Concomitent, au fost primite la redacție mesaje de felicitare de la numeroși istorici, publiciști și cititori interesați de problematica revistei.

*

Cele prezentate în scurta noastră privire retrospectivă, ca dealtfel parcursul și rezultatele din cei 15 ani de prezență a revistei „Vitrallii – Lumini și umbre” în peisajul publicistic românesc, se datorează efortului neprecupețit al tuturor colegilor și colaboratorilor noștri, mentoratului permanent al consultanților științifici, și nu în ultimul rând cititorilor pe care i-am simțit permanent aproape. Le mulțumim tuturor și îi invităm în continuare alături de noi, în viitorul „Vitralliilor”!

Redacția

„VITRALII – LUMINI ȘI UMBRE”, 15 ANI DE LA APARIȚIE

- mesaje aniversare -

Ne bucură să vedem că aniversarea revistei „*Vitralii – Lumini și umbre*” a fost marcată de către cititorii și colaboratorii noștri. Prezentăm mai jos câteva din mesajele primite la redacție, cu mulțumiri și cu asigurarea că ele ne onorează și în același timp ne obligă să menținem un standard cel puțin la fel de înalt precum îl doresc prietenii noștri, cititori și colaboratori.

Cinsprezece ani bătuți pe muchie ai unei reviste constituie o adevărată performanță pentru spațiul publicistic autohton. Adăugați și faptul că apare și în versiunea tipărită, un efort înzecit din partea editorului și cu atât mai onorant.

M-am întâlnit cu revista „*Vitralii – Lumini și umbre*” cu ocazia unui eveniment cultural, poate banal pentru mulți, dar energetic pentru cei care nu au pierdut gustul pentru lectură și cunoaștere. Din ocazional, am ajuns la dorință și obișnuință pentru textele și mai ales pretextele inserate în această publicație, multă vreme cu statut de premieră la noi.

Sintagma „cultură de securitate” atât de des invocată la toate nivelurile deciziei din spațiul românesc este explicată număr de număr în modul cât mai clar cu putință prin publicarea în revista „*Vitralii*” a unor exemple concrete, cu date, evenimente și oameni, participanți de-o parte și de alta. Unii care protejează legile și Constituția, alții care din varii motive, de cele mai multe ori personale, vor să le ocolească.

Tabla de materii a fiecărui număr este mulțumitoare pentru orice cititor exersat în acest tip de lectură. De la editorial, linia directoare a numărului publicației și până la detalii din activitatea curentă a Asociației ce patronează existența revistei. Toate rubricile îngrijite cu râvnă și pasiune pot fi socotite mai mult decât interesante, unele din acestea fiind chiar atractive.

„File de istorie” este un instrument util pentru orice cititor, chiar și pentru un cercetător de specialitate, nu doar că articolele sunt semnate de profesioniști recunoscuți, ci și pentru conținut și calitatea științifică. Cel din urmă atribut oferă publicației un grad mare de autenticitate informației inserate în descriere și argumentație.

„Memoria profesională” este un alt capitol de expunere realizat de această dată de cei care au lucrat în Serviciul Național de Informații.

Explicațiile, lămuririle, detaliile asupra unor evenimente și situații, de cele mai multe ori la limită, au adus exact partea ce lipsea cercetării istorice, partea secretă, a ceea ce se cunoaște foarte puțin sau deloc, a ceea ce de multe ori nu apare scris nicăieri, dar ce poate fi socotită ca parte în completare pentru reconstituirea unui adevăr istoric. Aici trebuie să subliniez pentru mai multă limpezime, a adevărului istoric.

Conținutul acestei rubrici vine în întâmpinarea cititorului care poate printr-un minim efort să găsească similitudini cu evenimentele pe care el însuși le trăiește, dar a căror înțelegere uneori îi scapă.

Dacă tot am ajuns în acest punct, merită să readucem în atenția cititorului culegerea de istorie orală „*Adevăruri incomode*”, un produs editorial suplimentar al revistei „*Vitralii*”, apărut cu câțiva ani în urmă și în care am făcut cunoștință cu oameni pentru care Decembrie 1989 a fost diferit față de majoritate, în care drama și chiar tragedia nu au fost simple figuri de stil, ci episoade grele, dificile, amare, frustrante pentru destinul acestora și al Serviciului Național de Informații. Un volum ce merită retipărit, republicat pentru a lua aminte la erorile judecății de moment, atât de departe de zicala *sine ira et studio* (fără ură și părtinire).

Autorii și colaboratorii revistei sunt oameni cu un tip de educație ce este pe cale de dispariție. Educație bazată pe o largă cultură generală dublată de o specializare profesională de ținută, dar căreia nu îi lipsește experiența de viață, locul unde se călesc voința și curajul. Atât ale celor spuse, cât și ale celor înfăptuite.

Prin excelență, autorii, editorii, cei care scriu în revista „*Vitralii*” trăitori în cultul muncii și al onoarei au oferit și mostre ale patriotismului la care suntem obligați cu toții nu numai în momente de cumpănă, patriotism ce nu este doar un cuvânt aruncat pe hârtie sau o vorbă în vânt, astăzi declasat și osândit, ci reprezentat ca o stare de spirit și de fapt, fără de care solidaritatea, coeziunea socială ori impulsul spre progres n-ar avea nici o cale de a fi împlinite.

Așadar, să nu fiți surprinși dacă în paginile revistei „*Vitralii*” veți întâlni și îndeletniciri și încercări pentru literatură și artă întregite sub cupola cenaclului omonim, un alt semn că natura omenească nu este numai în alb și negru, ci și în lumini și umbre.

Urez redacției revistei „*Vitralii*”, la multe numere înainte !

George Popescu

Jurnalist, Radio România Actualități

„Vitrallii” la 15 ani

Proiect demarat în anul 2009, revista „Vitrallii – Lumini și umbre”, publicație editată de Asociația Cadrelor Militare în Rezervă și în Retrageră din Serviciul Român de Informații înregistrează anul acesta 15 ani de apariție neîntreruptă. „O platformă concretă de dialog pentru dezbateră din perspectivă retrospectivă și critic constructivă a unor idei și concepte aflate în permanentă actualitate în societatea românească”, o descria fostul director al S.R.I., George Cristian Maior.

Pentru istoricul contemporaneist, al cărui demers vizează înțelegerea și analizarea trecutului recent, materialele publicate în revista „Vitrallii – Lumini și umbre”, fie că vorbim despre articole dedicate memoriei profesionale sau cadrului legislativ care reglementa activitatea serviciilor de informații, reprezintă o sursă de documentare extrem de necesară. Într-un demers profesionist, acestea nu pot fi eludate. Sarcina istoricului profesionist este aceea de a folosi toate sursele documentare și memorialistice existente și a discerne între ele în analiza unui eveniment din istoria națională recentă.

Publicarea fără sincope a revistei „Vitrallii – Lumini și umbre” timp de 15 ani se datorează neîndoielnic efortului echipei redacționale, a autorilor, dar și susținerii manifestate constant de conducerea Serviciului Român de Informații, așa cum reiese din mesajele redate în paginile revistei.

Revista Asociației Cadrelor Militare în Rezervă și în Retrageră din Serviciul Român de Informații, „Vitrallii – Lumini și umbre”, reprezintă în micro o bucățică de sticlă pictată, fără de care vitraliul imens și extrem de complicat al înțelegerii istoriei recente românești nu ar putea fi complet.

Dr. Ana-Maria Cătănuș,

Dr. Dan Cătănuș,

Istorici, Cercetători, Institutul Național
pentru Studiul Totalitarismului

*

... așadar... cincisprezece ani de la apariția primului număr! O Revistă (... intenționat am scris cu literă mare!) ce își merită cu prisosință locul special în panoplia media... Neîndoielnic... „Vitralliile” au un rost esențial în a convinge, documentar și argumentat, mai ales dacă avem în vedere tentația unora atinși irevocabil de morbul omniscienței, în fața cărora cercetătorul onest este adesea

realmente „dezarmat”. Este cred timpul ca onorata publicație, dincolo de invocatele lumini și umbre din subtitlu, să depășească discreția asumată și să îndrăznească mai mult decât a făcut-o până azi! La mulți ani frumoși!

Prof. univ. dr. Marian Cojoc, Constanța

*

La aniversare

Bucuria atingerii unor noi cote de timp, unor noi ani de existență reprezintă un lucru demn de laudă, care subliniază demersul activ și de performanță al acestei reviste deosebite. Mă încântă fiecare număr, care aduce un plus de valoare mediului cultural și de informații al României. O asemenea apariție constantă arată că revista „*Vitralii*” are un colectiv de o înaltă ținută editorială, care reușește, număr de număr, să-i încante pe cititorii săi și să ofere materiale de o bună calitate.

Totul se îmbracă în haina sublimă a performanței, căci acest lucru este reușit de către prezenta revistă care se află la ceas aniversar. Este o mulțumire mare când poți observa că Revista „*Vitralii*” adună între paginile sale oameni de o certă valoare, oferind tot ceea ce este mai bun și necesar pentru o bună cunoaștere a domeniului cultural din mediul de informații, acel nimb de lumină care te îndrumă spre cunoaștere. Putem să afirmăm că ne aflăm în fața unor momente de bucurie, de împlinire care concluzionează succesul pe care prezenta revistă l-a obținut prin redactorii și conducerea sa.

La ceas aniversar, dorim Revistei „*Vitralii*”: „La mulți ani rodnici, plini de spor, reușite și numere spre infinit!”

Dr. Victor Constantin Măruțoiu

Doctor în Teologie, Membru al Uniunii
Scriitorilor din România, Cluj-Napoca

*

Stimați colegi,

Aniversarea celor 15 ani de apariție a revistei „*Vitralii – Lumini și umbre*” îmi oferă prilejul să exprim câteva gânduri, atât pentru realizatorii acesteia cât și pentru distinșii noștri colegi, rezerviști constănțeni din SRI.

În aceste condiții este absolut firesc ca revista să ajungă și la Asociația Cadrelor Militare în Rezervă și Retragere din Ministerul Afacerilor Interne, Filiala Constanța.

Datorită materialelor, revista este așteptată și citită cu interes de membrii asociației noastre. Se bucură de un interes deosebit articolele care prezintă unele aspecte mai puțin cunoscute din istoria României, în mod deosebit cele referitoare la activitatea de informații.

Din materiale publicate am putut afla o serie de aspecte necunoscute nouă dintr-o perioadă tulbure din istoria României (după decembrie 1989), deși am fost participanți activi la evenimente.

Suntem alături de colegii noștri, rezerviștii din SRI, și de realizatorii excelentei reviste „*Vitralii – Lumini și umbre*” la momentul aniversar și așteptăm cu interes numerele viitoare.

La mulți ani!

Cu deosebit respect,

Col. (r) Dr. David Mihail

Președintele Filialei Constanța din Asociația Cadrelor Militare
în Rezervă și Retragere din Ministerul Afacerilor Interne

*

Intrată în al XV-lea an de apariție, revista „*Vitralii – Lumini și umbre*” (editată de Asociația Cadrelor Militare în Rezervă și în Retragere din Serviciul Român de Informații) ocupă astăzi un loc aparte în ansamblul periodicelor românești, grație obiectivului asumat încă de la primul număr: promovarea constantă a culturii de securitate.

Cu girul unui colegiu de redacție profesionist și pe baza expertizelor asigurate de consultanții științifici – de excepție – ai publicației, articolele impresionează prin diversitatea temelor abordate (de la pagini din istoria națională, la memorialistică și schițe biografice, de la pagini literare și note de lectură, la editoriale, recenzii, informări despre activitatea Asociației etc.), prin stil și acribia informației, impunându-se ca prezență necesară în slujba comunității de veterani căreia îi este dedicată (dar nu numai acesteia).

Viață cât mai lungă, „*Vitralii – Lumini și umbre*”!

Adrian Georgescu

Muzeograf, Muzeul Național Brukenthal,
Muzeul de Istorie Casa Altemberger. Sibiu

*

La cincisprezece ani de la apariția primului număr al revistei „*Vitralii – Lumini și umbre*”, pot afirma că revista veteranilor din serviciile române de

informații s-a impus în lumea dură a publicisticii românești. Doi au fost factorii care au favorizat acest aspect:

1. calitatea colaboratorilor – reputați istorici și pasionați de istorie, precum și specialiști de primă mână, teoreticieni onorabili, precum și profesioniști care, pe parcursul unor cariere profesionale ireproșabile, și-au desfășurat activitatea în instituțiile specializate în culegerea de informații;

2. abordarea unor tematici complexe, de larg interes, prioritate având dezvoltarea contribuției serviciilor secrete românești în derularea unor evenimente cruciale ale istoriei României.

Revista „*Vitralii – Lumini și umbre*” are meritul că, pe parcursul a cincisprezece ani de apariție neîntreruptă, a rămas deosebit de interesantă și credibilă, atât pentru specialiștii serviciilor secrete, cât și pentru cititorul interesat de istoria adevărată a poporului român.

Colectivului de redacție îi urez să-și păstreze verticalitatea, astfel ca revista să continue să fie „vârful de lance” în evidențierea locului și rolului deosebit de importante pe care serviciile secrete îl au în societate.

La mulți ani!

Col. (r) Remus Macovei

Președinte al Filialei Constanța a Asociației
Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria”

*

„Vitralii” – O revistă a permanentelor întrebări

La apariția numărului 60 al revistei „*Vitralii – Lumini și umbre*”, esențial este să răspundem la o întrebare capitală: revista Asociației Cadrelor Militare în Rezervă și în Retragere din Serviciul Român de Informații a reușit/reușește să dea un răspuns adecvat, științific, documentat, argumentat celor care au blamat și blamează vechea Securitate, faptele reprobabile ale acesteia? Consider că nu este nevoie de justificări și improvizații subiective pentru a salva imaginea vechii Securități, ci de a scoate la LUMINĂ adevărul istoric din documentele și faptele autentice ale acesteia. Poate că după evenimentele din anul 1989 (ce o fi fost, revoluție, trădare, victima valului extern al schimbării?), după 35 de ani trecuți de atunci, nu mai avem nevoie de cosmetizări, ci de adevărul gol-goluț.

Poate că acesta este meritul cel mai mare al „*Vitraliilor*”, de a scoate la lumină și de a nu lăsa în UMBRĂ istoria acelei instituții apreciată adesea “de tristă amintire”. Cercetările ulterioare vor demonstra, când toate documentele privind faptele vechii Securități vor fi pe deplin cunoscute, prin noi dovezi, cât

a fost LUMINĂ și cât a fost UMBRĂ în activitatea vechii Securități. Este menirea capitală a „*Vitraliilor*” în anii ce vor veni.

Citesc revista „*Vitralii*” încă de la apariția primului număr, prin bunăvoința fostului meu coleg de liceu gl. bg. (r) Vasile Mălureanu, care mi-a oferit-o la întâlnirea de promoție după 45 de ani de la terminarea liceului, în iunie 2010. Atunci am aflat pe unde a lucrat și cât în domeniul informativ. Despre activitatea în Securitate nu am prea știut. Era Securitatea o instituție secretă? Poate că și această temă ar fi necesar să fie abordată în numerele viitoare ale revistei.

Felicitări redacției și colaboratorilor pentru cele 60 de numere ale „*Vitraliilor*” și **SUCCES** pentru cel puțin încă alte 60!

Prof. Ghiță Nazare, Galați

*Directorul revistei „Școala gălățeană”,
redactor șef al revistei „Armonii de toamnă” și
al anuarului „Studii și articole. Istorie,
educație și cultură”*

*

Stimată redacție,

Subsemnatul col. (rtg.) Dorin Oaidă sunt unul dintre „vecinii” dumneavoastră, membru al Filialei Alba a A.N.C.M.R.R. din M.A.I.

Nu sunt (cred) lipsit de modestie „lăudându-mă” ca un vechi abonat al revistei „*Vitralii - Lumini și umbre*”, pe care o citesc cu mult interes – număr de număr – cât nu fac conspecte după ea!

Apreciez cu superlative valoarea istorică, documentară și literară a tot ce apare în paginile revistei, iar colegiul de redacție la același nivel. Exemple de nume se pot da cu duiumul. Mă limitez doar la cele ale g-ral de bg. (r) Vasile Mălureanu și col. (r) conf. univ. dr. Aurel V. David și cu profund regret, că nu li se mai poate alătura, cel al reputatului condeier col. (r) Hagop Hairabetian, trecut în neființă.

Capitole întregi din cuprinsul fiecărui număr al revistei merită a fi scoase în evidență, enumerându-le: *Editorial, File de istorie, Memorie profesională, În sprijinul culturii de securitate, Pagini literare, Din viața și activitatea ACMRR – SRI.*

Prin conținutul lor, materialele întocmite și publicate de către specialiști în domeniul muncii informative speciale, constituie o „școală” pentru cei care doresc (sau sunt numiți) să se specializeze în domeniul respectiv.

Urez viață îndelungată revistei și colectivului care trudește la apariția ei, iar nouă – umbre trecătoare pe pământ – așîșderea.

Cu stimă,

Col. (rtg) Dorin Oaidă

*

Acum cincisprezece ani, când apărea primul număr din revista noastră, „*Vitralii*”, România abia ieșea din culoarul lung și sumbru al unei tranziții agitate. Chiar dacă țara noastră aderase la NATO și era – pe hârtie – membră a Uniunii Europene, sechelele anilor 1990 grevau mentalul colectiv. De la „fenomenul Piața Universității” și până la mineriada dezamorsată la Cozia, interesele contrare care-și disputaseră România avuseseră un singur scop comun: discreditarea instituțiilor de securitate națională, în mod special a SRI. Aceste interese interne și externe avuseseră fondurile și mijloacele necesare pentru a duce, cu perseverență și rea-voință, o amplă campanie de denigrare sub sloganul „SRI = Securitatea”.

Succesiv, cei interesați în subminarea Țării au sădit în mintea publicului ideea că „Securitatea Poporului” din perioada de ocupație sovietică (1947-1958) e totuna cu DSS, iar DSS e totuna cu SRI...

Acum cincisprezece ani, când apărea primul număr din revista noastră, situația era mult mai dificilă. Folosind portrete extrase din menajeria sovietică a lui Nicolski și Pantiușă, cei interesați impuseseră o imagine falsă a ofițerului SRI. Aceasta era atmosfera sumbră în care apărea, acum cincisprezece ani, primul număr din „*Vitralii*”.

În timp se cam uzaseră argumentele extrase din arhivele anilor 1950, așa că brigada detractorilor s-a repezit la nou-apăruta revistă a veteranilor SRI, cu speranța că vor găsi într-însa exemple proaspete de obtuzitate și aroganță, incultură și violență. Mare le-a fost surpriza, amară le-a fost deziluzia! Picaseră în propria capcană, ajunseseră robii propriei propagande și se visau într-o altă epocă istorică!

„*Vitralii*” s-a prezentat, de la bun început, ca o publicație impecabilă ca formă și conținut. Într-o epocă în care mass-media, căpușată de știri false, abundă în exprimări agramate cu iz de ChatGPT, „*Vitralii*” continuă să fie o publicație de un înalt nivel intelectual, citată de lucrări academice serioase. Încetul cu încetul, „*Vitralii*” a impus acelei părți a publicului capabile de raționament critic o altă imagine a ofițerului SRI, ale cărei trăsături definitorii sunt patriotismul și opțiunea neabătută pentru valorile democratice, cultura generală, profesionalismul și performanța intelectuală. O imagine mai apropiată de realitate, care încet-încet a estompat tușele caricaturale odinioară predominante. Astfel, contestarea grosolană a devenit excepție, iar publicul a trecut de partea noastră. Azi, imaginea ofițerului de *intelligence* este mult ameliorată față de cea din anii 2000, iar în mare măsură această evoluție pozitivă se datorează și prestației de înalt nivel a revistei noastre, „*Vitralii*”.

Felicit, cu acest prilej aniversar, echipa redacțională și contributorii și le urez mult succes în continuare!

Col. (r) Tudor Păcuraru

Publicist și scriitor

*

„Vitrallii – Lumini și umbre”, o revistă a „Intelligence Service-lui” românesc

Am descoperit revista „*Vitrallii*” în anul în care am fost angajat la cotidianul de tradiție al Bucovinei „*Crai nou*”, care apare la Suceava, în calitate de redactor pe activități culturale și de carte. Ca fost profesor de istorie-geografie timp de 12 ani, am apreciat foarte mult conținutul revistei „*Vitrallii*”, citind fiecare număr cap-coadă, odată ce ne ajungea la redacție, asumându-mi „misiunea” nobilă, după moartea d-lui director Dumitru Teodorescu (+2020), de a o prezenta cititorilor, inclusiv la matinalul postului regional de televiziune Plus Tv, unde am intervenții săptămânale, în direct.

Publicația are un conținut diversificat de *intelligence service*, istorie militară, istorie, spionaj-contraspionaj și, o surpriză plăcută..., articole culturale, poezii, cronicile literare, artistice. Aflăm, de pildă, din conținutul revistei, despre cum ofițerii români din structurile de securitate națională de dinainte și de după 1989 au reușit, uneori cu prețul vieții, să îndepărteze / anihileze acțiunile subversive din exteriorul României care vizau șubrezirea siguranței naționale a statului român.

Revista „*Vitrallii*” este girată prin concursul unor istorici români de calibru la nivel național, precum prof. univ. dr. Ioan Scurtu, prof. univ. dr. Mihail M. Andreescu, istoricul Alex Mihai Stoenescu și alții.

Articolele sunt foarte bine structurate, bazate pe studierea arhivelor, cu aparat critic, note de subsol. Prin urmare, la ceas omagial, recomand cu toată încrederea și căldura revista „*Vitrallii*” tuturor iubitorilor Muzei Clio, mai ales absolvenților de istorie și științe socio-umane, doctoranzilor, masteranzilor și celor care fac cercetare academică istorică, urând colegiului redacțional „*Vitrallii*” ani mulți, productivi în conținutul revistei și închei cu mesajul: „*Părinții și Patria nu se vorbesc niciodată de rău!*”

Adrian Popovici

*istoric, redactor la cotidianul
„Crai nou”, Suceava*

*

„Vitrallii” – pe drumul către majorat

Cei 15 ani de apariție neîntreruptă dovedesc o continuitate mai rar întâlnită în mass-media autohtonă și, în egală măsură, au dovedit o necesitate pentru a prezenta și alte puncte de vedere din istoria serviciilor de informații naționale, nu neapărat comode sau „în trend”. Mai e puțin până la „majoratul” publicației, dar „Vitrallii” continuă să rămână o platformă utilă și necesară, cu autori de calitate (pasionați de istorie și memorialiști), cu aprecieri și critici, ca orice „adolescent”.

Felicitări fondatorilor acestui proiect și celor care conduc destinele publicației în prezent. La Mulți Ani!

Dr. ist. Alin Spânu

*Profesor special la Facultatea de Istorie
a Universității din București*

*

Una dintre marile întrebări de după Revoluție, misterioasă și fără răbdare, a fost găsirea unei explicații care să exprime adevărul despre serviciile secrete române din perioada comunistă. Din reflectarea acestui adevăr – grea treabă, Iisus a zis „Ce e adevărul?” – pricepeam sau nu noua realitate! Așadar, apariția revistei „Vitrallii”, publicație editată de veteranii din serviciile române de informații, a fost o idee excelentă, utilă, curajoasă, penetrantă în conștiința publicului cititor. Ca ziarist cu o carieră de peste 35 de ani, mărturisesc că stilul curat gazetăresc, menit să înțeleagă oricine textul scris, acuratețea observațiilor, comentariile profesioniste și mesajul subliminal de dragoste de țară (mai există acest sentiment?) califică revista „Vitrallii”, în peisajul presei românești, CA BUN NAȚIONAL! FELICITĂRI!

Aurel Stancu, ziarist,

Directorul postului RTV Galați

*

Am descoperit „Vitrallii” acum niște ani. Încă nu aveam păr alb...

Am descoperit „Vitrallii” într-o vreme când, cu entuziasm găunos de *conversos*, o armată de caporali ai tuturor armelor vorbelor făceau adjectivul „românesc” să capete sens peiorativ. Cu înverșunare dizolvau istoria, cultura, credința, bunul-simț, culoarea/orile acestui popor. Mai cu seamă libertatea sa. Ajunsesem să mă consider în sine-mi drept caraghios și desuet pentru că mă durea tare fibra patriotică cu care am fost crescut și educat, văzând ce e în torentul propagandistic din jurul meu.

Apoi am descoperit și citit avid „*Vitralii*”. Am aflat că au fost și sunt români care prin contribuția și sacrificiile lor în lumea cețoasă a informațiilor au ținut la suprafață și au cârmuit în direcția bună arca românilor. Eroism – poate prea mult spus; slujbă de rutină – sigur prea puțin spus. Doar datorie îndeplinită și jurământ respectat. Profesionism. Ca în neurochirurgie. Necesari și suficienți pentru a demonstra irevocabil teorema „*Romanli nu cheari*”. Mi-am mai tras sufletul, mi-am recăpătat încrederea.

„*Vitralii*”. Bucăți ciudate, rugoase, de sticlă colorată prin care realitatea se vede altfel, dar care strânse în nervuri dure alcătuiesc un tablou frumos, cu tâlc.

„*Vitralii*”. De departe cel mai bun titlu posibil pentru această revistă.

Dr. George Vasilescu

Medic primar neurochirurg

*

Într-o vreme când răsuflarea toxică a globalizării neomarxiste vizează distrugerea națiunilor, în acest scop punând în bătaie ascunderea ADEVĂRULUI ISTORIC, din păcate existând și în România trolii folosiți în perversa operație de stingere a memoriei istorice a neamului, revistei „*Vitralii*” îi revine meritul de a repune în drepturi ADEVĂRUL ISTORIC și de a deconspira detractorii și pe cei ce, și de ieri, și de astăzi, ar voi să asasineze și poporul și statul românesc.

Nu o dată, recunosc, paginile revistei mi-au deschis vitralii întru a afla adevărurile ascunse cu premeditare și a înțelege mai bine unele momente definitorii din destinul istoric al națiunii române. În acest sens, „*Vitralii*” este o revistă de necesară utilitate publică și științifică.

Sincere felicitări, onoare și viață îndelungată revistei „*Vitralii*”!

Dr. George Coandă

Redactor-șef al Revistei de Cultură
Istorică „*Eroica*”, Târgoviște

FILE DE ISTORIE

ÎNTRE EROISM ȘI TRĂDARE: GENERALUL VICTOR PRECUP

În vara anului 2023, o discuție în jurul vieții și activității generalului Victor Precup a atras atenția opiniei publice, în mass-media virtuală și pe rețelele de socializare. Primăria orașului Miercurea Sibiului (localitatea de origine a lui Victor Precup), cu votul unanim al Consiliului local, a decis să ridice un bust în memoria generalului. La scurt timp, sub semnătura coordonatorului de comunicare al Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc, pe site-ul acestei instituții a fost difuzat un comunicat de presă care aprecia că *„Biografia generalului Precup, care a intrat în viața publică românească ca ofițer implicat în organizarea Marii Adunări Naționale de la Alba-Iulia din 1 decembrie 1918, sfârșind prin a face parte din grupul de ofițeri români care a facilitat sovietizarea Armatei române și instaurarea monopolului comunist în România, nu îl califică pe acesta în postura de personalitate istorică demnă de a fi monumentalizată prin ridicarea unui bust”*. În același comunicat era citat președintele executiv IICMER, prof. univ. dr. Florin Daniel Șandru, care considera *„a fi o mare nedreptate față de memoria victimelor comunismului, ca cineva să manifeste interes și să crediteze, cu sau fără știință, o persoană care a pus umărul la construcția regimului totalitar”*. Se adaugă comentariul istoricului militar Florin Șperlea: *„Un asemenea personaj, rușinos prin întregul lui comportament pentru uniforma armatei române, nu merită niciun bust, ci, poate, rememorări succesive în comunitate pentru cum nu trebuie să arate cariera unui militar”*.¹

¹ Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc consideră nepotrivită inițiativa Primăriei Miercurea Sibiului, la <https://www.iicmer.ro/comunicate-de-presa/2023/institutul-de-investigare-a-crimelor-comunismului-si-memoria-exilului-romanesc-considera-nepotrivita-initiativa-primariei-miercurea-sibiului/>, accesat la 19.10.2024

Față de aceste intervenții publice, primarul orașului Miercurea Sibiului a rămas ferm pe poziție, oferind următoarea explicație: *„Eu sunt învățat să iau ce e mai bun de la fiecare, nu să găsesc relele. Și nu știu cât adevăr este în ceea ce reclamă unii. (...) Generalul a fost și primar al Clujului și a fost implicat în 1918 la Marea Unire. Deci merită. Vedeți că pentru unii Regele Mihai e bun, pentru alții, nu... Dacă ne renegăm conducătorii și oamenii de valoare unde ajungem? Fiecare relele le va plăti în ceruri”*.²

La prima vedere, asistăm la o dispută de genul „toată lumea are dreptate”, cel puțin parțial. Ceea ce ne încredințează, o dată în plus, de nevoia de criterii cât mai precis și de bună credință formulate, atunci când apreciem activitatea profesională și/sau politică a ofițerilor.

Cine a fost Victor Precup? Anii formării profesionale și activitatea pe fronturile primului război mondial

S-a născut la Miercurea Sibiului, la data de 22 martie 1889, din părinții Dumitru Precup funcționar la primărie) și Iustina (născută Fara).³ Era o familie modestă, cu șapte copii. Primele clase le-a urmat în localitatea natală, iar liceul l-a urmat la Sibiu.⁴

A continuat, timp de patru ani, cursurile școlii militare austro-ungare de cadeți (ofițeri activi de infanterie), pe care le-a absolvit în 1909.⁵ La 18 august 1909 a fost repartizat în Regimentul austro-ungar „Maria Tereza” nr. 32 din Viena, în cadrul căruia a luptat inițial pe frontul de sud (Serbia), apoi pe cel de Răsărit, în Galiția (Rusia țaristă).

Aflat pe front, în decembrie 1914 a fost promovat la gradul de locotenent. Între faptele sale de eroism pe frontul rus, aflăm următoarea: „Locotenentul Victor Precup a primit ordinul de a efectua în acest timp un

² Miercurea Sibiului insistă cu omagierea generalului Precup, promovat de legionari și comuniști. Primar: „Pentru unii Antonescu e bun, pentru alții, nu”, <https://www.turnulsfatului.ro/2023/07/04/miercurea-sibiului-insista-cu-omagierea-generalului-precup-promovat-de-legionari-si-comunisti-primar-rdquo-pentru-unii-antonescu-e-bun-pentru-altii-nu-rdquo-204131>, accesat la 19.10.2024

³ Eugen Străuțiu, Nicolae Gastone, *Oameni de seamă din Miercurea Sibiului*, Editura Universității „Lucian Blaga” din Sibiu, 2011, p. 117

⁴ Cornelia Ghinea, *Un destin controversat – generalul-colonel Victor Precup*, în „Document. Buletinul Arhivelor Militare Române”, Anul XVI, Nr. 4(32), 2013, p. 43

⁵ Știri, în „Foaie Diecezană”, Caransebeș, Vol. XXIV, Nr. 33, 16 august 1909, p. 5

atac. Tânărul ofițer, un mare curajos, execută această sarcină riscantă. Fără să se oprească, ofițerul din regimentul 32 trece energic de tranșeele rusești. Înfrânge la baionetă inamicul de acolo. Capturează șasezeci de ruși și o mitralieră. Atacul îndrăzneț al locotenentului Precup și al celorlați doi tineri (băieți din Budapesta!) i-a ajutat în mod semnificativ pe germani. La scurt timp după aceea, germanii au declanșat o ofensivă generală care a fost un succes total. Prin urmare, o admirabilă camaraderie din partea germană față de glorioasa ispravă a tânărului locotenent. El a primit Crucea de Merit Militar clasa a treia”.⁶

În 1916 a fost luat prizonier de către ruși, care l-au internat în lagărul de la Omsk, în Siberia. Acolo a declarat, în mod fals, că este ungur – aceștia fiind mai bine tratați decât românii. În particular însă, îi încredința pe ceilalți prizonieri români că el nu-și trădează neamul. A evadat din lagăr în 1917 și s-a prezentat din nou la dispoziția armatei austro-ungare. În 1918 a urmat un curs de șase luni la Școala Superioară de Război austriacă (Academia Militară), apoi, cu gradul de căpitan, a fost repartizat ca ofițer de stat-major la o mare unitate pe frontul italian. Acolo a fost rănit de două ori.⁷

Rolul în realizarea Marii Uniri

În octombrie 1918, Victor Precup se afla acasă, în permisie. S-a înrolat voluntar în Legiunea Română din Sibiu, condusă de maiorul de justiție Valer Liuba. La Sibiu a primit misiunea, împreună cu teologul Nicolae Bălan, să se deplaseze la Guvernul român aflat la Iași. Acolo urma să prezinte mesajul Consiliului Național Român Central din Arad, care transmitea dorința românilor ardeleni de unire a Transilvaniei cu Regatul. În uniformă militară austro-ungară, posesor al unei legitimații de voluntar al Legiunii Române din Sibiu, Precup juca rolul conducătorului delegației, în timp ce teologul Nicolae Bălan, și el în uniformă, juca rolul ordonanței. În 14-19 noiembrie 1918, într-un autoturism, cei doi s-au deplasat pe ruta Bistrița – Vatra Dornei, îndeplinind misiunea.

⁶ Emil Woinovich, *A mi hőseink tisztjeink hőstettei a világháborúban* (Furtuna noastră. Faptele de vitejie din Primul Război Mondial)-

http://mtdportal.extra.hu/books/veltze_lajos_a_mi_hoseink_1.pdf, p. 138-139, tradus de Radu Petrescu-Muscel, *Rolul unor personalități controversate în realizarea și apărarea Marii Uniri: Amos Frâncu, Ilie Cătărău și Victor Precup*, în *Experimentul Pitești. Comunicări prezentate la simpozionul PERT 18*, Vol. II, Fundația Culturală Memoria, - Filiala Argeș, Pitești, 2019, p. 321

⁷ Detalii despre evoluția lui Victor Precup în anii primului război mondial, sub titlul *Omul cu o mie de fețe. Sibianul Victor Precup (1889-1958)*, la Radu Petrescu-Muscel, *Op. cit.*, p. 319-321

Mesajul Guvernului român a fost adus înapoi în Transilvania numai de către Nicolae Bălan, căci Victor Precup primise o altă misiune din partea Marelui Cartier General român, la Iași. Într-un avion pilotat de către locotenentul Vasile Niculescu, decolat din Bacău la 23 noiembrie 1918, cei doi au transportat la Blaj 6.000 de manifeste destinate populației din regiunile transilvănene în care armata română deja înainta. A doua zi, cei doi s-au întors la Bacău cu același avion, ducând un mesaj favorabil unirii Transilvaniei, din partea Consiliului Național Român din Blaj.

Relațiile cu regimul bolșevic. Suspiciuni ale trădării

În urma misiunii îndeplinite cu succes, la ordinul Marelui Cartier General Român, Victor Precup a fost încadrat în armata română, cu grad de căpitan și vechimea din armata austro-ungară recunoscută (17 noiembrie 1918). În 1919-1921 a urmat cursurile Școlii Militare de Război de la București, unde a susținut examenul de ofițer superior, a fost înaintat la gradul de maior și a fost promovat ofițer de stat-major.

Începând cu 1921, maiorul Victor Precup a devenit șef al Biroului 2 Operații al Comandamentului Militar al Basarabiei, aflat sub comanda directă a Generalului de divizie Ioan Popovici. Anumite suspiciuni cu privire la eșecurile cazurilor de care răspundea au dus la deschiderea dosarului „Victor Precup” de către Inspectorul General al Siguranței Generale din Basarabia, Zaharia Husărescu. Acolo rămâne scris că Precup *„s-a ocupat cu traficul de persoane refugiate din Rusia Sovietică și a lucrat cu rea credință în cercetări comuniste, punând în libertate comuniști periculoși”*.⁸ O altă notă menționează că *„numitul a fost suspectat de organele acestei Direcțiuni încă din 1921 când era maior, fiind bănuț de spionaj”*.⁹

Cu referire la relația dintre Husărescu și Precup s-a exprimat și Constantin Maimuca, fost șef al Inspectoratului Regional al Siguranței din Basarabia, în următorii termeni: *„Z. Husărescu, inspector general al Siguranței Statului din Basarabia avusese repetate conflicte cu Precup, care pe acea vreme era maior, șef al Biroului 2 la Corpul de armată. Din rapoartele aflate în acest dosar se desprindea că maiorul Precup exercita o adevărată teroare la*

⁸ Remus Macovei, *Corifeii Armatei Populare* (5), în „Revista Art-Emis”, octombrie 2023, <https://www.art-emis.ro/istorie/corifeii-armatei-populare-5>, accesat la 21.10.2024

⁹ George Popescu, *Victor Precup – profilul unei ascensiuni*, 11 septembrie 2018, <https://www.romania-actualitati.ro/emisiuni/istorica/victor-precup-profilul-unei-ascensiuni-id115316.html>, accesat la 21.10.2024

frontiera Nistrului și că era autorul principal a numeroase asasinat și jafuri îndreptate contra refugiaților ruși, care treceau frontiera clandestin în România. Aceștia, după ce erau despuiați de valorile pe care le aveau asupra lor, erau asasinați și aruncați în apă de Precup sau oamenii lui”. În 1923, a fost cercetat de Comandamentul Corpului 3 Armată, dar cauza a fost clasată la 9 decembrie 1925, pentru „lipsă de probe materiale”.

Totuși, în contextul acestor suspiciuni, a fost mutat la Regimentul 35 Infanterie, cu garnizoană la Silistra, în Cadrilater.¹⁰ A încercat să anuleze ordinul de mutare prin intervenții politice, așa cum vedem în scrisoarea trimisă lui A.C. Cuza, în 4 aprilie 1923, cerând să nu fie lăsat cu serviciul la Silistra, ci să fie adus la București: „*Eu m-am hotărât să-mi consacrez întreaga activitate, muncă și viață fascismului, acesta pentru respectarea legilor, pentru apărarea dreptății (sic!), cinstei și a iubirii de neam și țară. Plec mâine seară la Silistra, a 2-a zi însă voi face raport de boală, cerând 3 luni concediu*”.¹¹

Dacă nu avem deloc probe cu privire la activitatea fascistă a lui Precup, avem în schimb informații disparate din diferite surse care permit speculații cu privire la începutul relațiilor lui cu bolșevicii. În dosarul întocmit de Siguranță apare un raport al Serviciului Secret de Informații, în 1932, în care se afirmă că în anul 1919 s-ar fi întâlnit cu Bela Kun la Budapesta, chiar în timpul guvernării acestuia.¹² Mai târziu, în 1946, în *Autobiografia* sa (despre care detaliem mai jos), Precup susține că a participat personal la revoluția bolșevică din 1917. Anumiți autori speculează că, în anii 1916-1917, când Precup a fost prizonier în Rusia, l-a întâlnit pe Bela Kun, care era și el prizonier de război.¹³ Rămâne total nedocumentată deplasarea lui Precup la Budapesta, în 1919 (când, în ce calitate, în ce scop?).

Relația cu Carol al II-lea. Complotul

În condițiile nemulțumirilor sale profesionale, începând cu anul 1927, maiorul Precup s-a apropiat treptat de cercul principelui Carol, aflat în exil din anul 1925 (acesta a preferat să renunțe la calitatea de moștenitor al tronului și să plece din țară, pentru a rămâne cu amanta sa, Elena Lupescu).

¹⁰ Radu Petrescu-Muscel, *Op. cit.*, p. 325

¹¹ *Ibidem*, p. 326

¹² Dosarul a fost întocmit în 1932, vezi Cristian Troncotă, *Cazul Precup și ascensiunea lui Mihail Moruzov*, în *Mihail Moruzov și Serviciul Secret de Informații al Armatei Române*, Editura INI, București, 1996, p. 65-78

¹³ Radu Petrescu-Muscel, *Op. cit.*, p. 325

În anul 1927 a fost judecat Mihail Manoilescu, care a fost prins și arestat având asupra lui scrisori ale lui Carol către diverși oameni politici. În completul de judecată s-a aflat și Victor Precup, care a votat pentru achitarea lui Manoilescu. Aceasta avea să-i deschidă calea spre o relație directă cu principele. În anii următori, Precup s-a deplasat de mai multe ori la Paris, unde locuiau Carol și Elena Lupescu. În acest timp, a planificat personal revenirea (ilegală) în țară a lui Carol, cu un avion: a identificat ruta optimă, escalele puțin periculoase, a întocmit un plan de rezervă, a stabilit pseudonime și parole pentru participații la acțiune. Planul a fost executat în iunie 1930, și s-a finalizat cu întronarea lui Carol al II-lea ca rege.¹⁴

Deși, probabil, Precup s-a așteptat la multe și concrete favoruri din partea noului regim, documentele nu consemnează decât acordarea, în 1931, a Ordinului Ferdinand, destinat făuritorilor Marii Uniri. În acel moment, era angajat în Inspectoratul Jandarmeriei¹⁵.

În 1932, dosarul întocmit de către Siguranță pornește de la afirmațiile sale repetate, ostile regelui și apropiaților săi.¹⁶ Organele informative nu au fost însă capabile să intercepteze informații și persoane referitoare la acțiuni concrete, care au fost descoperite abia în aprilie 1934. Atunci au fost arestați, pentru complot împotriva ordinii de stat: locotenent-colonelul Victor Precup; maior Nicoară Vasile, Corpul Vânătorilor de Munte, 40 de ani, născut în Merghindeal, jud. Făgăraș, domiciliat în București; căpitan Fleșariu Octavian, Regimentul 83 Infanterie, 34 de ani, născut în Mediaș, domiciliat în Cluj; căpitan Mesaroșiu Ștefan, Regimentul de Jandarmi Pedestri, 36 de ani, născut în comuna Sebeș - jud. Făgăraș, domiciliat în București și alții. Alături de aceste cadre militare, au fost arestați Fericeanu Eugen, proprietar; Orban Iuliu, comerciant; Ilie Mândruțiu, inginer; Teodor Penciu, șofer; Arsene Strâmbu, funcționar particular; locotenent-colonel Barbu Vasile, fost comandant al Regimentului de Jandarmi Pedestri București¹⁷.

Ancheta a constatat că operațiunea anticonstituțională coordonată de Victor Precup se afla la a patra tentativă. Prima s-a produs în preajma venirii la

¹⁴ Detaliile operațiunii de aducere în țară a lui Carol, la Ioan Spătan, *Presa românească despre sosirea principelui Carol în țară - iunie 1930*, în „Muzeul Național”, Muzeul Național de Istorie al României, Vol. IX, 1997, p. 261-271

¹⁵ „Monitorul Oficial”, Nr. 90, 19 aprilie 1931

¹⁶ Cristian Troncotă, *Loc. cit.*

¹⁷ *Complotul împotriva M.S. Regelui și a guvernului*, în „Foaia poporului”, Sibiu, 22 aprilie 1934, p. 1

putere a Guvernului Nicolae Iorga; a doua, în vinerea Paștilor din 1933; a treia, în noaptea de Înviere din 1934. Ultimul dintre planurile menționate prevedea lansarea de grenade asupra cortegiului regal, când acesta ar fi trecut pe sub ferestrele hotelului Bulevard. Ar fi urmat o rachetă de semnalizare trasă de maiorul Precup, aflat la Cercul Militar, care era semnalul unui atentat în masă la biserica „Domnița Bălașa”. Căpitanul Mesaroșiu, cu două companii de jandarmi, ar fi ocupat Prefectura Poliției. Grupa sublocotenentului Dordea trebuia să controleze Poșta, Telegraful și Telefoanele, în timp ce o altă echipă - formată mai ales din șomeri - ar fi întreținut tensiunea în oraș, prin foc executat din automobile în mers. În provincie acționau alte nuclee de aderenți, dintre care s-ar fi proclamat prefecți.¹⁸

Sentința procesului s-a citit la 25 aprilie, ora 6 dimineța, după o noapte de dezbateri. Au fost pronunțate condamnări de zece ani reclusiune și degradare pentru cadrele militare, iar pentru civili zece ani reclusiune. În plus, acuzații erau obligați să plătească în mod solidar 110.000 lei despăgubiri în favoarea statului. În aceeași zi, plutonierul Tanu – denunțatorul conspirației – era avansat la gradul de sublocotenent, prin decret regal. Recursul cerut de acuzați nu a fost acceptat pe motivul unei prevederi dintr-un regulament militar, conform căreia pentru militarii judecați sentința este definitivă.¹⁹

Degradarea condamnaților s-a produs în cazarma Malmaison, la 5 mai 1934. Organizatorii au avut dreptate să nu se expună publicului, căci Victor Precup a protestat pe tot timpul ceremoniei. Din amintirile lui Constantin Argetoianu avem detalii. *„Astăzi a avut loc degradarea ofițerilor condamnați în afacerea Precup. De teama manifestațiilor, degradarea s-a făcut în curtea cazarmii Malmaison. Condamnații au intrat în careu strigând: Ura! Trăiască Regele! După ce s-au aliniat și a început să vorbească comandantul Corpului de Armată, general Ionescu, colonelul Precup și maiorul Nicoară s-au pus să țipe: Jos jidoavca și cei vînduți ei! Moarte jidoavcei! ... Apoi, acoperind vocea generalului și adresându-se ofițerilor și funcționarilor prezenți: Canalii spurcate! Mizerabili vînduți! Canalii! ... S-au pus trompeți să sune lângă Precup ca să-i acopere vocea și s-a procedat la degradare. La plecare Precup și-a aruncat șapca peste rîndurile soldaților și le-a strigat: N-aveți grijă, vom*

¹⁸ Eugen Străuțiu, *Ofițeri împotriva camarilei regale: procesul locotenent-colonelului Precup (1934)*, în „Revista Academiei Trupelor de Uscat”, Nr. 3-4, 1996, p. 44-52

¹⁹ „Adevărul”, 25 aprilie 1934, p. 6

fi răzbunați! ... Foarte puțini soldați au strigat Huo! la defilarea degradaților, cum li se poruncise”.²⁰

Relația cu comuniștii români. Coordonatorul epurărilor în armată

Aflat în închisoarea Doftana, Victor Precup stabilește relații cu comuniștii. În *Autobiografia* datată la 21 mai 1949, subliniază că „*La Doftana am învățat mai mult decât în toate școlile împreună din viața mea, din școala elementară până la universitate. Aici, partidul m-a crescut și educat în spiritul luptei pline de abnegație și jertfe pentru triumful comunismului*”.²¹

Între primele acte ale regimului instaurat după alungarea lui Carol al II-lea, la 6 septembrie 1940, a fost grațierea complotiștilor. Fără îndoială, acest act a fost inspirat de Antonescu, care s-a aflat și el printre ofițerii persecutați de Carol.²² După eliberare, Precup activează în interesul partidului comunist, aflat în ilegalitate. *De facto* se subordonează lui Emil Bodnăraș, având două sarcini majore: folosirea profitului firmelor sale de către comuniștii din închisori (bani folosiți la mituirea gardienilor și organizarea unor evadări) și menținerea legăturilor lui Bodnăraș cu liderii partidelor democratice – în principal cu Iuliu Maniu.²³ În vara lui 1944, în pregătirea loviturii de stat, Emil Bodnăraș a preluat conducerea secției militare (Forțele de Luptă Patriotice) a Partidului Comunist din România; Victor Precup devenea șef de stat-major. În calitatea menționată, Bodnăraș a înființat „Secția Spătaru”, o structură de tip terorist care a executat mai multe atentate; Victor Precup era unul dintre membri, utilizând în operațiuni un pistol „Lignose”, cu care era familiarizat din timpul primului război mondial.²⁴

După întoarcerea armelor împotriva Germaniei hitleriste, în august 1944, regimul sovietic a pus problema demarării educației politice (sovietice) în rândul unităților românești care acum luptau alături de cele sovietice.

Problema a fost formalizată odată cu încheierea operațiunilor militare, iar Victor Precup a jucat rolul central. La 12 aprilie 1945, a fost avansat de către regele Mihai la gradul de general de brigadă, cu scopul de a-i ridica autoritatea în fața celorlalți generali. În 8 mai 1945, a fost înființată Direcția Generală (ulterior Inspectoratul General) pentru Educație, Cultură și Propagandă, în

²⁰ Constantin Argetoianu, *Memorii*, Vol. X, Editura Machiavelli, București, p. 300-301

²¹ Cornelia Ghinea, *Op. cit.*, p. 44

²² Eugen Străuțiu, Niculae Gastone, *Op. cit.*, p. 118

²³ Radu Petrescu-Muscel, *Op. cit.*, p. 344

²⁴ *Ibidem*, p. 345-346

fruntea căreia a fost numit Victor Precup. Inspectoratul avea drept exclusiv de a edita cărți, ziare și reviste, dar a intervenit și în propunerile de avansare, de decorare sau de scoatere a cadrelor din armată.²⁵ Între primele victime ale lui Precup s-a aflat generalul Nicolae Dăscălescu, comandantul Armatei a 4-a, care a reclamat regelui Mihai faptul că ofițerii din IGECF fac politică comunistă pe front. Generalul a fost destituit.²⁶

În *Autobiografia* redactată în 1949, aflăm detalii referitoare la activitatea sa în calitate de comandant al IGECF: „În 1945, cu gradul de general-maior, în calitate de Director Superior al Armatei pentru Educație, Cultură și Propagandă, am plecat pe frontul de vest din Cehoslovacia împreună cu peste o mie de ofițeri și subofițeri politici, pentru a introduce în armatele operative Aparatul Politic. Cu toate greutățile și rezistențele întâmpinate, cu toată izolarea câmpului de luptă, am dat la o parte toate obstacolele reușind a-mi îndeplini misiunea, îndreptând armata pe drumul democrației și infiltrând ideea necesității introducerii politicii în armată, rezultat care a constituit baza făuririi Armatei Populare. În munca mea am fost susținut cu eficacitate de către comandanții și ajutorii lor politici ai Comandamentelor Grupurilor de Armate din Frontul Malinovschi. În august 1945, înapoindu-mă din Cehoslovacia, am purces la dezvoltarea și întărirea educației culturale, ideologice și politice în toate elementele armatei. Astfel, am înființat ziarul *Glasul Armatei* și am pus bazele Teatrului Armatei și al Ansamblului Artistic al Armatei.”

Victor Precup a îndeplinit această funcție până în august 1946, când a fost numit la comanda Corpului VI Teritorial din Cluj. După un an, a fost numit la comanda Regiunii IV Militare Iași. A fost trecut în rezervă în ianuarie 1948, după care a fost numit primar al Clujului (februarie 1948-februarie 1949). Începând cu 1949 a cumulat mai multe funcții, între care director român al Sovromlemn, inspector-șef la Direcția Comercială a județului Cluj, consilier tehnic la Confederația Generală a Muncii.²⁷ A decedat în septembrie 1958.

Concluzii. Patriot sau trădător?

O evaluare a personalității și activității lui Victor Precup, oricât am încerca să aflăm numai constatări și aprecieri pozitive, va oscila între

²⁵ Florin Georgescu, *Epurările politice din armată între anii 1944-1948*, în „Acta Moldaviae Meridionalis”, Nr. XXII-XXIV, 2001-2003, p. 527

²⁶ *Ibidem*, p. 528-529

²⁷ Cornelia Ghinea, *Op. cit.*, p. 45

calificativele (etichetele) „inconsecvență”, „maleabilitate”, „adaptabilitate”, „oportunism”, „eroism”, „patriotism”, „trădare” ș.a.m.d.

Principalele contradicții, într-o cât mai succintă sinteză, ar fi:

- În 1917, evadat din lagărul rusesc din Omsk, avea opțiunea de a se prezenta în România și a lupta pentru națiunea sa, ori a se prezenta la obligațiile oficiale în cadrul armatei austro-ungare. Într-un moment în care Austro-Ungaria părea învingătoare iar România părea învinsă, a optat pentru Imperiu. Și-a schimbat opțiunea numai după ce prăbușirea Imperiului devenise fapt.

- În 1923, se adresa lui A. C. Cuza ca susținător înfocat al fascismului, când părea că România intra într-o eră naționalistă. Din 1940 se poziționează la celălalt capăt al eșichierului politic, în calitate de comunist radical.

- Este apreciat în numeroase situații profesionale ca foarte bun ofițer, dedicat și profesionist. Dar, cu ocazia mutării la Silistra (1923), îl vedem cum face intervenții politice și inventează probleme de sănătate pentru a se eschiva de la obligațiile de serviciu.

Viața sa este o continuă trădare a regimurilor pe care le-a slujit. A trădat Austro-Ungaria (care oricum dispărea din istorie), luptând pentru unirea Transilvaniei cu România; a trădat regimul democratic prin sprijinirea loviturii de stat neconstituțională din 1930; l-a trădat pe Carol al II-lea complotând cu mijloace paramilitare; a trădat regimul Antonescu (care îl eliberase din închisoare) activând în ilegalitate, cu metode de tip terorist. Trădarea României în favoarea Uniunii Sovietice rămâne o suspiciune, dar colaborarea sa cu sovieticii începând cu anul 1945 o întărește. În aprecierea șirului său de trădări, atragem atenția asupra posibilității interpretării contrare, de fiecare dată. Trădând Austro-Ungaria, a devenit patriot român; trădându-l pe Carol al II-lea, a devenit erou al democrației; trădând regimul Antonescu, a devenit erou al regimului comunist.

Pe de altă parte, câteva aspecte ale personalității și momente ale activității sale rămân peren pozitive:

- În tot ce a făcut, a dat dovadă de curaj deosebit. Militar pe front sau conspirator, a avut succes și a influențat (uneori decisiv) fenomene și procese istorice în care a fost jucător. În operațiunile militare, a fost un incontestabil erou. Atâta timp cât va exista România, contribuția sa la Marea Unire îl va așeza în rândul eroilor națiunii.

- A fost nu doar un executant excepțional de operațiuni (militare sau conspiraționiste), ci și un planificator de geniu. Am spune că avea profilul ideal pentru activitatea informativ-operativă.

Așadar, astăzi, când preferăm o paradigmă democratică și națională, judecăm cazul Precup diferit față de anii comunismului, unele trădări transformându-se în eroism și invers. Probabil va trece timpul și Victor Precup va fi re-judecat (nu în sens juridic), inclusiv prin accesul la noi documente. Cu bune și rele, Victor Precup rămâne o mare personalitate a istoriei noastre.

Prof. univ. dr. Eugen Străuțiu

Departamentul Relații Internaționale, Științe Politice și Studii de Securitate,
Facultatea de Științe socio-umane, Universitatea „Lucian Blaga”, Sibiu

EVENIMENTE, STĂRI DE SPIRIT ȘI ACTIVITĂȚI INFORMATIVE ÎN 1940 LA IAȘI. PAGINI DIN DOCUMENTE (II)¹

Anul 1940 este în mod frecvent subiectul analizei istoricilor și politologilor care îl evaluează prin prisma consecințelor geopolitice ale căror efecte sunt de actualitate și în prezent. Pentru români a însemnat o succesiune de evenimente politice, diplomatice și militare, interne și externe negative care au condus la destrămarea României Mari.

Această prezentare nu tratează pierderile teritoriale din anul 1940 (le atinge doar în măsura în care trebuie invocate pentru a explica contextul în care se adoptă unele măsuri ale statului) și nici nu abordează cronologic toate evenimentele care compun anul 1940, ci aduce în fața cititorului aspecte din trăirile și încercările prin care societatea ieșeană și implicit cea românească au trecut în aceste 12 luni, așa cum le-am identificat reflectate în documente ce surprind activități informative ale structurilor Armatei, Poliției de Siguranță și Legiunii de Jandarmi. Sunt, așadar, secvențe de viață și realități extrase din fonduri de arhivă ale anului 1940 aflate în depozitele Serviciului Județean Iași al Arhivelor Naționale.

Pentru a înțelege contextul politic intern și extern în care se afla România în 1940, este util să marcăm o serie de repere: al doilea război mondial era în plină desfășurare și operațiunile militare ale Germaniei aveau deplin succes. Ungaria și Bulgaria erau țări aliate politicii germane. România se afla sub regimul de autoritate al regelui Carol al II-lea, partidele politice erau desființate din martie 1938, existând un singur partid unic – Frontul Renașterii Naționale, înființat în decembrie 1938, transformat apoi în Partidul Națiunii, condus de Rege – Cehoslovacia era ocupată de Germania din martie 1939, practic în ianuarie 1940 sistemul de alianțe al României era desființat. La finele lunii martie, România este nevoită să semneze un acord economic cu Germania, iar la 23 august 1939 se încheie Pactul Ribbentrop-Molotov, în contextul căruia URSS își tranșează interesul pentru Basarabia. La 6 septembrie 1939 România se declara neutră, dar de fapt ajunsese în situația de a nu avea nici un sprijin extern. Ca urmare, în urma ultimatumului adresat la 26 iunie 1940, România

¹ Prima parte a acestui studiu a fost publicată în revista *Vitralii – Lumini și umbre* nr. 51

cedează sovieticilor Basarabia și nordul Bucovinei. La 30 august prin Arbitrajul de la Viena o parte din Transilvania este cedată Ungariei.

Pe fondul acestei situații critice, la 4 septembrie 1940 generalul Ion Antonescu este numit președinte al Consiliului de Miniștri, iar la 5 septembrie devine conducător al Statului, cu puteri depline. Constituția din 1938 este abrogată și se dizolvă Corpurile legiuitoare.²

La 6 septembrie 1940, pe fondul nemulțumirilor și revoltei publice, Regele Carol al II-lea abdică în favoarea fiului său, Mihai. Sub presiunile Germaniei, seria nenorocirilor continuă, iar la 7 septembrie, prin Tratatul de la Craiova, Bulgaria ocupă județele Durostor și Caliacra din sudul Dobrogei. La 14 septembrie 1940, România devine stat național-legionar.

Ceea ce constăți imediat deschizând arhivele anului 1940 este preocuparea intensă și riguroasă a autorităților române de a aduce țara și populația în starea de pregătire necesară pentru a face față unui conflict armat, în contextul războiului care se extindea pe continentul european.

Încă din luna mai 1938 fusese înființată Direcțiunea Mobilizării și Organizării Națiunii și Teritoriului (MONT) din Ministerul Afacerilor Interne, care avea Birouri MONT ce funcționau pe lângă structurile administrației și cele ale Poliției. Direcțiuni MONT au fost înființate apoi la nivelul tuturor ministerelor, iar în marile unități ale armatei funcționau Birouri de Siguranță și Prevedere. Sarcina MONT era de a pregăti mobilizarea și organizarea apărării naționale atât în privința resurselor umane, cât și a celor economice.³

Legea privind crearea zonelor militare prevedea la art. 12 dreptul autorităților militare de a adopta în aceste perimetre orice măsură de siguranță pe care o apreciau ca necesară, inclusiv posibilitatea de a cere structurilor Ministerului de Interne transferarea în alte localități a unor persoane considerate că pot genera riscuri de ordin contrainformativ cu privire la dispozitivele militare sau de siguranță a statului.

Măsurile dispuse de Guvern aveau în vedere pregătirea Armatei și a rezervei, asigurarea suportului economic și logistic, protejarea obiectivelor

² Stănică Viorel, *Administrarea teritoriului României în timpul celui de-al doilea Război Mondial*, iunie 2007, <https://www.researchgate.net> [04.11.2024].

³ Direcția Națională a Arhivelor Statului, Direcția Arhivelor Centrale, Fond Ministerul Afacerilor Interne, *Direcția MONT, 1938 – 1949*, Prefață, <https://arhivelenationale.ro> [02.11.2024].

economice, de infrastructură și ale administrației – de importanță pentru sistemul de apărare – apărarea civilă, protecția contrainformativă a obiectivelor și măsurilor militare, apărarea secretului, contraspionajul.

Activitățile informative ale structurilor abilitate din cadrul Armatei și Ministerului de Interne puneau la dispoziția decizionalilor de la nivel local (Prefecturile și Rezidențele Regale ale Ținuturilor) și central (ministerele, în principal cel al Internelor) informații privind starea de spirit a populației față de măsurile dispuse de autorități și evoluția fenomenelor economice, activitățile fostelor partide politice și ale liderilor acestora, frământările și nemulțumirile din interiorul organizațiilor profesionale, mișcarea legionară, organizațiile comuniste, minoritățile, spionajul și propaganda sovietică, controlul străinilor.

În octombrie 1939, în legea pentru organizarea și funcționarea Ministerului Apărării Naționale apărea pentru prima dată titulatura de Serviciul Special de Informații (SSI), dar aceasta a început să fie utilizată abia după preluarea conducerii de către Eugen Cristescu, în noiembrie 1940. Serviciul a fost subordonat direct Ministerului Apărării Naționale până în septembrie 1940, când generalul Ion Antonescu l-a transferat în subordinea Conducerii Statului, dar a continuat să conlucreze cu Marele Stat Major al Armatei și ministerele.⁴

Din studiul tematicilor urmărite de structurile informative interne în condițiile frământărilor și schimbărilor politice interne și apoi a pierderilor teritoriale din cuprinsul anului 1940, este evidentă preocuparea statului de a avea o cunoaștere precisă, de a menține pacea socială, de a supraveghea informativ mediile și focarele capabile să genereze conflicte și mișcări sociale de amploare, precauția față de posibilele ingerințe străine (sovietice) fiind evidentă. Tematicile informative aveau în vedere inclusiv identificarea consecințelor pe care măsurile de mobilizare a rezerviștilor le produceau asupra bunei funcționări economice, sociale și administrative a țării. În ciuda dificilelor situații petrecute în cursul anului 1940, instituțiile statului au continuat să funcționeze, iar viața românilor și-a urmat cursul, oamenii fiind nevoiți să se adapteze la realitățile politice. Abordările și deciziile de factură naționalistă sunt prezente.

În formă integrată, rezultatele activităților informative interne derulate de către structurile abilitate ale statului la nivelul județului Iași se regăsesc în buletinele informative întocmite la nivelul Prefecturii (ce aveau ca destinatari

⁴ Tănase Tiberiu, *SSI în timpul celui de de-al Doilea Război Mondial*, „*Historia*”, <https://historia.ro/sectiune/general/ssi-in-timpul-celui-de-al-doilea-razboi-mondial>

Ministerul de Interne și Rezidentul Regal al Ținutului Prut) în baza notelor de informare transmise de Biroul 2 din cadrul Statului Major al Comandamentului Teritorial al Corpului 4 Armată, de structurile Poliției de Siguranță și Legiunea de Jandarmi. Deși secvențiale, sunt o reflectare a ceea ce se petrecea la nivel național.

Pentru că istoria trebuie să aibă în vedere și oamenii, nu doar evenimentele, am fost interesat să înțeleg cum arăta viața curentă a societății ieșene la începutul anului 1940. Iată cum am găsit-o reflectată în sinteza intitulată *Dare de seamă asupra stării de spirit din Județul Iași* realizată în baza notelor furnizate de structurile cu atribuții de culegere a informațiilor.⁵

Pentru orașeni, principala problemă o constituiau scumpirile, dezechilibrul dintre venituri și prețurile mari ale produselor. Există o lipsă acută de lemne de foc, fapt pentru care autoritățile locale au încercat mai multe soluții, inclusiv aducerea de lemne din alte județe. Unele produse alimentare aveau prețuri maxime, dar altele precum îmbrăcămintea, încălțăminte, fierăria, medicamentele aveau prețuri extrem de ridicate. În rândul funcționarilor nemulțumirile erau generate de salariile mult prea mici în comparație cu costurile vieții și de creșterea volumului și orelor suplimentare de muncă, urmare a concentrării de către Armată a unor angajați din instituțiile statului. Comercianții se plâneau că prețurile maxime impuse de stat îngreuiă comerțul prin scăderea considerabilă a profitului, existând riscul ca negustorii să nu mai poată plăti chiriile și impozitele. Pentru industriași principala problemă o constituia dificultatea de a procura materiile prime (în special fabricile de textile resimțeau acut lipsa bumbacului). Meseriașii se confruntau cu lipsa de comenzi cauzată de scumpirea materialelor și de faptul că populația nu avea bani. Veniturile muncitorilor scădeau continuu datorită reducerii numărului locurilor de muncă determinată de restrângerea activității sau chiar închiderea unor fabrici, pe fondul dificultăților de procurare a materiilor prime industriale. Familiile concentraților erau nemulțumite de faptul că nu primeau ajutoarele constând în lemne de foc la care aveau dreptul.

Populația rurală resimțea negativ scumpirea articolelor specifice nevoilor vieții de la sat: fierărie, cherestea, articole de manufactură etc. Datorită secetei din 1939, stocurile de furaje erau insuficiente, situație accentuată de dislocarea în județ a unui număr mereu crescând de unități militare care aveau

⁵ Arhivele Naționale, Serviciul Județean Iași, Fond Prefectura Județului Iași, Dosar nr. 2/1940, Starea de spirit a populației, fila 6.

mulți cai ce trebuiau întreținuți. Nereușind să-și hrănească animalele, sătenii le vindeau Armatei, fapt pentru care Prefectura semnala Rezidenței Regale a Ținutului Prut că exista riscul ca în primăvară țăranii să nu mai aibă animalele necesare pentru lucrul pământului. De asemenea, Prefectul atrăgea atenția autorităților centrale că în aceste condiții este foarte dificil pentru țăranii să-și îndeplinească sarcina de a transporta lemne în orașe și de a căra piatră pentru drumuri conform obligațiilor stabilite de Armată și Ministerul Lucrărilor Publice. Ca urmare a problemelor generate de secetă asupra recoltei din 1939, și având în vedere dificultățile iernii 1939/1940, Prefectul solicita o intervenție rapidă a autorităților centrale în sprijinul sătenilor.

Constituirea zonelor militare de graniță și a zonelor de interes militar (în care se încadra și județul Iași) au generat implementarea pe frontiera de est a numeroase restricții și măsuri cu caracter contrainformativ a căror aplicare și supraveghere revenea autorităților militare și structurilor cu atribuții informative interne.

Străinii, minoritățile etnice și religioase, comuniștii, legionarii, agenții sovietici și spionajul intrau în categoria factorilor de risc cu privire la care se derulau măsuri de supraveghere informativă. După instaurarea statului național-legionar, supravegherea legionarilor a dispărut ca problemă din sintezele informative, dar Jandarmeria și Siguranța continuau să furnizeze ierarhic note informative secrete cu privire la activitățile abuzive pe care aceștia le derulau în Iași (cu privire la evrei, tensiuni în relația cu Armata, controale asupra civililor etc.). Datorită noii situații politice interne, apar și nuanțări în rapoartele informative, prin comentarii laudative la adresa conducerii statului. Dincolo de aceste maniere de abordare, care nu sunt generale, structurile informative raportau constant toate problemele economice, sociale și dificultățile cu care se confrunta societatea.

În acest material vom realiza o prezentare a problematicilor privind străinii, minoritățile, comuniștii, legionarii, elemente referitoare la apărarea secretului, măsuri de protecție împotriva spionajului militar și sovietic. Am selectat câteva exemple ilustrative cu privire la obiectivele și modul de lucru al structurilor informative.

Străinii

În luna mai 1940, Ministerul de Interne a emis mai multe ordine marcate „Confidențial” ce au fost transmise în teritoriu prin intermediul Rezidenților Regali, prin care Prefecților de județe li se punea în vedere că toate prelungirile de termene pentru șederea în țară – fără drept de exercitare a profesiei – a străinilor intrați în România după 1 septembrie 1939, acordate înainte de 1 mai 1940, erau considerate anulate, străinii aflați în aceste situații având obligația de a părăsi țara până la 30 mai 1940. Prolungirile puteau fi aprobate numai de către Ministerul de Interne, pentru cazuri deosebite și doar pe termen limitat.

Prin urmare se impunea Pretorilor să mențină o evidență strictă a vizelor consulare, pentru ca la expirarea acestora, străinii să părăsească teritoriul național. *„Se va pune în vedere străinilor că acei care se vor sustrage Legii controlului străinilor și dispozițiilor în vigoare, vor fi internați în lagăre, în care scop a și luat ființă primul lagăr la Miercurea Ciucului”*.⁶

În executarea acestor dispoziții – cu obligația de a raporta săptămânal măsurile și rezultatele obținute – au fost implicate cu sarcini operative structurile de Poliție, Preturile și Legiunile de Jandarmi. Informațiile obținute de aceste structuri erau centralizate la nivelul Prefecturilor, de unde erau raportate apoi Rezidenților Regali și Ministerului de Interne. La puțin timp dispoziția a fost modificată, nemaifiind aplicată *„supușilor Olandezi, Belgieni, Luxemburghezi, Polonezi și Norvegieni”*. Cu toate acestea, s-a cerut pretorilor să interogheze fiecare străin din această categorie și apoi să verifice realitatea declarațiilor.⁷

În fapt se demara o activitate de supraveghere permanentă a tuturor cetățenilor străini prin resursele informative ale Poliției de Siguranță și ale Legiunilor de Jandarmi.⁸ Ieșirea din țară a persoanelor cărora le expira viza era monitorizată și confirmată Poliției de Siguranță de către structurile din punctele de trecere a frontierei.

Deplasarea străinilor dintr-un oraș în altul era comunicată între structurile de Poliție. Un exemplu este adresa Biroului Poliției Siguranță a Municipiului Iași referitoare la activitățile realizate în zonă de către jurnalistul american Daniel de Luce, în finalul căreia se informează Prefectura că ziaristul a părăsit orașul Iași deplasându-se la București, fapt cu privire la care a fost

⁶ *Ibidem*, Dosar nr. 8/1940 privind Controlul străinilor, fila 1.

⁷ *Ibidem*, fila 7.

⁸ Prin lege, jandarmeria avea atribuții informative interne.

sesizată Prefectura Poliției Municipiului București printr-o telegramă din 4 iulie 1940.⁹ Daniel de Luce era un cunoscut și eficient reporter de război, angajat al Associated Press (în 1944 a primit Premiul Pulitzer).¹⁰

Problema comuniști

Ședințele breslelor în care se discutau aspecte salariale, precum și consecințele scumpirii alimentelor de bază erau încadrate la „Cazuri de siguranță de stat”. În Buletinul Informativ nr. 64 din 02 aprilie 1940 se precizează că „în ziua de 31 martie ...la Camera de Muncă a avut loc o șezătoare culturală, sub președenția domnului Emil Ceaicovschi, președintele Breslei funcționarilor particulari la care au luat parte circa 200 de persoane. D-l Ștefan Ciubotărașu¹¹ de la Teatrul Național a făcut lectură din *Ion Creangă*...”. Provenit dintr-o familie modestă, actorul Ștefan Ciubotărașu era apropiat mediului muncitoresc.¹²

Mediul breslelor era obiectiv informativ nu doar pentru cunoașterea nemulțumirilor, ci și pentru identificarea și prevenirea încercărilor de influențare și radicalizare a acestora de către comuniști, ale căror activități s-au dinamizat în mod evident în a doua jumătate a anului 1940.

În spectrul activităților de natură informativă, problematica referitoare la acțiunile Partidului Comuniștilor ocupa o poziție importantă. Poliția de Siguranță a orașului nu dispunea în această direcție de suficiente resurse și posibilități informative. Este relevant în acest sens un raport din 30 august 1940, întocmit de lt. col. C. Chirilovici, șeful Poliției și Siguranței Județului Iași, care adresa Prefectului rugămintea de a se interveni prin Ministerul de Interne la Biroul 2 Informații din cadrul Statului Major pentru retrimiteră la activitatea de poliție de siguranță a comisarului Horeangă Enache, fost șef al Biroului de Siguranță – care la acea dată era mobilizat – motivația solicitării fiind aceea că „este strict necesar Serviciului în chestiuni care interesează Siguranța Statului”. Din nota rezolutivă a Prefectului înțelegem de ce revenirea

⁹ Arhivele Naționale, Serviciul Județean Iași, Fond Prefectura Județului Iași, Dosar nr. 8/1940, fila 61.

¹⁰ Daniel De Luce, <https://en.wikipedia.org> [04.11.2024].

¹¹ Actorul Ștefan Ciubotărașu era apropiat de muncitori, provenea dintr-o familie modestă din județul Vaslui, și o perioadă a lucrat ca ucenic pantofar (vezi *Biografie Ștefan Ciubotărașu*, <https://m.cinemagia.ro> [04.11.2024])

¹² Arhivele Naționale, Serviciul Județean Iași, Fond Prefectura Județului Iași, Dosar nr. 5/1940 referitor la mișcarea muncitorească din cuprinsul Județului Iași, starea de spirit a populației etc., fila. 2.

în activitate a comisarului Enache Horenga era atât de importantă: *este „singurul polițist care cunoaște bine chestiunea comunistă”*.¹³

Lipsa resurselor informative datorată plecării din serviciu a comisarului de siguranță Enache Horenga este ilustrată și de o situație de la finele lunii septembrie, când Prefectul Județului Iași, dr. Alexandru Ventonic, medic care a aderat la mișcarea legionară în 1927 și a îndeplinit funcția de prefect al Județului Iași în perioada 1940-1941,¹⁴ își exprima nemulțumirea față de rezultatele verificării de către Poliția de siguranță a unui denunț din care rezulta că în Barul Tuli din cartierul ieșean Socola *„vin indivizi care colportează contra Siguranței Statului, în favoarea Sovietelor”*.¹⁵

Prioritățile de siguranță a statului din acea perioadă – două luni de la ocuparea Basarabiei de către sovietici – au condus la intensificarea activităților informative în rândul comuniștilor. Din studiul fondului de arhivă ce conține notele de informare întocmite de Poliția de Siguranță rezultă că într-adevăr comisarul Enache Horenga avea posibilități informative deosebit de bune în mediul breslelor muncitorești și al grupărilor comuniste.

În septembrie 1940 Prefecturii Iași i se cerea să verifice o informație a serviciului de informații al Armatei potrivit căreia *„în Moldova activitatea comuniștilor este desfășurată aproape exclusiv de evrei”* sub acoperirea unor diverse organizații și asociații. Ordinul solicita verificarea tuturor asociațiilor și organizațiilor evreiești și transmiterea concluziilor *„din punct de vedere al ordinei și siguranței statului, cât și al comunismului”*.¹⁶ Verificarea întreprinsă de Serviciul Siguranței din cadrul Poliției Județului Iași, transmisă Prefecturii la 16 septembrie 1940 concluziona că nu sunt date care să confirme informația inițială, organizațiile evreiești din județ fiind autosuspendate cu excepția uneia singure, Ferma Hscharadt-Olim, care pregătea tineri evrei în domeniul agriculturii, după care plecau în Palestina.¹⁷

Odată cu dinamizarea activităților derulate de celulele comuniste, s-au intensificat și acțiunile ce constau în difuzarea de manifeste (unele erau primite de la București, altele se tipăreau la Iași în condiții de clandestinitate folosind

¹³ *Ibidem*, fila 3.

¹⁴ Chirvăsuță Mihai, „*Ei*” vs. „*noi*” în discursul electoral al Ligii Apărării Național Creștine, Revista „*Sfera politică*”, <https://revistasferapoliticii.ro> [04.11.2024].

¹⁵ Arhivele Naționale, Serviciul Județean Iași, Fond Prefectura Județului Iași, Dosar nr. 3/1940, fila 555.

¹⁶ *Ibidem*, Dosar nr. 5/1940, fila 4.

¹⁷ *Ibidem*, fila 7.

dispozitive improvizate ori pe ascuns în atelierile de tipografie ale unor ziare). Dintr-o sinteză informativă aflăm că în noaptea de 11/12 septembrie 1940 Partidul Comunist a împărțit în Iași două manifeste, unul în care „*se atacă burghezia împilatoare și se cere front unic muncitoresc*” și un al doilea în care „*se atacă Garda de Fier, arătând-o ca o mască de apărare a burghezimei, capitaliștilor și moșierilor, precum și pe dl. Prim Ministru General I. Antonescu, care în 1907 împreună cu Generalul Averescu a suprimat în sânge răscoala țărănească*”.¹⁸

Nota informativă clasificată Secret nr. 208 din 06 noiembrie 1940 semnala că în seara zilei de 5 noiembrie a fost oprit și arestat pe strada Lăpușneanu din Iași (aflată în zona centrală a orașului) un lucrător tipograf de la Ziarul „Opinia” care avea asupra sa un pachet cu manifeste comuniste. La verificarea efectuată în atelierul de lucru al ziarului au fost identificate și alte pachete cu manifeste comuniste. Manifestul în cauză, semnat de Comitetul Regional din Moldova al Partidului Comunist din România se adresa muncitorilor, țăranilor, intelectualilor și soldaților din Moldova cu următorul îndemn „*Luptați în numele tuturor asupriților, tuturor celor flămânzi, și goi, luptați pentru tovarășii, frații, copiii și părinții tiranizați! În fabrici, pe ogoare, în școli și în armată, boicotați, demonstrați, faceți-vă adepți și luptați !...*”¹⁹

Din rapoartele Siguranței rezultă că manifestele comuniste răspândite la Iași și Pașcani abordau următoarele teme: „*...atacă războiul dus de Germania și Italia împotriva Angliei, precum și politica dusă de cele două țări fasciste, cari au ocupat Balcanii, inclusiv România, unde găsesc totul pentru continuarea războiului... scoate în evidență politica de pace dusă de Rusia Sovietică..., atacă actualul guvern român (...) arată preținse maltratări ale comuniștilor și evreilor ce le-ar face poliția împreună cu legionarii... aduce insulte conducătorilor țării... îndeamnă la lupta împotriva scumpetei... îndeamnă la demonstrații de stradă... cere îndepărtarea dictaturei, a hitlerismului din România și îndeamnă la intrarea în comitete de luptă anti-imperialiste*”.²⁰

Într-o dare de seamă întocmită la finele lunii septembrie 1940, șeful Siguranței raporta Ministerului de Interne că „*Pentru combaterea efectivă a acestei mișcări anarhice am dispus ca toate unitățile polițienești din subordine să-și reface aparatul informativ în această direcție și să intensifice la maximum acțiunea informativă în rândul elementelor de stânga, spre a le cunoaște*

¹⁸ Ibidem, fila 10.

¹⁹ Ibidem, Dosar nr. 4/1940, fila 10.

²⁰ Ibidem, filele 49-50

*organizarea și orice încercare de manifestare care să poată fi reprimată la timp prin descinderi, arestări și deferiri justiției”.*²¹

O analiză efectuată de Poliția de siguranță pentru luna noiembrie 1940, concluziona că există o recrudescență a mișcării comuniste la nivelul județului, în privința organizării, propagandei și atragerii de noi adepți dar *„organele poliției de Siguranță depun o activitate deosebită în urmărirea și descoperirea acestor organizații, iar străduința lor este încununată de succes”*. Raportul Siguranței vorbește despre *„informatorii noștri din rândurile intime ale comuniștilor ieșeni”*.²²

În cursul lunii noiembrie, Siguranța a înaintat justiției militare – Consiliul de Război al Corpului IV Armată – un număr de 23 de persoane acuzate de activități comuniste. Operațiunile informative de succes ale Siguranței și Jandarmeriei au determinat conducerea mișcării comuniste să adopte în luna decembrie o serie de instrucțiuni menite să asigure o protecție suplimentară a membrilor organizației, astfel: *„pentru a nu se compromite scopul urmărit prin identificarea de membri aceștia în transmiterea instrucțiunilor nu vor uza de calea scrisului ci această operațiune se va face numai verbal în puncte dinainte stabilite”*, respectiv magazine de periferie, băi publice, terenuri de sport. *„Recunoașterea se va face pe bază de parole sau diverse semne exterioare”*.²³

Nota informativă secretă nr. 255 din 28 decembrie 1940 întocmită în baza datelor furnizate de un agent informator al Jandarmeriei releva că *„un mare număr dintre agenții comuniști au fost însărcinați de către serviciul de spionaj sovietic de a culege tot soiul de informațiuni referitoare la misiunea militară germană aflată în țară... știrile sunt transmise sovietelor prin curieri care trec în mod clandestin frontiera”*.²⁴

Aceeași concluzie pe final de an 1940 privind intensificarea activităților comuniste se regăsește și în Nota informativă secretă nr. 7646 din 28 decembrie 1940, întocmită de Biroul 2 Informații din Statul Major al Corpului de Cavalerie, care semnală că *„în ultimul timp propaganda comunistă s-a accentuat. Au fost descoperite nuclee comuniste atât la Rădăuți cât și la*

²¹ *Ibidem*, fila 117.

²² *Ibidem*, fila 89.

²³ *Ibidem*, fila 89.

²⁴ *Ibidem*, fila 89.

Suceava”.²⁵ Din informațiile obținute de Biroul 2 rezultă că grupări comuniste funcționau deja și în orașul Botoșani, în comuna Flămânzi și alte localități rurale botoșănene.

Problema Legionari

În martie și aprilie 1940, pe fondul concilierii dintre Carol al II-lea și legionari, începe eliberarea din închisori a unora dintre membrii mișcării. Pentru prima jumătate a anului 1940, notele informative aflate în dosarele din Fondul Prefecturii nu evidențiază acțiuni ale legionarilor din Iași dar abdicarea Regelui Carol al II-lea în data de 6 septembrie 1940 a fost receptată cu satisfacție de către membrii mișcării care au recurs la reacții publice.

Buletinul informativ nr. 18 din 8 septembrie 1940, întocmit de Poliția de Siguranță (condusă de subinspectorul E. Giosanu) semnala că *„în seara zilei de 7 septembrie 1940, orele 19, aproximativ un număr de 500 de legionari în uniforme au manifestat pe străzile orașului Iași, parcurgând traseul str. Lăpușneanu, Piața Unirei și str. Ștefan Cel Mare – până la Mitropolie, unde s-a oficiat un serviciu religios, la care au participat circa 4-500 de persoane particulare. S-au înapoiat în Piața Unirei, unde după o cuvântare de 30 minute, s-au împrăștiat în liniște la ora 21.30...”*²⁶

În data de 10 septembrie, Biroul 2 Informații de pe lângă Statul Major al Diviziei 13 Infanterie comunica Prefecturii Iași ordinul Secret nr. 106433/B, conform căruia, datorită instituirii stării de asediu, *„nici o întrunire publică sau în case particulare nu poate avea loc fără aprobarea expresă a Comandamentelor din zona respectivă”*.²⁷ Ordinul era semnat pentru Șeful Biroului 2 de către Locotenentul Emanoil Constantin. Două zile mai târziu, la 12 septembrie Ministerul de Interne ordonă ca *„toate manifestațiunile să se desfășoare numai în cazul strict al ordinei... Legionarii nu au voie să intre sau să se amestece în niciuna din autoritățile locale. Dacă poliția ori jandarmeria ar cere concursul legionarilor, atunci aceștia vor colabora cu organele de Stat”*.²⁸

Deși exista un ordin al Ministerului de Interne din 13 septembrie 1940 care interzicea calomniile și injuriile la adresa fostului suveran abdicat la 6 septembrie, legionarii din Iași au răspândit în oraș afișe ce conțineau

²⁵ *Ibidem*, fila 91.

²⁶ *Ibidem*, Dosar nr. 3/1940, fila 507.

²⁷ *Ibidem*, fila 534.

²⁸ *Ibidem*, fila 518.

„*acuzațiuni injurioase*”.²⁹ La solicitarea Prefectului, col. Corneliu Carp, de a le ridica, șeful legionarilor a refuzat, motivând că „*nici la București aceste manifeste nu au fost ridicate*”, stare de fapt care a generat nemulțumirea Rezidentului Regal.³⁰

Instalarea oficială în data de 15 septembrie 1940 a guvernului național legionar în care Horia Sima deținea funcția de vicepreședinte al Consiliului de Miniștri a dinamizat acțiunile legionarilor din Iași.

În data de 18 septembrie 1940, doi legionari (Munteanu Gheorghe și Codreanu Gheorghe) au intrat în Postul de Jandarmi din comuna Popești, somându-l pe șeful postului să predea cheile și arhiva, dar la intervenția Armatei au fugit. Statul Major al Corpului 4 Armată a informat Prefectura și Comandamentul Legionar Iași că a ordonat Secției de Jandarmi a orașului Podu Iloaiei (structură superioară ierarhic Postului de Jandarmi Popești) să întreprindă o anchetă și a cerut ca din comisie să facă parte și un delegat al legionarilor (noul prefect al Județului l-a desemnat pe Nicolae Cobâlaș din conducerea Comandamentului legionar local).³¹

Pentru data de 9 noiembrie 1940 s-a stabilit sărbătorirea la Iași a Zilei legionare la care erau așteptați membri ai Mișcării din toată țara. Raportul clasificat Strict secret nr. 2348 din 4 noiembrie 1940 adresat Prefecturii de către Legiunea de Jandarmi Iași – în ton cu obiectivele noii guvernări – propunea de această dată măsuri de ordin informativ și operativ care aveau scopul nu de a controla, ci de a proteja manifestarea preconizată față de posibile acțiuni ale comuniștilor „*care vor încerca – poate – să împrăștie manifeste cu caracter subversiv sau să producă atentate ori dezordini, care deși provocate de ei ar lăsa impresia că sunt provocate de legionari*”. Ca urmare, Jandarmeria propunea „*a se da dispozițiuni și instrucțiuni ca poliția legionară să supravegheze ca în mijlocul legionarilor să nu se strecoare comuniști deghizați în haine legionare și care ar putea provoca atentate sau a se deda la dezordini. Cât privește supravegherea elementelor comuniste de pe teritoriul rural al județului, precum și a frontierei... Legiunea (de jandarmi – n.n.) a dat ordine în consecință*”.³²

²⁹ *Ibidem*, fila 537.

³⁰ *Ibidem* fila 56.

³¹ *Ibidem*, Dosar nr. 4/1940, fila 8.

³² *Ibidem*, fila 9.

Legionarii și poliția legionară făceau uz nejustificat de arme și provocau diferite incidente. O informație furnizată de un informator al Jandarmeriei arăta că în seara zilei de 5 noiembrie 1940, legionarul Cristea aflat într-un pluton de legionari care se deplasa pe o stradă din zona Gării Iași a tras un foc de revolver în apropierea soldaților unei Baterii de artilerie generând o busculadă în care a fost rănit un subofițer de Armată.³³

O altă notă informativă secretă a Jandarmeriei (nr. 211 din 7 noiembrie 1940) semnala că în data de 5 noiembrie „între orele 21-22 în punctele Podu de Fier și Târgul Cucului (situate în proximitatea Sinagogii –n.n.) a apărut câte un grup compus din zece indivizi mascați legionari, care au maltratat populația evreiască aflată în trecere prin acele puncte. Cu această ocazie au fost trase șase focuri de revolver. În fața acestor procedee populația se arată nemulțumită, motivând că fiind chiar român te vezi mereu hărțuit și legitimat pe străzile orașului de abia ce a început a se însera. Patrurile de legionari ce fac serviciul de pază și control în raza orașului procedează și la legitimarea militarilor de orice grad. Această situație produce o stare de nemulțumire în rândul militarilor deoarece măsura legitimării nu este luată în fața delegatului Comendurii”. În finalul notei se precizează că „Informațiunile sunt furnizate de agenții noștri informatori, fiind date ca sigure”.³⁴

În ciuda agresivității dovedite, acțiunile legionarilor generau și atitudini de respingere curajoasă. Un asemenea exemplu se regăsește în Nota informativă secretă nr. 205 din 31 octombrie 1940, care semnala prefectului că, în data de 11 octombrie, primarul Comunei Osoi, împreună cu alți legionari „s-au dus la școala primară... de unde au scos afară bustul lui I.G. Duca și (au – n.n.) șters de pe fațada școalei inscripția I.G.Duca...”. Față de această situație a luat atitudine preotul paroh, în predica ținută credincioșilor aflați în biserică în data de 20 octombrie: „Dacă azi ar fi mai mulți bărbați de stat ca el (I.G. Duca, n.n.) nu ar mai fi nevoie să stea soldați la graniță și nu s-ar fi retras soldații de la hotare fără a trage un foc. Acest bărbat de stat a fost omorât mișelește... de un grup de nemernici. Știți că de câteva zile au venit la școală niște nemernici și au distrus inscripția de pe fațada școlii, distrugând în același timp tâlhărește cu ciocanul bustul acestui mare om de stat. Nemernicii de azi fac parte din acei care pe vremuri spărgeau geamurile jidovești și (au fost – n.n.) dați afară din școli pentru faptele lor rele”.³⁵

³³ Ibidem, fila 12.

³⁴ Ibidem, fila 26.

³⁵ Ibidem, Dosar nr. 5/1940, filele 11-12.

Problema minorității

La nivelul județului Iași, minoritățile aflate în atenția structurilor informative erau rușii, ungurii, uneori romii și cel mai adesea evreii, aceștia din urmă văzuți ca o vulnerabilitate în problematica legată de comuniști și spionajul sovietic. Notele informative ale Siguranței și Jandarmeriei din cuprinsul anului 1940 semnalau constant creșterea gradului de îngrijorare a evreilor față de orientarea politică a României, precum și de perspectiva de a-și pierde serviciile ocupate la stat, rămânând fără mijloace de subzistență.³⁶

Buletinul informativ clasificat Secret al Legiunii de jandarmi din 17 septembrie 1940 relevă temerea evreilor față de consecințele „*integrării totale în Axa Berlin-Roma a Statului Român-Național... sunt încă mulți care speră într-o eventuală intervenție armată a Sovietelor în Regat, pentru ca prin această poartă să extindă ideea comunistă în apusul Europei*”.³⁷

O notă informativă întocmită de Biroul 2 Informații din Statul Major al Corpului de Cavalerie, semnată de cpt. C. Vranceșcu, șeful structurii, prezenta starea de spirit a evreilor din Suceava „...*Îndepărtarea lor din toate domeniile de activitate a provocat o stare de completă dezorientare. Rusia, socotită de evrei ca refugiu refuză ospitalitatea celor ce nu sunt născuți în teritoriile cedate... Nesiguranța viitorului a făcut ca toți evreii ce exercitau comerț, industrie etc. să sisteze orice aprovizionare. Se întâlnesc și se consfătuiesc în casele de rugăciuni, fiind mai la adăpost de supravegherea autorităților. Deși situația lor este îngrijorătoare, sunt liniștiți*”.³⁸

Într-o altă Notă informativă din decembrie 1940, cpt. C. Vranceșcu semnală că „*neadmiterea copiilor evrei în școlile secundare și facultățile românești îi determină la emigrare în Palestina. Astfel în ultimul timp se constată o afliure de cereri a tinerilor evrei pentru a li se face formele necesare procurării pașapoartelor. Prin desființarea localurilor evreiești (restaurante, cafenele etc.) singurul loc de refugiu a rămas sinagoga unde se consfătuiesc și se informează asupra situației generale...*”.³⁹

³⁶ Ibidem, fila 11.

³⁷ Arhivele Naționale, Serviciul Județean Iași, Fond Prefectura Județului Iași, Dosar nr. 5/1940, fila 24

³⁸ Ibidem, Dosar nr. 4/1940, fila 91.

³⁹ Ibidem.

Apărarea secretului, măsuri de protecție împotriva spionajului militar și sovietic

În data de 19 martie 1940, Marele Stat Major al Armatei a transmis Prefecturilor ordinul clasificat Secret nr. 2106/S *„privitor la aplicarea regulamentului zonelor militare... în părțile care se referă la aparatele de radio emisiune și în special cele de radio recepție”*.⁴⁰

Se atrăgea atenția prefecților asupra obligativității de a proteja caracterul clasificat al ordinului și de a aduce la cunoștința organelor din subordine *„numai părțile pe care le veți aprecia că se pot comunica, dat fiind caracterul secret al acestor dispozițiuni ale Marelui Stat Major”*. Era ceea ce astăzi numim în legislația privind protecția informațiilor clasificate principiul nevoii de a ști. Ordinul a fost transmis Prefecturii Iași prin intermediul Comandamentului Teritorial al Corpului 4 Armată, fiind semnat și de șeful Biroului Siguranței și Prevederilor, cpt. Dumitru Mavride. Practic, după aprobarea unei cereri de conectare la rețea, Societatea de Radio Difuziune avea obligația de a comunica în termen de 24 de ore Jandarmeriei sau Comandamentului de garnizoană pe raza căruia domicilia titularul aprobării adresa și datele de identificare ale acestuia.

Pentru Județul Iași, *„posturile de Jandarmi și comandamentele de garnizoană vor da referințe direct comandamentelor (Comandamentului 4 Teritorial Biroul Siguranței și Prevederi) care aplică legea pentru crearea zonelor militare, asupra persoanei care a obținut autorizația”*. Autoritățile militare aveau dreptul de a anula autorizația, iar această colaborare informativă dintre instituțiile implicate avea caracter secret. Dispoziția a fost transmisă structurilor responsabile pentru executare de către Biroul MONT al Prefecturii tot sub formă de ordin clasificat secret.

La măsurile de protecție contrainformativă se încadrează și Publicațiunea nr. 2 a Comandamentului Teritorial al Corpului 4 Armată, Biroul Siguranței și Prevederilor, care stabilea atribuțiile ce revin structurilor de interne pe linia aplicării legii și regulamentului zonelor militare de graniță și zonelor de interes militar. Toate persoanele domiciliat în zonele de interes militar erau obligate să dețină o autorizație/viză pe buletinele de identitate, acordată de autoritățile militare. Structurile de poliție și jandarmi aveau sarcina de a verifica dacă în zonele de interes militar apar persoane ce nu dețin viza

⁴⁰ *Ibidem*, Dosar nr. 3/1940, filele 132 și 133.

necesară. De asemenea, orice vânzări sau închirieri de clădiri sau terenuri din zonele de interes militar, defrișări de păduri, construcții/vânzări de instalații industriale etc. trebuiau avizate la nivelul Biroului Siguranței și Prevederilor.⁴¹

Tot în martie 1940, Marele Stat Major, Secția a II-a, transmitea prefecturilor un ordin clasificat Secret referitor la aplicarea legii privind inventarierea averii publice, prin care stabilea că *în scopul completării inventarelor (se vor, n.n.) fotografia toate clădirile și instalațiunile proprietatea statului, afară de: lucrările de fortificații, porturile sau aeroporturile militare, industria de război și depozitele militare oriunde s-ar afla ele, și cu excepția totală a fotografiilor aeriene sau de la înălțime. Fotografierea se va face de un fotograf verificat și în prezența unui delegat al instituției respective, care îngrijește ca în clișeu să nu intre nimic altceva decât clădirea sau instalația respectivă și să nu se scoată decât o singură copie, după care clișeul se distruge prin încheierea de proces verbal în care se va menționa și numele și adresa fotografului respectiv*". Dispoziția poartă și semnătura Șefului Secției a II-a din Marele Stat Major, colonelul Ion Cretzulescu.⁴² Recunoaștem în modul de formulare a restricțiilor referitoare la fotografiere principii de protecție a informațiilor valabile și aplicate inclusiv în prezent.

La începutul lunii iunie 1940, autoritatea militară a solicitat Rezidenței Regale a Ținutului Prut, prin intermediul Prefecturii Județului Iași, interzicerea circulației și așezarea pe teritoriul județului a șatrelor de țigani „*în interesul siguranței cât și al sănătății trupelor*". Motivul deciziei îl constituia faptul că în interiorul zonei militare a județului trebuia menținut un control strict al populației, pe baza legitimațiilor vizate de autoritățile militare, pe când țiganii nu aveau documente de legitimare.

Apărarea secretului devenea o problemă importantă de siguranță, pe măsură ce activitățile de ordin administrativ și militar subordonate obiectivelor de apărare se extindeau și materializau.

Astfel, un ordin secret al Ministerului de Interne, din aprilie 1940, adresat Personal-Confidențial prefectilor, le atrăgea atenția că la nivel central se dețin informații conform cărora „*anumite măsuri cu caracter secret, încredințate spre executare autorităților din subordine sunt divulgate persoanelor străine de serviciile publice. Aceste divulgări constituie, pe de o*

⁴¹ *Ibidem*, fila 135.

⁴² *Ibidem*, fila 153.

*parte, grave abateri de la îndatoririle impuse funcționarilor publici, iar pe de altă parte cauzează statului mari dificultăți”.*⁴³ Ca urmare, ministrul cerea prefectilor „să binevoiți a supraveghea îndeaproape să nu se întâmple asemenea abateri, iar atunci când se vor produce, să se aplice celor vinovați sancțiunile prevăzute de art. 11 din Legea privind organizarea națiunii și teritoriului pentru timp de război, modificat, astfel cum a fost publicat în Monitorul Oficial, nr. 189 din 18 august 1939”.⁴⁴

Transportul corespondenței clasificate dintre Prefectură și structurile Ministerului de Interne se realiza prin oficiile PTT, marcajele de clasificare și indicarea oficiului poștal fiind foarte importante. În acest sens, un document incomplet, identificat în copie în Dosarul nr. 3/1940 (cel mai probabil emis de Ministerul de Interne) înregistrat cu nr. 5686/1940 precizează următoarele: „șeful Biroului Registraturii Generale a Ministerului ne aduce la cunoștință că a constatat că mențiunile cabinet, confidențial, secret – personal etc. făcute pe plicuri și ambalaje de către diferitele autorități, instituțiuni, se confundă adesea cu ștampilele aplicate de oficiile PTT, al căror text, în mare parte prescurtat, s-ar asemui cu acele mențiuni, fapt care complică și îngreunează trierea corespondenței. Față de cele de mai sus, avem onoarea a vă ruga să binevoiți a dispune ca mențiunile suscitade să fie scrise cu mâna, complet și vizibil, sau ștampila să fie așezată pe plic în mod cât se poate de vizibil, pentru a nu se mai face astfel de confuzii”.⁴⁵

În lipsa unor prevederi legislative clare și acoperitoare, obligația de protecție a informațiilor secrete genera probleme în înțelegerea modului de aplicare a unor dispoziții. O astfel de situație o regăsim într-un raport intern al Prefecturii Iași din 9 august 1940, din care rezultă că o dispoziție a Marelui Stat Major din 01 iunie 1940 referitoare la restricționarea activităților de fotografiere și filmare nu fusese făcută publică de către Rezidentura Regală a Ținutului Prut – așa cum cerea emitentul – deoarece ordinul și instrucțiunile de aplicare fuseseră transmise prin Direcțiunea Administrației de Stat care le-a marcat ca fiind secrete.⁴⁶

Întrucât clasificarea „secret” nu provenea de la emitent, respectiv Marele Stat Major, Biroul MONT al Prefecturii a solicitat multiplicarea urgentă a instrucțiunii în 600 de exemplare și distribuirea publică.

⁴³ *Ibidem*, fila 153.

⁴⁴ *Ibidem*, fila 159.

⁴⁵ *Ibidem*, fila 200.

⁴⁶ *Ibidem*, filele 203-206.

Din analiza modului de utilizare și securizare a documentelor marcate secret rezultă că nu existau reguli precise de protecție a clasificării și că în mod frecvent conținutul unor documente cu mențiunea secret era valorificat și difuzat de către beneficiari în documente și sinteze neclasificate.

Instrucțiunile nr. 204500 din 01 iunie 1940, „*privitoare la filmare, fotografiere, schițare sau pictare de către cetățenii români sau străini pe teritoriul român*” au fost elaborate de Secția II-a Informații și Contrainformații, Biroul 2, din cadrul Marelui Stat Major. Principiul de bază al normelor era că cetățenii români aveau libertatea de a fotografia și filma oriunde pe teritoriul țării, dar cetățenilor străini le era interzis.

„Cinematografiștilor” străini li se permitea să lucreze în echipe românești numai în baza unor autorizații scrise eliberate de Ministerul Propagandei, cu avizul Marelui Stat Major, în baza informațiilor deținute și a verificărilor realizate de Direcția Poliției de Siguranță. Toate autorizațiile eliberate se comunicau în aceeași zi Secției a II-a din Marele Stat Major. Devenea obligatorie dezvoltarea filmelor exclusiv în laboratoare din țară. După dezvoltare trebuiau vizionate de către o comisie de cenzură din care făcea parte și un reprezentant al Secției II-a. Filmele pentru care nu existau soluții tehnice de dezvoltare în țară puteau fi trimise la laboratoare din străinătate numai prin Ministerul Propagandei. Cărțile poștale ilustrate se realizau exclusiv de către Ministerul Propagandei. Turiștii români și străini aveau dreptul de a deține și utiliza numai hărți din comerț (care se tipăreau cu avizul autorităților militare). Persoanele și instituțiile care dețineau hărți militare (editate în țară sau străinătate) erau obligate să le predea Poliției în termen de 10 zile de la data publicării instrucțiunilor legii. Era interzisă cu desăvârșire, inclusiv pentru cetățenii români, realizarea de fotografii, filme, schițe și picturi în zonele militare, în preajma și interiorul fortificațiilor, unităților militare, gări, porturi și aeroporturi, șosele pázite, zone petrolifere, rafinării, fabrici și uzine de armament. De asemenea, străinilor le era interzis să dețină și să utilizeze aparate de fotografiat sau filmat, iar magazinele, instituțiile și cetățenii români nu aveau voie să vândă sau să împrumute străinilor astfel de echipamente.⁴⁷ Ordinul Direcției Poliției de Siguranță nr. 1710S din 24 iulie 1940 făcea cunoscut Prefecturilor că nu admite nici o excepție de la prevederile instrucțiunilor

⁴⁷ *Ibidem*, filea 201.

Marelui Stat Major, iar persoanele care le încalcă trebuie să suporte prevederile legale, respectiv confiscarea materialelor, aparatelor și trimiterea în judecată.⁴⁸

Activitățile de ordin contrainformativ aveau în vedere și protecția obiectivelor care lucrau pentru Apărarea Națională. Astfel, conform unui ordin din iunie 1940 al Marelui Stat Major al Armatei (nr. 3787/S), reprezentanților autorităților cu sarcini de control sau supraveghere li se acorda dreptul de acces în aceste întreprinderi numai în baza unor delegații (ce puteau fi acordate numai cetățenilor români care prezentau încredere) eliberate de instituțiile pe care le reprezentau și în care trebuiau specificate precis sarcinile atribuite. Oficialii trebuiau să prezinte directorilor de întreprinderi delegația și carnetul de identitate și aveau obligația de a se limita strict la obiectivele din delegație, fiind interzis accesul lor în secțiile și locurile care nu aveau legătură cu îndeplinirea atribuțiilor.⁴⁹ Recunoaștem, desigur, un principiu esențial al protecției informațiilor clasificate ce se regăsește și în legislația actuală: principiul nevoii de a cunoaște.

Secția a II-a a Marelui Stat Major urmărea eficiența în teritoriu a măsurilor de ordin contrainformativ dispuse prin intermediul Birourilor 2 Informații ce funcționau pe lângă Statelor Majore ale Marilor Unități, care la rândul lor cooperau informativ cu prefecturile și structurile de interne subordonate. În iunie 1940, șeful Biroului 2 Informații de la Comandamentul Corpului 4 Armată era cpt. D. Mardale.⁵⁰ Pe lângă prefecturi funcționau Consilii de colaborare pentru ordine și siguranță care se întruneau în ședințe lunare, copiile proceselor verbale de ședință fiind transmise Birourilor 2 Informații prin oficiile poștale militare (la Iași prin Oficiul Poștal Militar nr. 77).⁵¹

Consecințele ultimatumului sovietic urmat de cedarea Basarabiei și a nordului Bucovinei la 28 iunie 1940 se regăsesc în instrucțiunile de ordin informativ adoptate de autorități. Pe fondul mobilizării generale a Armatei, la 29 iunie, Serviciul cenzurii din cadrul Ministerului de Interne este preluat de autoritățile militare.⁵² La 29 iunie, Ministerul de Interne ordona prefecturilor să raporteze starea de spirit a populației după ocuparea de către sovietici a unei părți din teritoriul național. Investigarea informativă a stărilor de spirit ca urmare a

⁴⁸ *Ibidem*, fila 196.

⁴⁹ *Ibidem*, fila 232.

⁵⁰ *Ibidem*, fila 231.

⁵¹ *Ibidem*, filele 243-244.

⁵² *Ibidem*, fila 250

pierderilor teritoriale precum și obținerea de informații cu privire la situația românilor din teritoriile ocupate vor deveni de altfel tematici permanente.

Din raportul întocmit de Pretorul Plasei Copou, reținem că *„peste tot este îngrijorare pentru situația fraților noștri români care au căzut sub stăpânire străină, ca și pentru acei români care s-au refugiat, părăsind tot avutul lor, strâns cu mare trudă... locuitorii își arată toată bunăvoința pentru refugiați. Vin mereu refugiați din Basarabia... Refugiații sunt în general proprietari și funcționari publici cu familiile și cu o mică parte din avutul lor, atâta cât a fost posibil să se încarce într-o căruță. Toți sunt extenuați de oboseală, plini de groază și povestesc acte de teroare săvârșite... contra românilor și în special contra funcționarilor publici ai Statului român”*.⁵³

Un raport al Jandarmeriei din 04 iulie 1940 semnală că populația din localitatea Sculeni, județul Iași (localitate aflată pe noua graniță), s-a refugiat de frica sovieticilor în comunele învecinate.⁵⁴

Statul încerca să mențină controlul și să prevină folosirea temerilor și tensiunilor interne pentru a declanșa proteste și dezordine socială. Ministrul de Interne Mihail Ghelmegeanu a ordonat ca *„toți cei care se vor dovedi că agită în orice formă și pe orice cale, contra siguranței statului și ordinii publice, să fie propuși telegrafic Ministerului de Interne, cu arătarea acțiunii încriminate, pentru a fi internați”*.⁵⁵

În același scop, pentru a evita provocările, printr-o telegramă cifrată transmisă la 2 iulie 1940, lt. col. magistrat Dan Pascu, șeful Serviciului Central al Cenzurii Militare București, ordona prefecturilor să dispună măsurile necesare pentru ca presa să respecte următoarele dispoziții: *„1. Nu se vor permite atacuri la adresa rușilor și a trupelor sovietice de ocupație. 2. Nu se vor permite atacuri la adresa evreilor care au avut o purtare nedemnă în momentul ocupării și nicio campanie antisemită în genere. 3. Nu se vor permite atacuri la adresa ungarilor și bulgarilor...”*.⁵⁶

Instituțiile statului cu atribuții informative manifestau atenție și față de informațiile ce puteau fi obținute din teritoriul ocupat de Ungaria în urma Arbitrajului de la Viena. *„Populația ungurească... manifestă mulțumire spunând că a scăpat de impozitele încasate cu nemiluita de către Statul*

⁵³ *Ibidem*, fila 286.

⁵⁴ *Ibidem*, Dosar nr. 3/1940, fila 251.

⁵⁵ *Ibidem*, fila 271.

⁵⁶ *Ibidem*, Dosar nr. 5/1940, fila 11.

Românesc în trecut. Românii din contra sunt foarte îngrijorați așteptându-se la persecuțiuni din partea ungarilor. Sentința Arbitrajului de la Viena... a avut un puternic curent reacționar în sufletul populației românești de pe aceste plaiuri. La început această stare sufletească a fost concretizată prin manifestațiuni publice de mari proporții care s-au produs în orașele mai importante și în regiunile unde elementul românesc domina ca majoritate... Începând din ziua de 5 septembrie 1940 când trupele maghiare de ocupație au depășit frontiera, înaintarea ungarilor a fost de mare tensiune. S-au organizat (manifestări, n.n.) maghiare iar populația s-a îmbrăcat în costume naționale ungurești manifestând pentru victorioasa armată din Budapesta. Abia acum s-a început prigoana adevărată contra românilor. (Momente, n.n.) de dezordine și teroare maghiară, au barat intrările și ieșirile din localități împiedicând populația de a se repatria. S-au văzut camioane și căruțe răsturnate, bagaje aruncate în șanțurile șoselelor, iar pe proprietarii lor români, plângând lângă ele.⁵⁷

Cedarea către Bulgaria a județelor Durostor și Caliacra a adăugat, la valurile de refugiați dinspre est și vest, fuga către interiorul României a unor etnici bulgari din Dobrogea care nu doreau să fie strămutați în Bulgaria.

Un ordin secret transmis prefecturilor în octombrie 1940 de către Ministerul de Interne releva că „mulți locuitori de origine etnică bulgară originari din județele Constanța și Tulcea încearcă să se strecoare în județele limitrofe și de acolo în restul țării pentru a li se pierde urma și a se sustrage astfel obligațiunii de a părăsi țara și a se duce în Bulgaria conform Convenției de la Craiova din 7 septembrie 1940. Pentru a se preîntâmpina asemenea încercări de a se eluda aplicarea sus zisei Convenții, vă rugăm să dați dispozițiuni organelor dvs. în subordine, administrative și polițienești să cerceteze de urgență populația străină din localitate și să expedieze la domiciliul lor pe bulgarii din Dobrogea, sub pază polițienească”.⁵⁸ Prin Tratatul din 7 septembrie 1940 încheiat între România și Bulgaria, județele Durostor și Caliacra au fost cedate Bugariei. Articolul 3 din Tratat prevedea ca în termen de trei luni de la ratificare să se procedeze la schimbul obligatoriu dintre supușii români de origine etnică bulgară din județele Tulcea și Constanța și supușii români de origine etnică română din județele Durostor și Caliacra.⁵⁹

⁵⁷ *Ibidem* fila 22.

⁵⁸ Tratat din 7 septembrie 1940, <https://legislatie.just.ro> [03.11.2024]

⁵⁹ Arhivele Naționale, Serviciul Județean Iași Fond Prefectura Județului Iași, Dosar nr. 3/1940, filele 563 – 567.

Guvernul român putea dispune emigrarea obligatorie în Bulgaria a unor etnici bulgari. Nu toți aceștia doreau să plece din România, fapt pentru care unii încercau să fugă către interiorul țării deoarece pentru etnicii bulgari aflați în celelalte județe ale Regatului României emigrarea în Bulgaria era facultativă.

O bogată imagine despre situația din Basarabia la trei luni după ocuparea ei de către sovietici, care dovedește totodată abilitatea informativă a Poliției de Siguranță, se regăsește în raportul întocmit de șeful Biroului Siguranței Iași, comisarul Cezar Ambrozie, adresat Inspectoratului Regional de Poliție Iași.⁶⁰ Raportul semnală că pe tot cuprinsul Basarabiei au fost instalate numeroase forțe militare sovietice motorizate, infanterie, artilerie și aviație, în principal la Chișinău, Bălți, Reni, Cahul și Ismail, unde erau instalate și comandamentele de mari unități. De asemenea, pe dealurile ce pornesc de la Strășeni spre Pârliți se aflau unități militare camuflate, considerate de sovietici puncte strategice militare și în stare de alarmă, circulația în aceste zone fiind restricționată. În orașul Tg. Râșcani aflat la 7 km de Prut erau staționate unități de artilerie ușoară cu tragere lungă. Centrul aviației sovietice se afla la Chișinău unde sovieticii au extins aeroportul cu circa 130 de hectare, construind piste de aterizare și hangare, la aceste lucrări fiind utilizați și numeroși studenți. Forțe aeriene importante se mai găseau și la Ismail, Cetatea Albă și Bălți (unde se aflau circa 500 de avioane). În același timp se desfășurau lucrări de amenajare de noi aerodromuri la hotarul dintre județele Bălți și Orhei, pe valea dintre comunele Florești și Mărculești, județul Soroca și altele, unde se aprecia că ar putea fi transferate circa 1000 de avioane. În bazele aviatice se aflau avioane de bombardament, vânătoare, recunoaștere, împreună cu unități de parașutiști care desfășurau zilnic activități de instruire.

„În ceea ce privește armamentul, rușii sunt bine înzestrați cu armament automat... însă armele individuale și tunurile sunt de model vechi. Se dă mare importanță tancurilor și avioanelor, de asemenea și mijloacelor de transmisiune.

Fortificații importante s-au făcut și se fac pe dealurile Strășenilor, Cornești, Perival și Pârliți cât și de-a lungul Prutului... cu numeroase tranșee și rețele de sârmă ghimpată, amplasamente de tunuri și tancuri camuflate.

Cu privire la armata sovietică se constată că ea este formată din elemente tinere, între 18 și 24 de ani, hrăniți și bine îmbrăcați, însă lipsiți de

⁶⁰ Ibidem, Dosar nr. 3/1940, filele 563 – 567.

spirit combativ și părând obosiți de viață. Disciplina trupei lasă mult de dorit, inferiorii nepurtând nici un respect față de superiori în afară de program... .

Conflictul Rusiei cu Germania pare că este inevitabil și unii dintre ofițerii ruși se pronunță că războiul cu aceasta este dorit de toată Rusia sovietică... Mulți din Basarabia spun că acest război va izbucni imediat ce Germania va fi slăbită de războiul cu Anglia și că chiar dacă Germania va ieși victorioasă din actualul război, totuși Rusia nu va admite refacerea României și Poloniei cu teritoriile ce le-au pierdut.

În întreaga Basarabie, comerțul stagnează, comercianții lichidează prăvăliile, confiscându-li-se mărfurile pentru a face loc cooperativelor sovietice... Credit nu există și nimeni nu-l poate avea. Averea imobiliară a celor înstăriți este trecută treptat în proprietatea statului, aceștia fiind împinși la periferiile orașelor, iar pământurile au fost împărțite la populație...

Viața religioasă trece printr-o grea perioadă, rușii forțând populația prin diferite mijloace ca să ajungă la ateism... Pretutindeni preoții sunt ironizați și insultați... Din această cauză, zeci de familii de preoți se refugiază în România...

Școlile se organizează după sistemul sovietic... Toate școlile sunt mixte, existând școli moldovenești, rusești și evreești. Pregătirea școlară este inferioară, dându-se mică atenție intelectualului. Tot corpul didactic basarabean a fost obligat să urmeze un curs pedagogic după sistemul stalinist, spre a-l folosi la predarea cursurilor... Toți copiii de la 7 la 11 ani sunt încadrați în Octembreata, fiind educați numai în spirit comunist, de la 11-18 ani se numesc pionieri, iar de la 18 în sus sunt primiți în armata roșie, adevărata școală a comunismului... .

Industria mare nu este la înălțime. Mașinele produse sunt de calitate inferioară... . Se resimte lipsa produselor petrolifere care sunt în cantitate mică și de calitate inferioară.

Recolta Basarabiei din acest an a fost relativ bună însă nu a folosit cu numic populației, deoarece li s-a pus în vedere de a preda statului o cotă din produse... Starea de spirit a populației este dintre cele mai rele. La aceasta se adaugă prigoana împotriva a tot ce este intelectual, a celor ce au fost în serviciul Statului român, contra celor cu bună stare materială.

La început autoritățile sovietice le-au promis țăranilor că vor fi scutiți de impozite, pentru ca acum să vie și să-i oblige să-și achite dările până la 1 aprilie 1941, asuprindu-i și prigonindu-i.

Articolele de primă necesitate lipsesc...în curând țărani nu-și vor mai aduce produsele la oraș, întrucât cu banii rezultați din vânzare nu-și pot cumpăra nimic, marfa lipsind, iar cea care se găsește este de proastă calitate și scumpă... .

Se dă ca sigur faptul că aproape 50% din moldovenii din Basarabia sunt înscrși pentru repatriere în România, însă li se pun mari piedici de către organele N.K.V.D.

S-a continuat și se continuă cu amenințările la adresa României. Toți ofițerii și funcționarii sovietici nu scapă nici o ocazie spre a spune că în curând vor trece Prutul și vor ajunge la București.

În diferite orașe din Basarabia se face o vie propaganda prin ziare, afișe și diferite apeluri, îndemnându-se poporul muncitor să plece peste Nistru, spre a lucra la minele de cărbuni din interiorul Rusiei”.⁶¹

Cum unele informații ce au stat la baza raportului proveneau din exploatarea informativă a repatriaților, este posibil ca precizia unor date referitoare la capacitățile militare instalate de sovietici în Basarabia să fie influențată de acțiuni de dezinformare, știut fiind faptul că sovieticii trimiteau agenți în România sub acoperire de refugiați, dar chiar și în atare condiții, raportul oferă o imagine amplă asupra procesului de sovietizare și a situației populației românești din teritoriul românesc ocupat. În condițiile situației de azi a Republicii Moldova și a presiunilor exercitate de Federația Rusă pentru a readuce acest teritoriu sub controlul său, apreciem că această privire retrospectivă poate fi utilă pentru a înțelege.

Nota informativă nr. 183 a Legiunii de Jandarmi, clasificată secret, semnala că „ofițerii sovietici apar din când în când în grupuri pe malul Prutului și privesc cu binoclul regiunea românească aflată pe malul drept al Prutului. După observațiuni care durează între 50’ și 60’ se retrag în interior. Din investigațiunile făcute printre refugiații sosiți în ultimile zile din Basarabia s-a aflat că sovietele sunt foarte bine informate de tot ce se petrece în România. În Basarabia se vorbește că la noi au fost arestați toți foștii conducători de guverne precum și parte din foști miniștri. Mai discută că actualul regim naționalist nu va dura mult timp deoarece va începe în țară revolta. În localitățile din Basarabia care sunt locuite de germani, rușii au adus în mod demonstrativ un mare număr de tancuri pe care le plimbă pe străzi și peste câmp. De proprietățile germanilor nu s-au atins și pe aceștia îi tratează mai omenos. Se mai discută în Basarabia că situația internațională va decide în așa

⁶¹ Ibidem, Dosar nr. 4/1940, fila 2.

fel că întreaga Europă va fi condusă de trei mari puteri și anume: Italia-Germania și Rusia Sovietică și în acest caz, natural că sovietele nu vor rămâne numai cu terenul ocupat până la Prut ci că va ocupa Moldova și Dobrogea cu malul Mării Negre. Se mai discută că aceeași expansiune teritorială o vor face sovietele și în Bulgaria în scopul de a-și forma un punct de debarcări de trupe operative. Sovietele continuă a transporta spre frontiera Prutului cantități importante de munițiuni încărcate în trenuri... ”.⁶²

Pe fondul acutizării pericolelor interne și externe, la data de 9 octombrie 1940, Secția II-a Informații și Contrainformații a fost reorganizată. Biroul 1 Informații avea ca atribuții incidentele de frontieră și obținerea de informații privind situația românilor aflați în teritoriile cedate; Biroul 2 Contrainformații și studii avea ca sarcină activitatea contrainformativă în Armată și contraspionajul, iar Biroul 3 Legături externe coordona activitatea atașărilor militari români aflați la post în străinătate și colabora cu atașatii militari străini aflați în România.

Informațiile obținute la Iași cu privire la incidentele de frontieră, contraspionajul și culegerea de informații din teritoriile ocupate vor fi subiectul unui articol următor.

Col. (r) prof. Radu Voroneanu

⁶² Cucu Cornel, *Contrainformațiile militare – între tradiție , prezent și perspectivă – la 105 ani de activitate*, în „*Infoșfera, Revista de studii de securitate și informații pentru apărare*”, Anul XV nr. 2/2023, p. 10, <https://www.mapn.ro> [04.11.2024].

PREZENȚA INFORMATIVĂ BRITANICĂ ÎN ROMÂNIA ÎNAINTE DE PRIMUL RĂZBOI MONDIAL

Cu privire la atestarea unor contacte oficiale (sporadice) româno-engleze, există o scrisoare a lui Nicolae Pătrașcu, domn al Țării Românești¹, expediată în septembrie 1600, printr-un sol al său către Sir John Wolley², secretarul reginei Elisabeta I a Angliei, în care acesta solicita răspuns (prin același sol) la unele „probleme importante” supuse suveranei engleze.³

Legături mai consistente între spațiul românesc și Marea Britanie s-au realizat abia spre sfârșitul secolului al XVIII-lea, când britanicii, alături de francezi, obțin de la Sublima Poartă unele capitulații comerciale în care li se permite să trateze chestiuni economice inclusiv direct cu administrația din Principatele Moldova și Țara Românească.⁴

Relațiile româno-britanice devin sistematice ca urmare a Tratatului de la Adrianopol (1829), care a înlăturat vechile interdicții otomane impuse libertății comerțului pentru Principatele Moldova și Țara Românească. Este perioada când se deschide calea economiei românești pentru negustorii englezi și navele lor comerciale.

Susținerea economică a intereselor britanice în spațiul românesc a fost dublată de cea politică. În anul 1831, la București sosește E. L. Blutte⁵ ca reprezentant diplomatic al guvernului britanic, urmat în funcție de Sir Robert

¹ Nicolae Pătrașcu, fiul lui Mihai Viteazul și al doamnei Stanca, a fost domnul Țării Românești din noiembrie 1599 până în septembrie 1600.

² Sir John Wolley, secretar și membru al *Consiliului privat* al reginei Elisabeta I, membru al Parlamentului, perioada 1571-1596, când a decedat, dar probabil că vestea decesului lui Wolley nu ajunsese la Nicolae Pătrașcu. Există, însă, indicii documentare conform cărora Petru Cercel, domn al Țării Românești (1593-1595) a fost la Londra în jurul anului 1580; vezi: Andrei Pippidi, „O genealogie a lui Petru Cercel”, în: „Arhiva Genealogică, vol I (IV), 1994, 3-4, Iași, Editura Academiei Române, p. 79, disponibil la: <https://biblioteca-digitala-ro>.

³ Serviciul Arhive Naționale Istorice Centrale (ANR); Biroul Arhive Feudale, Personale, Colecții; Inventar nr. 220, *Colecția Microfilme Anglia*, R. 451, Anii extremi: 1600-1941.

⁴ De exemplu, Tratatul de Comerț de la Constantinopol din 27 iunie 1783, prin care Imperiul Otoman acordă capitulații comerciale Franței și Angliei; în: *Acte și documente relative la Istoria Renascerii României*, publicate de Ghenadie Petrescu, Dimitrie A. Sturdza și Dimitrie C. Sturdza, vol. I, București, Tipografia Carol Göbl, 1888, p. 168, documentul nr. 37.

⁵ Consulul E. L. Blutte a fost la post în Rusia, Moldova și Țara Românească în perioada 1828-1836; vezi: *List of Foreign Office Records to 1878*, Preserved in the Public Record Office, New York: Kraus Reprint Corporation 1963, Stanford University Library, p. 216-217.

Gilmore Colquhoun.⁶ Patru ani mai târziu (1835), britanicii își extind prezența în zonă deschizând un viceconsulat la Galați, condus de Vincent Lloyd, și un consulat la Brăila, unde consul a fost numit Charles Cunningham, ajutat de viceconsulul Hutchinson.

Elitele românești sunt și ele interesate de întărirea prezenței reprezentanților statului britanic în spațiul românesc, găsim în aceasta protecția politico-militară atât de necesară pentru a se opune cu succes expansiunii rusești care, pe fondul slăbirii puterii otomane, devine tot mai agresivă. O dovadă a acestor interese româno-britanice reciproc avantajoase este și faptul că, în anul 1837, Consulatul General britanic din București a fost ridicat la același nivel diplomatic cu cele ale Franței, Austriei, Greciei.⁷

Dar cum Rusia Țaristă continua să sfideze interesele marilor puteri occidentale la Gurile Dunării, problema a fost tranșată de cei din urmă prin așa-numitul Război al Crimeei, eveniment care s-a produs între anii 1853-1856. La final, prin Tratatul de la Paris, semnat la 30 martie 1856, Dunărea a fost declarată fluviu internațional. Măsura internaționalizării Dunării a fost întărită și prin crearea unui *cordon sanitar* între Rusia și Gurile Dunării, astfel la solicitarea Marii Britanii învingătorii au obligat Rusia să retrocedeze sudul Basarabiei către Principatul Moldovei, în speță județele Cahul, Bolgrad și Ismail.

Apoi, pentru menținerea noului *statu-quo* creat asupra Dunării și gurilor sale, Marile Puteri occidentale au stipulat prin Tratatul de la Paris constituirea a două comisii internaționale: Comisia Permanentă a Riveranilor și Comisia Europeană a Dunării (la Sulina), care aveau ca atribuții să reglementeze navigația, taxele și amenajările portuare. În cadrul celor două comisii, interesele britanice erau bine reprezentate.

Concomitent, Marea Britanie și-a asigurat un loc și în rândul celor Șapte Mari Puteri Garante, care acum vegheau asupra respectării autonomiei și libertăților Principatelor Române față de eventualele ingerințe ale imperiilor vecine.

După încheierea Tratatului de la Paris (1856) și până la unirea Moldovei cu Țara Românească (1859), interesele britanice au mai fost susținute în spațiul românesc și de următorii reprezentanți diplomatici: consulul Samuel Gardner (1836-28 august 1858); consulul Angley, sosit aici de la consulatul din Creta;

⁶ Robert Gilmore Colquhoun, consul la București din 18 ianuarie 1835, consul general din 15 decembrie 1837, apoi agent și consul general la 18 noiembrie 1851-1858, vezi *A Directory of British Diplomats, The Diplomatic Service List*, compiled by Colin Mackie at www.gulabin.com; Foreign & Commonwealth Office, Historians, gov.uk/fco, Ed. 2014, p. 109.

⁷ Serviciul Arhive Naționale Istorice Centrale, Inventar nr. 1191, *Colecția Microfilme Anglia*, R. 17-32, anii extremi: 1844-1854.

colonelul consul Hugh Rose⁸ semnalat ca „însărcinatat cu afaceri privind viața politică și economică în Moldova” (aprox. 1853-1857); comisarul Charles Alison⁹ aflat în „misiune specială” (1856-1857); col. Edward Stanton, cu atribuții militare pe frontiera ruso-turcă/română, numit apoi la Varșovia.

În primele luni ale anului 1858 reprezentantul britanic la București era Sir Henry Bulwer-Lytton¹⁰, funcție din care în luna mai acel an va fi numit ambasador al Marii Britanii la Constantinopol!

Evident că pe lângă atribuțiile lor oficiale, toate aceste reprezentanțe diplomatice britanice deschise în spațiul românesc făceau parte dintr-o rețea globală de centre informative al cărei scop principal era și susținerea intereselor „neoficiale” ale imperiului britanic în lume.

În Principatele Române, statul britanic se interesa *oficial* și *neoficial* de următoarele probleme: situația agriculturii și a țăranilor; stocurile de cereale; dotarea tehnică a gospodăriilor țărănești; infrastructura necesară transporturilor comerciale; construcțiile de porturi civile și militare, construcția de canale navigabile, inclusiv construirea unui canal Dunăre-Marea Neagră; construcția de nave fluviale și maritime; situația armatei române și a forțelor de poliție, nevoile lor de armament; prezența în teritoriul românesc a Rusiei și a celorlalte puteri – implicarea acestora oficială și neoficială în treburile interne administrative; tratatele comerciale, derularea și efectele lor; taxele impuse comerțului; situația domnitorilor și a marilor familii boierești, corupția și influența lor în stat; poziția domnitorilor și a marilor familii boierești față de diverse puteri străine, atitudinea acestora față de Marea Britanie etc.

În mod special pentru supravegherea intențiilor și mișcărilor Rusiei țariste la gurile Dunării, în zona Sulina, unde a fost fixat sediul Comisiei Europene a Dunării (CED), Marea Britanie și-a dezvoltat un *serviciu de informații* bine organizat. De acest serviciu de informații a răspuns maiorul J. Stokes, reprezentantul britanic în CED.

⁸ Sir Hugh H. Rose a ocupat funcția de secretar la ambasada britanică din Turcia în perioada 1851-1854, vezi: *A Directory of British Diplomats, The Diplomatic Service List*, p. 426.

⁹ Charles Alison, atașat la ambasada britanică din Constantinopol, vezi: *List of Foreign Office Records to 1878*, preserved in the Public Record Office, New York: Kraus Reprint Corporation 1963, Stanford University Library, p. 461.

¹⁰ Sir Henry Bulwer, secretar la ambasada britanică din Turcia între anii 1837-1838, apoi la post în Rusia, Spania, SUA, și iar în Turcia în perioada 1858-1865, vezi: *A Directory of British Diplomats, The Diplomatic Service List*, p. 73.

Astfel, într-o perioadă relativ scurtă de timp, Marea Britanie a reușit performanța de a deveni una dintre cele mai influente puteri în Principatele Române. În anul 1830, britanicii deschid la Galați societatea comercială „Bell & Anderson” pentru exportul de cherestea. Tot mai multe societăți britanice de navigație conectează economia românească cu piața economică europeană. În anul 1855, capitalul britanic a înființat societatea bancară „Bank of Romania”. Pe Dunăre apar și vasele societății britanice „Valachian Petroleum Company Ltd”, apoi companiile „Morton & Bell”, „Johnston Line”, „Watson & Youell” (proprietarii de la „Lloyd’s”), „Danube Navigation Company”, „Wilson Line”, „The Egyptian Mail” etc. În perioada 1860-1870 au navigat pe Dunăre aproape 3 000 de nave britanice.¹¹

Unirea din anul 1859 a Moldovei cu Țara Românească a sporit potențialul economiei românești, fapt ce a dus la crearea de noi posibilități pentru afirmarea aici a intereselor britanice. Însă, britanicii erau temători că unirea românilor putea fi speculată de Rusia doritoare de noi anexiuni teritoriale. Prin urmare, lor nu le-a scăpat politica de înarmare în secret a țării noastre în vederea obținerii independenței de stat, în special rolul pe care îl juca Rusia asupra domnitorului Alexandru Ioan Cuza. Consulul britanic la București, Sir Arthur John Green¹², și cel austriac, Eder, supravegheau această suspectă relație și i-au sugerat domnitorului român că uneltirile sale contra Turciei erau riscante, existând pericolul ca Rusia să ia locul Turciei în România. De aceea, în noiembrie 1862 cei doi reprezentanți diplomatici occidentali i-au cerut domnitorului român oprirea și sechestrarea armelor rusești transportate pe Dunăre. Cum Cuza a tăgădat răspunsul, presa engleză l-a atacat pe domnitorul român prin ziarul lordului Palmerston, care titra că Principatele-Unite au încălcat convenția de la Akkerman (1826) și tratatul de la Adrianopole¹³.

Pe timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza, în afara lui John Green, interesele britanice în România au mai fost susținute succesiv și de consuli

¹¹ Constantin Ardeleanu, *Evoluția intereselor economice și politice britanice la Gurile Dunării (1829-1914)*, Ed. Istros, Brăila, 2008, p. 41, p. 126-127, *passim*.

¹² Sir John Green a fost agent și consul general în Principatele Unite/România în perioada 1859-1874, vezi: *A Directory of British Diplomats, The Diplomatic Service List*, p. 210.

¹³ A.D. Xenopol, *Istoria Românilor din Dacia Traiană*, vol. XIII, *Domnia lui Cuza Vodă 1859-1866*, partea întâia, Editura „Cartea Românească”, București, f.a., p. 143-147.

Henry Churchill¹⁴ (1861-1862), un strămoș al marelui om politic Winston Churchill, și St. Clair.

În cele din urmă, suspiciunile marilor cancelarii occidentale că Alexandru Ioan Cuza era „omul intereselor rusești” l-au făcut pe acesta să-și piardă tronul. Englezii fiind de acord cu venirea pe tronul României a unui principe occidental, care să se opună aici intereselor rusești.

Odată cu instalarea Principelui Carol I pe tronul României, sprijinul britanic acordat României a devenit și mai consistent. Dar ceea ce a caracterizat această nouă relație bilaterală româno-britanică a fost pragmatismul manifestat din partea Marii Britanii, sprijin care, de regulă, era acordat României în spatele ușilor închise, deci fără prea mult „zgomet” internațional. De notat că această caracteristică a relației româno-britanice va deveni o permanență. De pildă, în toamna lui 1868, Dimitrie Brătianu acționa în secret, de la Paris, asupra membrilor guvernului britanic pentru cumpărarea de armament și muniții în scopul înzestrării Armatei Române în vederea apropiatului război pentru independența României. Pentru aceasta, Dimitrie Brătianu dispunea de fonduri secrete alocate de guvernul român condus atunci de Ion Brătianu, fratele său. Proveniența armelor și sprijinul britanic acordat acțiunilor clandestine românești se relevă și în scrisorile lui Dimitrie Brătianu către fratele său, în care îl informa cu privire la unele transporturi secrete „de puști și artilerie” ce urmau să sosească, „riscul fiind scăzut pentru țară, deoarece ambasadorul englez mi-a zis că nu crede că turcii vor face nerozia să treacă Dunărea și că li se va spune că nici într-un caz nu pot spera la sprijinul Engliterei”.¹⁵

Cum Franța se opunea intențiilor românești prin reprezentantul ei diplomatic la Poartă, cauza acestei împotriviri fiind un mai vechi conflict între împăratul Napoleon al III-lea și Ion C. Brătianu, cei doi frați Brătieni nu se dezmint și cu „sprijin” englez au declanșat în Anglia o campanie internațională de presă (compromitere) contra Marchizului de Moustrier, ambasadorul Franței la Constantinopol. Din Paris, Dimitrie Brătianu îi scria în octombrie 1868 fratelui său: „M-am întocmit cu *L'International* de la Londra, căci jurnalele de aici [din Paris] nu cutează a-l înhăța”.¹⁶

¹⁴ Colonelul Charles Henry Churchill (1807-1869), cunoscut și ca „Churchill Bey”.

¹⁵ ANR, Fond Familial Brătianu, dosar 155-158/1868.

¹⁶ *Ibidem*, f. 47.

Între anii 1870-1873, o activitate discretă de informare asupra chestiunilor românești a desfășurat și agentul diplomatic britanic James William Ozanne¹⁷, care a lăsat ca amintire lucrarea *Trei ani în România*.

În decembrie 1875, Mihail Kogălniceanu s-a folosit și el (contra cost) de jurnalistul englez Henry Hotze, căruia i-a trasat ca sarcină să prezinte favorabil situația și interesele României în presa britanică. Apoi, „agentul de influență” Henry Hotze a fost angajat de către guvernul român și în alte „misiuni” în Anglia¹⁸.

Tot britanicii s-au implicat hotărâtor și în organizarea și dezvoltarea vieții politice pluripartidiste în țara noastră. Favoriții lor fiind, evident, Brătienii. Guvernul englez a intuit că o eventuală victorie a rușilor contra turcilor în războiul ce se prefigura, urmată de o guvernare conservatoare prorusă la cârma României independente, nu era de bun augur nici pentru viitorul României și nici pentru interesele lor aici. Astfel că, preventiv, britanicii s-au implicat în organizarea opoziției liberale (filoengleze), condusă de Ion Brătianu, contra partidei conservatoare (prorusă), condusă de prim-ministrul Lascăr Catargiu.

În aprilie 1875, în casele englezului Sir Stephen Bartlett Lakeman (cunoscut și ca Mazar Pașa) din București s-au pus bazele **Partidului Liberal din România** ca forță de opoziție politică (antirusă). Sir Stephen Bartlett Lakeman era un vechi cadru al Serviciului britanic de informații infiltrat printre elitele politico-militare din Imperiul Otoman.¹⁹ A participat la Războiul Crimeii, iar la 15 septembrie 1854 a fost numit de turci guvernator al

¹⁷ James William Ozanne, membru al unei vechi familii engleze, a fost o figură de prim-plan a corpului corespondenților de presă de la Paris în perioada 1882-1912, când a condus biroul cotidianului *Daily Telegraph*. A fost, de altfel, primul președinte al Asociației Presei Anglo-Americane din capitala Franței (1907-1908). Era inițiat în culisele politicii externe britanice și avea legături strânse în cercurile diplomatice pariziene. Volumul *Trei ani în România* este rezultatul experienței pe care a trăit-o la București în anii 1870-1873, unde a funcționat într-un post de la consulatul britanic. Cel mai probabil, în perioada rezidenței în Principatele Române a fost un apropiat al lui Sir Stephen Bartlett Lakeman (Mazar Pașa), ceea ce ar explica discreția pe care o păstrează cu privire la misiunea sa, conform: <https://humanitas.ro/autori/james-william-ozanne>. Despre Ozanne vezi și: Codruț Constantinescu, *Un britanic în Principatele Unite*, în „Revista 22, 16 iunie 2020, <https://revista22.ro/cultura/un-britanic-in-principatele-unite>.

¹⁸ Academia Republicii Populare Române, *Documente privind istoria României, Războiul pentru Independență*, vol. I, (partea a II-a), *Evenimentele militare premergătoare anului 1877*, Editura Academiei Republicii Populare Române, București, 1954, documentul nr. 643, p. 513.

¹⁹ A se vedea și Emanuel Bădescu, *Cine a fost Mazar Pașa? Sir Stephen Bartlett Lakeman – scurtă istorie*, disponibil pe: <https://www.historia.ro/sectiune/portret/articol/cine-a-fost-mazar-pasa-sir-stephen-bartlett-lakeman-scurta-istorie>.

Bucureștiului (șeful Poliției). În iulie 1856, Lakeman s-a căsătorit cu Maria Filipescu, fostă Bujoreanu, în prezența consulului general britanic, Sir Robert Gilmore Colquhoun, aflat la București încă din anul 1837.

Pentru faptul că Sir Stephen Bartlett Lakeman a cutezat să se implice în coalizarea liberalilor ca opoziție politică, Lascăr Catargiu și rusofilii conservatori au cerut la 4 iulie 1875 guvernului (conservator) să aprobe expulzarea „supusului englez Stephan Lekman [Lakeman]”, motivând că învinuitul a pus la cale „încercările de răscoală” ale opoziției, „fiindcă în urma unei asemenea conduite numitul supus nu mai poate fi îngăduit a sta în țară, vă rog a invita pe Dl Agent și Consul General al Angliei că el [Lakeman] are a fi trecut peste frontieră”.²⁰ Precizăm că între 1874 și 1876 agent diplomatic și consul general al Marii Britanii în România a fost Sir Hussey C. Vivian.²¹

La începutul anului 1877, „Criza orientală” era în toi. Rusia presa România pentru ca aceasta să-i permită tranzitul trupelor sale spre Balcani, în „ajutorul creștinilor”. Sub consilierea agenților englezi și germani, conducerea statului român ezita, deoarece informațiile atașatului militar englez la Petersburg, colonelul Frederick Wellesley, arătau că armatele ruse erau insuficient pregătite pentru o confruntare cu otomanii, ceea ce în caz de eșec putea avea repercusiuni grave pentru țara noastră. Col. Wellesley fusese nevoit să se retragă la București, întrucât aprecierile sale nu prea măgulitoare pentru starea și potențialul armatei țariste au ajuns, printr-o indiscreție a „aliatului” francez, și la urechile Marelui Duce Nicolae. Acesta l-a insultat în public pe ofițerul englez²², astfel că atașatul militar Wellesley se afla acum în poziția de a-l consilia la București pe Principele Carol I. De altfel, corectitudinea evaluărilor făcute de către col. Wellesley s-a demonstrat pe câmpul de luptă de la Plevna, când Marele Duce Nicolae pentru a evita catastrofa Armatei țariste a „implorat” ajutorul Armatei Române.

De precizat că în preajma războiului ruso-româno-turc un adevărat detașament britanic de „specialiști” a venit la București pentru a supraveghea și evalua situația și a proteja aici interesele Marii Britanii. Astfel, colonelul Sir

²⁰ ANR, Inv. 3132, Ministerul de Interne, Direcția Contabilității, 1861-1889, dosar nr. 94/1875, fila 77.

²¹ *A Directory of British Diplomats, The Diplomatic Service List*, p. 500.

²² Armand Beauvais, *Attachés militaires, attachés navals et attachés de l'air*, Editions A. Pedone, Paris 1937 („Atașatii militari, atașatii navali, atașatii ai aerului” - traducere cu caracter intern pentru cadrele SSI, colecție privată).

Charles E. Mansfield²³, acreditat ca „agent, consul general și atașat militar britanic la București” (1876-1878), s-a ocupat cu trimiterea regulată a rapoartelor informative la Londra cu privire la organizarea și dotarea Armatei Române, la tranzitul trupelor ruse și la atmosfera politică de la București. Mansfield era sprijinit în activitatea cu caracter informativ și de consulul Percy Sanderson (Galați), viceconsulii St. John, Triscott, Bonham (Iași)²⁴, care-și transmiteau și ei direct la Londra rapoartele către directorul de la *Serviciul de informații* din Ministerul de Război (*Intelligence Department of. H.M. War Office*). Pentru cunoașterea în ansamblu a situației operative din teren, colonelul Sir Mansfield ținea legătura și se consulta direct și cu diplomații britanici din Turcia: ambasadorul Sir Henry Layard (la post, 1877-1880), Percy Zohrab (prezent și în anul 1905 în România, consul la Constanța), Hugh Wyndham (sosit din Grecia, viitor ministru în România), Blunt, De Winton (atașat militar), maior Sir Henry Trotter (după 1878 acesta a fost numit consul la Galați).²⁵ Pentru susținerea intereselor române contra celor rusești, prim-ministrul Ion C. Brătianu l-a trimis pe Sir Stephen Bartlett Lakeman (Mazar Pașa) ca reprezentant al său neoficial la Istanbul.

Din nefericire, după încheierea războiului, temerile englezilor și ale conducerii statului român față de „bunele” intenții ale rușilor s-au adeverit. În primăvara anului 1878, independența de stat obținută de România pe câmpul de luptă a trebuit să fie apărată de Marea Britanie față de... Rusia „eliberatoare”.²⁶ În ședința secretă din 6 aprilie 1878 a Camerei Deputaților din România, D.I. Ghica a informat guvernul român că în Camera Comunelor din Marea Britanie ministrul de finanțe Sir Stafford Northcote a fost interpelat asupra violării Tratatului de la San-Stefano și îl întreba pe ministrul nostru de externe, Mihail Kogălniceanu, dacă era adevărat că Rusia a trecut la ocuparea României și dacă a informat Marea Britanie în acest sens. Mihail Kogălniceanu a răspuns că, într-adevăr, atunci când ministrul Stafford Northcote a fost interpelat în Camera Comunelor, România nu făcuse încă niciun protest, „pentru că în vremea aceea nu aveam

²³ *A Directory of British Diplomats, The Diplomatic Service List*, p. 323.

²⁴ *List of Foreign Office Records to 1878*, preserved in the Public Record Office, New York: Kraus Reprint Corporation 1963, Stanford University Library, p. 241.

²⁵ Serviciul Arhive Naționale Istorice Centrale; Biroul Arhive Feudale, Personale, Colecții; Inventar nr. 1927, *Colecția Microfilme Anglia*, R. 118, 410-411; Anii extremi: 1870-1878, și: *A Directory of British Diplomats, The Diplomatic Service List*.

²⁶ Pe larg în Sorin Aparaschivei, *Sistemul național de informații de la Regulamentul Organic și până după Războiul de Reîntregire Națională*, Editura Militară, București, 2018, p. 168 și urm.

destule probe despre începutul ocupării; însă, spre satisfacerea D-lui Ghica și a întregii Camere, am onoare a declara că îndată ce am avut probe palpabile despre începutul ocupării, probe care din nenorocire din zi în zi se fac mai mari, nu numai că am cerut explicări de la guvernul Rusiei, dar, totodată, în mod oficial am adus faptul la cunoștința tuturor puterilor străine. Și mai mult decât atât, reprezentantul nostru la Paris se află la Londra, fiind însărcinat special să facă această comunicare Maiestății Sale Britanice”²⁷ – Regina Victoria.

În cele din urmă, Rusia și-a retras armatele de ocupație din România numai la amenințările cu războiul venite din partea Marii Britanii, care deja își mobilizase flota de război la intrarea în strâmtoarele Dardanele și Bosfor.

După recunoașterea internațională a independenței de stat a României, Sir William Arthur White, consul general din anul 1878, a devenit primul șef al reprezentanței diplomatice a Marii Britanii în România Independentă.

În scurt timp apoi, noul statut internațional al țării noastre și interesele tot mai mari pe care englezii le aveau aici au făcut ca, din 20 februarie 1880, reprezentantului diplomatic britanic în România să i se acorde gradul diplomatic de **ministru**, iar reprezentanța Marii Britanii în România să fie ridicată la nivel de **Legăție**.

Relațiile româno-britanice suferă un declin în anul 1883, când România a încheiat *tratatul secret* cu Puterile Centrale. Ca ilustrare a acestui fapt, până în anul 1889 guvernul român a refuzat atașatului militar britanic de la Viena să asiste la manevrele Armatei Române (atașatul britanic de mai sus era numit și pentru România și Serbia).

Din anul 1887 interesele britanice în țara noastră au fost reprezentate de ministrul plenipotențiar Sir Frank Cavendish Lascelles, care a ocupat această funcție până în anul 1891, el fiind urmat în funcție de Gerard Lowker, pentru o scurtă perioadă, apoi la București este numit ministru Sir Henry Drummond Wolff (1891-1892).

La 22 septembrie 1888, Albert Edward, Principe de Wales, a vizitat România. Era prima vizită a Familiei Regale britanice în România din întreaga istorie de până atunci. Moștenitorul Reginei Victoria a fost întâmpinat cu tot fastul. Primirea oficială a avut loc la București, apoi suveranii și musafirul au mers la Sinaia.²⁸

²⁷ *Monitorul Oficial al României*, nr. 78 din 6 aprilie 1878, partea neoficială, *supliment*.

²⁸ <https://familiaregala.ro/stiri/articol/relatiile-regale-romano-britanice>.

Urmare a „reîncălzirii” relațiilor bilaterale româno-britanice, în primăvara anului 1889 cei de la *Intelligence Service* (via *Foreign Office*) au comunicat ministrului britanic la București, Sir Frank C. Lascelles, să-l prevină pe Regele Carol I cu privire la uneltirile Rusiei față de România. Prevenirea britanică a avut loc în contextul în care tocmai sosise în țară Prințul Ferdinand, ca moștenitor al tronului, fapt dezavuat de Rusia, care nu dorea întărirea occidentală a monarhiei românești. Cum anterior, în anul 1886, Rusia țaristă concentrase în secret trupe la Tighina în vederea pătrunderii armatei în România, continuarea acestor ingerințe rusești l-a determinat acum pe Regele Carol I să semneze un decret cu privire la expulzarea din România a mai multor „supuși” ruși.²⁹

De exemplu, veghind la incursiunile rusești și la respectarea de către aceștia a *statu-quo*-ului la Gurile Dunării, consulul britanic Percy Sanderson a raportat la Londra, în anul 1889, și următoarele: „Vasele *Companiei Ruse Gagarin*, deși comerciale, pot fi convertite rapid în vase de război, majoritatea având armament la bord (...). Agenții *Companiei Gagarin* de la mal sunt în cea mai mare parte, dacă nu în totalitate, membri ai Poliției Secrete ruse (...). Cartierul general al *poliției secrete ruse* în România s-a transferat de la București la Galați”.³⁰

Recunoscător britanicilor pentru serviciul făcut, Regele Carol I și-a dat acordul pentru ca maiorul Dawson, atașatul militar britanic în România, să asiste în anul 1890 la manevrele militare regale din România. De acum înainte, instituția britanică a *atașaturii militare* va juca un rol tot mai important în cunoașterea reciprocă în domeniu, inclusiv în cooperarea și schimbul de informații cu organele competente române.

În spiritul acestei apropieri tot mai strânse, în anul 1892 Regele Carol I face o vizită în Anglia, ocazie cu care s-au pus bazele căsătoriei Principelui Moștenitor Ferdinand cu Principesa Maria de Edinburgh. Regina Elisabeta a României s-a întâlnit cu Principesa Maria de Edinburgh și cu mama ei, Ducesa de Edinburgh, în Germania. Regele Carol I a corespondat, pe tema căsătoriei lui Ferdinand și a Mariei, cu tatăl acesteia, Principele Alfred Duce de Edinburgh.³¹

²⁹ Serviciul Arhive Naționale Istorice Centrale, Inventar nr. 1935, *Colecția Microfilme Anglia*, R. 155-182, anii extremi: 1826-1895.

³⁰ Constantin Ardeleanu, *Evoluția intereselor economice și politice britanice la Gurile Dunării (1829-1914)*, Muzeul Brăilei, Editura Istros, Brăila, 2008, p. 206-207.

³¹ <https://familiaregala.ro/stiri/articol/relatiile-regale-romano-britanice>.

Această alianță matrimonială a avut urmări imediate și în plan diplomatic. Regina Victoria a Marii Britanii l-a numit, în acel an (1892), pe Sir John Walsham (fost ministru în Franța și China³²) ca **trimis extraordinar și ministru plenipotențiar** la București (până în 1894), secondat și de un **însărcinat cu afaceri britanic** la București, în persoana lui **Charles Hardinge**, care va ajunge ulterior vicerege și guvernator general al Indiei! Tot urmare a acestei căsătorii și apropieri între cele două Case Regale, în anul 1892 a fost încheiată o *convenție comercială* între Marea Britanie și România, prin care cele două state și-au acordat *clauza națiunii celei mai favorizate*.³³

În continuare, detașamentul diplomatic britanic de la București a fost constituit din personalități de prim rang, astfel: Sir G. Hugh Wyndham, *trimis extraordinar și ministru plenipotențiar* între anii 1894-1897; i-a urmat Sir John G. Kennedy în perioada 1897-1905 (ca ajutor personal avea pe viceconsulul Hamilton E. Browne); ministrul Sir Conyngham Greene în anii 1905-1911; ministrul Sir Walter B. Townley, 1911-1912; apoi Sir George Barclay, între 1912-1920.³⁴ Alți diplomați britanici aflați la post aici au fost: din anul 1886, Sir Percy Sanderson, consul general la București; din anul 1898, W.P. Churchill este semnalat viceconsul la Brăila; între anii 1897-1905, lt-col. Henry Trotter a fost consul general la Galați; în anul 1897, Lionel Charles Liddell era viceconsul la Galați, iar la Sulina viceconsul era C.N. Profeit; între anii 1902-1905, Henry Dundas era viceconsul la Galați; în anul 1901, Philip C. Sarell a fost numit viceconsul la Sulina; în anul 1903, viceconsul la București era W.G. Boxshall; în anul 1905 este semnalat Hamilton E. Browne ca însărcinat cu afaceri la București; în iunie 1906, a sosit la București Dayrell Crackanthorpe în funcția de secretar II la Legația Marii Britanii; între anii 1897-1901, col. Wardrop a fost atașat militar, personalitate care era frecvent invitată în cercul personal al Regelui Carol I, ocazie cu care ofițerul britanic făcea evaluări privind potențialul de luptă al Armatei Române, se interesa de sistemul de fortificații, intermedia vânzarea către România de armament englez etc.; în anul 1907 atașat militar era Duke de Teck, care pe timpul ministrului britanic la București, Conyngham Greene, raporta cu privire la aspectele de interes și țara noastră lui Edward Gray, secretar de stat la *Foreign Office*, în special referitor la comanda guvernului român pentru opt nave fluviale la compania britanică

³² A *Directory of British Diplomats, The Diplomatic Service List*, p. 505.

³³ Serviciul Arhive Naționale Istorice Centrale, Inventar nr. 1935, *Colecția Microfilme Anglia*.

³⁴ A *Directory of British Diplomats, The Diplomatic Service List*.

*Thames Iron and Shipbuilding*³⁵; în anul 1907, însărcinat cu afaceri este semnalat Colville Barclay.³⁶

O caracteristică pe care o sesizăm la mulți dintre reprezentanții britanici veniți la post în România a fost o anumită stabilitate în funcții a acestora, fapt ce le-a permis să dezvolte și să întrețină legături trainice cu spațiul și elitele noastre și o bună cunoaștere a realităților locale (mulți britanici contractau aici căsătorii, aveau copii, afaceri etc.).

Totuși, alianța noastră secretă cu Puterile Centrale (contra Rusiei) crea unele probleme mai ales în colaborarea noastră de ordin militar cu englezii, de pildă, guvernul român a hotărât să trimită în anul 1899 o misiune militară în Transvaal care să urmărească și să învețe din operațiile militare de pe câmpul englez³⁷, dar englezii au refuzat politicos cererea românilor.

În perioada dinaintea Primului Război Mondial, contactul și colaborarea informativă româno-britanică s-a realizat și ca urmare a îndeplinirii diverselor obligații internaționale reciproc asumate în cadrul unor tratate sau organizații internaționale la care cele două state au aderat. De pildă, în anul 1884 s-a purtat corespondență între Legația României la Londra și *Scotland Yard, via Foreign Office*, cu privire la plângerile părții române la sistemul de fraudă practicat de numitul Goul, ceasornicar londonez, care a escrocat mai multe persoane din România. Cu acest prilej, partea română a cerut urmărirea în Anglia și a unor ofițeri români care erau vinovați de fraude în statul român³⁸.

Schimb de informații și colaborare româno-britanică se efectua și în cadrul *Convenției secrete privind măsurile internaționale contra anarhiștilor*³⁹, încheiată la 1/14 martie 1904 la Sankt Petersburg, la care au aderat majoritatea polițiilor de siguranță din statele europene. Aici Siguranța română colabora și făcea schimb de informații cu englezii mai cu seamă în cazuri de extrădări.

În anul 1907, însă, intervine iar o răcire a relației de colaborare româno-britanice, ca urmare a acordului anglo-rus care a dus la definitivarea Antantei ca bloc politico-militar rival al Puterilor Centrale. Răscoala țărănească din anul 1907 din țara noastră rămâne o reflectare a acestui adevăr, organele noastre

³⁵ Serviciul Arhive Naționale Istorice Centrale, Inventar nr. 2209, Colecția Microfilme Anglia, R. 248-251, Anii extremi: 1905-1912.

³⁶ *Idem*, Colecția Microfilme Anglia.

³⁷ Constantin Bacalbașa, *Bucureștii de altădată, 1885-1901*, vol. II, Editura „Universul”, București, 1928, p. 271.

³⁸ Serviciul Arhive Naționale Istorice Centrale, Inventar nr. 1935, Colecția Microfilme Anglia, R. 155-182, Anii extremi: 1826-1895.

³⁹ ANR, Inv. 2349, DGP 1903-1936, Dosar nr. 2/1906, f. 1.

speciale stabilind că România a fost scena unei încercări de destabilizare a agenților spionajului ruso-bulgar (Antanta)⁴⁰.

Bucureștiul ia măsuri contra serviciilor de spionaj ale statelor Antantei și în martie 1908 este înființată Direcția Poliției și Siguranței Generale a Statului din România (DPSG), instituție a cărei sarcină principală era și supravegherea continuă și sistematică a respectivelor servicii de spionaj ale statelor Antantei. În schema de organizare și funcționare a noii instituții române de Siguranță erau prevăzute îndeosebi posturi pentru agenți cunoscători ai *limbilor rusă, bulgară, franceză și engleză*.⁴¹

Tot pentru cunoașterea deplină a organelor de spionaj, adversare sau amice, ministrul de interne din România a emis *ordinul* nr. 2488S[ecret] din 6 februarie 1909 prin care solicita (via MAE) reprezentantului diplomatic al României acreditat la Londra să intervină (oficial sau „neoficial”) „ca în cel mai scurt timp posibil să fie trimise regulamentele și ordonanțele privitoare la organizarea *serviciilor de siguranță*” din Marea Britanie. În mod identic s-a cerut aceasta și reprezentanților noștri din Franța, Belgia, Austro-Ungaria.⁴²

Dar, în cadrul Antantei, între statele-majore ale armatelor franceză, rusă și engleză a fost semnată în anul 1910 o înțelegere secretă de cooperare și schimb de informații contra statelor Puterilor Centrale, în cadrul căreia România a fost repartizată acțiunii de spionaj a serviciilor de informații ruso-bulgare⁴³. România a răspuns și, contra spionajului serviciilor de informații ale Antantei, a înființat, la 22 mai 1910, *Serviciul de Contraspionaj Militar de pe lângă DPSG*.⁴⁴

Dar, trei ani mai târziu, probabil și ca urmare a puterii militare și influenței politice pe care România le demonstrase pe timpul Războaielor Balcanice (1912-1913), anglo-francezii și-au modificat atitudinea față de țara noastră și au cerut Rusiei să facă toate eforturile pentru a-și îmbunătăți relația cu România și să o atragă de partea Antantei. S-a produs astfel o „apropiere” ruso-română, iar „urzeala tronurilor” părea să provoace chiar o căsătorie a Principelui Carol (al II-lea) al României cu una din fiicele țarului Nicolae al II-lea, anume marile ducese Olga sau Tatiana.

⁴⁰ Pe larg în Sorin Aparaschivei, *Sistemul național de informații de la Regulamentul Organic și până după Războiul de Reîntregire Națională*, Editura Militară, București, 2018.

⁴¹ ANR, Inv. 722, DPSG, Dosar 92/1908, f. 42, 48.

⁴² *Ibidem*, f. 69.

⁴³ Walter Nicolai, *Puteri ascunse. Spionajul internațional și colaboratorii lui în Războiul Mondial și azi*, Leipzig, 1925 (colecție privată).

⁴⁴ Pe larg în Sorin Aparaschivei, *op.cit.*

În fața noii atitudini, România, prin prim-ministrul Ion I. C. Brătianu, a garantat în secret Rusiei, la începutul lui iulie 1914, că nu o va ataca în caz de război al acesteia cu Puterile Centrale. Favorul făcut de noi a fost întors de ministrul rus de externe Serghei Sazonov, care a transmis Bucureștiului că „noi suntem gata să susținem alipirea Transilvaniei la România”. De asemenea, rușii l-au asigurat pe premierul român că promisiunea făcută de ei era confirmată și de Franța (prin președintele Poincaré), care a informat în acest sens Sankt Petersburgul, iar la 8/21 septembrie 1914 a confirmat promisiunea și Anglia, urmând ca Ion I. C. Brătianu să primească și o asigurare în scris din partea celor trei guverne.⁴⁵ În baza acestor negocieri, în octombrie 1915, prim-ministrul Marii Britanii, Herbert H. Asquith, a recomandat suveranului britanic să trimită o telegramă Reginei României pentru ca aceasta să se alăture cât mai urgent cauzei Aliaților⁴⁶. La 26 iulie/8 august 1916, în *convenția politică secretă* care reglementa intrarea României în război alături de Antanta, Marea Britanie, Franța, Italia și Rusia au recunoscut dreptul României de a se reîntregi în vest până la Tisa cu teritoriile monarhiei austro-ungare.

În toamna anului 1914, Mansfield Smith-Cumming, șeful *Secret Intelligence Service* (SIS), a decis să aibă proprii oameni în România și-i trimite la București pe căpitanul Thomas Laycock (pe atunci prim adjunct al lui Cumming la SIS), și pe Bertie Maw – fost „petrolist” în România.⁴⁷ Oficial, căpitanul Thomas Laycock ocupa funcția de atașat militar adjunct al atașaturii militare britanice în România și ofițer de legătură pe lângă Cartierul General Român. Cei doi ofițeri ai SIS își coordonau activitatea informativă cu lt.-col. Sir Christopher Birdwood Thomson⁴⁸, atașatul militar al Marii Britanii la București. Posibilitățile atașatului militar britanic în România erau mari, dovadă că lt.-col. Sir Thomson a furnizat părții române informații referitoare la col. Crăiniceanu, atașatul militar român la Atena, care a fost surprins de *Secret Intelligence Service* pe când efectua o vizită compromițătoare la un agent

⁴⁵ ANR, Inv. 2379 SSI-PCM, dosarul nr. 4/1934, f. 1-14 (telegrama secretă, nr. 1556, a ministrului afacerilor externe al Rusiei trimisă reprezentantului său la București, Koziel Poklevsky, 17/30 iulie 1914; telegrama secretă, nr. 271, a ministrului rus la București 8/21 septembrie 1914, f. 52-53).

⁴⁶ Serviciul Arhive Naționale Istorice Centrale; Biroul Arhive Feudale, Personale, Colecții; Inventar nr. 220, Colecția Microfilme Anglia, R. 451, Anii extremi: 1600-1941.

⁴⁷ Keith Jeffery, *MI6: The History of the Secret Intelligence Service, 1909-1949*, Ed. Bloomsbury, 2010, London, p. 130.

⁴⁸ Col. Christopher Birdwood Thomson a fost atașat militar la București până în august 1917, aici făcând o pasiune pentru Prințesa Martha Bibescu.

german de la Atena⁴⁹, aceasta fiind o dovadă că se încheiase deja un *acord* secret de colaborare și schimb de informații între organele speciale române și cele ale statelor Antantei, deși România era încă membră a alianței Puterilor Centrale. Cpt. Thomas Laycock⁵⁰ a fost șeful stației SIS la București-Iași până în primăvara anului 1918.

Responsabilă cu culegerea informațiilor politice din țara noastră era Legația Marii Britanii la București. Sir George Barclay, ministrul britanic la București, transmitea în ianuarie 1916 la Londra că România se afla sub comandă militară germană, unde „administrația, căile ferate, poșta, telegraful, telefonul, toate sunt sub control german”.⁵¹ Însă situația de mai sus era doar o stratagemă a guvernului român pentru a nu crea suspiciuni taberei Puterilor Centrale, Antanta fiind, deja, câștigătoare în România. În iunie 1916, Marele Stat Major al Armatei Române l-a trimis în secret la Londra pe colonelul Rudeanu cu misiunea de a achiziționa armament, în special mitraliere pentru Armata Română, prilej cu care, evident tot în secret, ofițerul român a fost primit la prim-ministrul britanic și de Parlament. Ministrul României la Londra era atunci N. Mișu.⁵²

Tot acum, activitatea diplomatică britanică în țara noastră s-a întetit brusc prin ministrul Sir George Barclay și secretarul său de legăție Frank Rattigan. În cel mai mare secret, Maurice Blanchard a sosit la București, la 10 iulie 1916, ca secretar la Legația Franței, care împreună cu noul ministru francez în țara noastră și ofițerul H. Dulmet au închiriat o casă pentru a „deschide un *Birou de Informații al Puterilor Aliate*, așa după cum au și germanii aici”.⁵³ Cu sprijinul organelor noastre speciale, agenții acestui *Birou aliat de informații* au purces imediat la organizarea agenturii și a centrelor sale informative în zonele de interes strategic, și-au adus aici specialiști în contraspionaj și sabotaj, armament și exploziv.

⁴⁹ Serviciul Arhive Naționale Istorice Centrale, Inventar nr. 1854, Colecția Microfilme Anglia, R. 381-384, Anii extremi: 1915-1916.

⁵⁰ Thomas Spencer Laycock s-a născut în anul 1875. În anul 1912 a devenit prim adjunct al lui Mansfield Cumming, șeful Secret Intelligence Service. Din cauza faptului că a lucrat acoperit în Balcani și în alte locuri, a avut unele probleme cu veniturile și reconstituirea vechimii în serviciu pentru dreptul la pensie. În anul 1923 prietenul său Cumming s-a stins, apoi măcinat de griji materiale și depresie Laycock s-a sinucis la 10 februarie 1927.

⁵¹ Serviciul Arhive Naționale Istorice Centrale, Inventar nr. 1854, Colecția Microfilme Anglia, R. 381-384, Anii extremi: 1915-1916.

⁵² *Idem*, Biroul Arhive Feudale, Personale, Colecții; Inventar nr. 220, Colecția Microfilme Anglia, R. 451, Anii extremi: 1600-1941.

⁵³ ANR, DPSG 1893-1916, Dosar 5/1915, f. 204.

Cu o zi înainte de intrarea României în război, la 13 august 1916, atașatul militar col. Sir Christopher Thomson a fost avansat ca șef al Misiunii Militare britanice în România, calitate în care acesta a și semnat din partea Marii Britanii *Convenția militară secretă* încheiată de țara noastră cu Puterile Antantei. La rândul ei, *Convenția politică secretă* a fost semnată cu România din partea Marii Britanii de Sir George Barclay, în calitate de trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al acestei țări în România. După avansarea colonelului Thomson, funcția de atașat militar al Marii Britanii la București a fost ocupată de căpitanul Thomas Laycock (cadru al SIS).

În august 1916 și-a făcut apariția la București și Robert W. Seton-Watson, cunoscutul istoric, el venind aici direct de pe frontul de la Salonic.

La Galați s-au instalat spitalul britanic militar de campanie, condus de dr. Clemow, adus din Grecia prin Crucea Roșie, și „Spitalul Femeilor Scoțiene”, condus de Mary Henderson.

Până la intrarea noastră în război, probabil că cea mai însemnată acțiune a englezilor în România a fost aceea a sabotării intereselor Puterilor Centrale în a se aproviziona cu cereale din/sau via România (unele importuri din Balcani erau tranzitate prin țara noastră). În secret, autoritățile statului român i-au sprijinit pe anglo-francezi să achiziționeze ei surplusul de cereale din România, în plus le-au permis să „închirieze la prețuri mari” toate navele de transport disponibile în porturile românești. Era vorba de milioane de tone de cereale care au lipsit atunci efortului de război austro-german. În iulie 1915, Aristide Blank îi scria lui Lloyd George că dacă Marea Britanie și Franța nu cumpără urgent grânele din România ele vor fi vândute Puterilor Centrale. Ministrul britanic la București, Sir George Barclay, informa *Foreign Office* cu privire la cantitățile de grâu pe care reușise să le achiziționeze din România, plata acestora efectuându-se prin Banca Chrissoveloni, *London Company* și *Westminster Bank*.⁵⁴ În vara lui 1916, când România a intrat în război contra Puterilor Centrale, sute de mii de tone de cereale se aflau încă blocate în depozitele societăților comerciale engleze din România.

Concluzii

Din nevoia de a ne apăra în fața tendințelor expansionist-teritoriale ale Rusiei Țariste, Marea Britanie a fost aliatul nostru principal și ideal. În ciuda distanței geografice însemnate care ne separă de Marea Britanie, această țară a

⁵⁴ Serviciul Arhive Naționale Istorice Centrale; Biroul Arhive Feudale, Personale, Colecții; Inventar nr. 220, Colecția Microfilme Anglia, R. 451, Anii extremi: 1600-1941.

fost puterea care în mod hotărâtor și-a asociat numele cu unele dintre cele mai importante evenimente și evoluții care au avut loc în afirmarea și dezvoltarea modernă a statului român.

Marea Britanie a impus Imperiului Otoman liberalizarea comerțului în Moldova și Țara Românească (1829). A racordat economia românească la piața economică europeană, fapt ce a dus la acumularea capitalului local și formarea burgheziei române. A îndepărtat pericolul anexiunii țariste, având un cuvânt decisiv în impunerea *protectoratului* celor Șapte Mari Puteri asupra Principatelor Române (1856). A jucat un rol major în organizarea și sprijinirea Partidei Naționale și a curentului unionist care au dus la înfăptuirea Unirii Principatelor Române și a *statului național român modern* (1859). A contribuit în mod esențial la introducerea pluripartidismul politic și a regimului monarhiei constituționale în România, prin implicarea directă în geneza Partidului Liberal (1875). A furnizat în secret mari cantități de armament Armatei Române (între 1859-1878), în condițiile în care acest lucru era interzis de acordurile secrete încheiate între Marile Puteri, armament cu ajutorul căruia România și-a cucerit pe câmpul de luptă Independența de Stat (1877-1878). În aprilie 1878, a somat și a amenințat cu războiul Rusia dacă aceasta nu-și retrage trupele militare din România. A întărit prestigiul internațional al României prin alianța matrimonială între Casele Regale, în speță prin căsătoria Principelui Moștenitor Ferdinand al României cu Principesa Maria de Edinburg, nepoată a Reginei Victoria a Marii Britanii (1892). A dezvoltat industria petrolieră din România.

Forța capitalului englez și influența politico-militară a Imperiului Britanic au fost cele care au determinat conducerea statului român să refuze în vara anului 1914 alăturarea noastră în război la tabăra Puterilor Centrale, în ciuda *tratatului secret de alianță* (1883) pe care România îl avea cu aceasta din urmă. Datorită acestei presiuni, în vara anului 1916 România a trecut de partea Antantei, a participat la Primul Război Mondial, în urma căruia s-a obținut **desăvârșirea unității naționale a statului român** (1918).⁵⁵

Col. (r) dr. Sorin Aparaschivei

⁵⁵ Alte detalii în: Sorin Aparaschivei, „Serviciul britanic de informații în România (1916 – 1950)”, Editura Militară, București, 2020 (apariție 2021).

CAZURI DE SPIONAJ CU AROMĂ RUSEASCĂ (1916 - 1917)

La începutul anului 1917, situația militară a României nu era deloc încurajatoare, iar speranțele tuturor erau îndreptate către Misiunea Militară franceză și Rusia, care trimisese patru armate, dar care trebuia să asigure și tranzitul armamentului dinspre vestul Europei către armata română. Pe acest fond, serviciile de informații/contrainformații române, franceze (din Misiunea Militară) și ruse au interacționat și au colaborat în vederea culegerii de informații, identificarea și neutralizarea spionilor inamici, precum și prin schimburi de date.

Direcțiunea Poliției și Siguranței Generale (DPSG), structura informativă/contrainformativă cea mai importantă din România, a cercetat, analizat și propus măsuri în raport cu dovezile existente asupra fiecărui caz de activitate subversivă în parte. Au existat, însă, și alte cazuri, atipice, în care colaborarea cu structurile omoloage ruse sau franceze s-a dovedit reciproc avantajoasă. Ca o ante-concluzie, serviciile de informații ruse au avut propria lor agendă informativă și numai în cazurile identificate de DPSG au dovedit disponibilitate și solicitudine. Totuși, în ansamblu, colaborarea a fost una benefică, iar cercetările derulate în fiecare caz, indiferent de informația primară, s-au dovedit profesioniste.

La jumătatea lunii aprilie 1916, Brigada de Siguranță Botoșani informează că la 10 ale lunii, prin punctul de frontieră Burdujeni-Barieră, a intrat în România numita Paula Orländer zisă Zoller, supusă a Imperiului austro-ungar, care a declarat că merge la Botoșani. Dar tânăra nu s-a ținut de cuvânt și s-a dus la Dorohoi, apoi la Botoșani, la 12 aprilie 1916. Aici s-a cazat la familia Ertzberger, proprietara unei ceasornicării, cunoscută „ca având sentimente filogermane”.¹ Paula a anunțat apoi că pleacă din Botoșani spre Mărășești, motivând că acolo se află tatăl ei, chimist la fabrica Negroponte din Tișița. A devenit suspectă pentru organele de siguranță, care au început filarea ei. S-a urcat în tren și a mers singură până la Leorda, unde companion i-a devenit plutonierul Constantin Strugaru din Regimentul 13 Infanterie „Ștefan

¹ Arhivele Naționale Istorice Centrale (în continuare: ANIC), fond Direcțiunea Poliției și Siguranței Generale (în continuare: DPSG), dosar 94/1916, f. 1.

cel Mare”. Au mers împreună până la Verești, după care și-a văzut fiecare de drumul său. Paula s-a întâlnit aici cu Gutman Hartstein, contabil la magazinul „Moses Gross” din Botoșani, ai cărei proprietari erau deja în atenția DPSG pentru spionaj în favoarea Austro-Ungariei. Ambii au mers cu trenul înapoi până la Burdujeni și s-au cazat la Hotelul „Gălățeanu”. A doua zi Paula a părăsit România prin același punct de frontieră pe unde intrase, iar la verificarea bagajelor și a sa „nu s-a găsit nimic compromițător”.²

Între timp, s-au făcut verificări privind persoana tinerei și dincolo de frontieră și s-a aflat că a fost amanta comisarului Neubeck din Cernăuți, care anterior activase la Țicani. Ulterior, Paula s-a măritat cu arhitectul Heinrich Orländer, care a fost trimis pe front după începerea războiului ca sanitar la Batalionul 1 din Regimentul 162, aflat în Grupul Papp, iar ea și-a reluat relațiile cu comisarul „în serviciul căruia – se crede – că se află și astăzi”.³ De asemenea, s-a constatat că a intrat de mai multe ori în România afirmând că merge fie la tatăl ei, fie la un unchi din Dorohoi. La începutul lunii aprilie 1916 a intrat din nou în țară și a declarat că merge la Mărășești, însă în ziua următoare a plecat din România având asupra ei 4 – 500 lei. Logic, nu ar fi avut timpul fizic să ajungă la Mărășești și să revină la Burdujeni. Pentru o bună cunoaștere a tinerei Brigada Botoșani i-a trimis semnalmente și la alte puncte de frontieră: „statura potrivită, păr castaniu, ochi căprui, figura fanată, ten smead, etate 28 ani, îmbrăcată cu rochie de culoare albastră, bluza decoltată, palton maro – cu gaică la spate –, pe cap purta o caschetă în forma chipiurilor soldaților coloniali, culoare albastră cu dungi verticale, voal albastru”.⁴

Odată cu intrarea României în război contra Imperiului austro-ungar (15 august 1916) lucrurile se schimbă radical și DPSG nu mai este în expectativă față de suspiecții de spionaj, care sunt reținuți și depuși în diferite penitenciare sau centre de internare. Pe fondul ofensivei victorioase în Transilvania militarii români din Divizia 14 Infanterie o descoperă pe Paula Orländer în comuna Alfalău/Alfalău/Joseni. Este trimisă pentru interogatoriu la maiorul Sandu Kiriac, comandantul Companiei de Jandarmi Neamț, pretorul Diviziei 14 Infanterie și ofițer de poliție judiciară. Pentru început simpatica tânără își prezintă viața ca o telenovelă: l-a cunoscut pe locotenentul Demetru Clapon, ofițer la un regiment de infanterie din Dorohoi, care a invitat-o să-l viziteze când mai vine în țară. Ea s-a ținut de cuvânt, doar că, odată intrată în România, a

² *Ibidem*.

³ *Ibidem*.

⁴ *Ibidem*, f. 2.

fost luată pe sus și dusă la poliție pentru că nu avea actele în regulă. După multe declarații și lacrimi a câștigat bunăvoința șefului Poliției Dorohoi, I. T. Vameșu, care i-a permis să revină în Bucovina și i-a promis sprijinul că, pe viitor, îl va putea vizita pe locotenent. A mai venit de două ori în Dorohoi, în scop sentimental, intrând pe la Burdujeni, însă a treia oară a trecut pe la Mamornița, fără acte, dar prin amabilitatea aceluiași Vameșu. Împreună cu omul legii a venit la București, au stat trei zile la Hotelul *High-Life*, și-a vizat pașaportul la Consulatul austro-ungar, apoi a fost însoțită până la Predeal, pe unde a părăsit România. A ajuns la Dorna pentru a se întâlni cu soțul Heinrich, aflat în permisie. Stau puțin împreună, el pleacă pe front, iar ea ajunge la Albalu, unde este găsită de militarii români și transportată la Ditrău și Toplița. Bomba vine abia la final: „Vă declar că intrarea mea în țară și trecerea în Ungaria am făcut-o cu scop de a culege informațiuni despre armata ungară, însărcinată fiind de coloneii ruși Ivanov și Danielov din Cernăuți. Informații pe care urmam să le duc acestor colonei ruși la Cernăuți, însă nu am putut să o fac fiind adusă în România din localitatea Albalu, unde chiar și eu voiam să vin. Informațiile pe care le-am cules în timpul călătoriei mele prin Ungaria sunt următoarele:

- Maramureș – Sighet: trupe, unele germane și artilerie grea;
- Cârlibaba: trupele Corpului 2 Armată cu comandament german;
- Majura (?): trupe din armata austro-ungară;
- Ciocănești: trupe din Divizia 14 ungară;
- Debrețin: trupele a două divizioane turce;
- Iacobi: foarte multe trupe;
- Cândreni: trupe din Regimentul 3 ungar și artilerie;
- Marosevici (?): un regiment de infanterie, trupe de honvezi din Regimentele 1, 10, 11 și 15, și artilerie;
- Posman (?): Regimentul 67 Infanterie și multă artilerie;
- Parail: trupe de cavalerie;
- Kolozsvár (Cluj): trupe de honvezi (cca. 5000) și artilerie;
- Marosvásárhely (Târgu-Mureș): se lucrează tranșee;
- în stațiile de cale ferată Székelyudvarhely (Odorheiu Secuiesc) și Keresztúr (Cristuru Secuiesc) sosesc vagoane pline cu soldați;
- Borzo (?): se instruiesc recruți;
- Maros (?): se lucrează la tranșee”.⁵

⁵ *Ibidem*, f. 7-8.

Bineînțeles că afirmația este surprinzătoare și... binevenită. Paula este preluată de DPSG și descusută mai profund privind contactul cu rușii. Afirmă că în luna iulie 1916 a făcut cunoștință cu colonelul Ivanov prin locotenentul Danielov, iar acesta „în schimbul serviciilor ce m-am angajat a-i face, cu caracter militar, mi-a oferit 500 lei și promisiunea unor sume mai mari pe măsura unor informații”.⁶ La interogatoriu afirmă că este născută la 15 mai 1888 în Rădăuți, de religie protestantă și a absolvit două clase secundare; are talia 1.44, obraz oval, ten brun, ochi căprui, nas drept, urechi potrivite, păr castaniu. Ce e interesant, are semne particulare care sunt menționate: „un dinte incisiv de sus lângă cel canin învelit cu aur și altul tot de sus, în stânga, pus (fals)”.⁷ După toate aceste date rezultate din exploatarea informativă, DPSG a elaborat un referat cu privire la acest caz (6 septembrie 1916), care dezvoltă datele provenite de la agenta rusă și care atestau fără dubii sosirea de trupe germane: „a văzut prin gări numeroase trenuri militare cu trupe germane, care erau dirijate în diferite direcțiuni”.⁸ Totodată, în Dorna a vorbit cu mai mulți ofițeri „care i-au povestit că în Stanislau [azi Ivano-Frankivsk, Ucraina-n.n.] se aștepta să sosească artileria grea germană din Bavaria, că la Maramureș-Sighet se găsesc trupe germane de artilerie, iar la Debrețin sunt cantonate trupe otomane. Soțul său i-a spus că la Măgura sunt glotași unguri și obuziere grele în poziții, că în Cârlibaba este instalat comandamentul Corpului 11 Armată austriac și un comandament german. (...) În Căndreni a aflat de la ofițeri că generalul Korda⁹ este plecat la Oradea Mare pentru alcătuirea unui nou corp de armată. (...) Pe linia ferată de la Cluj prin Turda la Mesterhaza, în gările Székelyudvarhely și Keresztúr, se lucrau de soldați germani amenajări speciale pentru debarcări și un fel de linii de garaj”.¹⁰

În paralel s-a luat legătura cu Armata 7 rusă din Bucovina pentru a se confirma dacă Paula se află în rețeaua informativă țaristă. Generalul Kilcevski, șeful Biroului Operații al Armatei 7, a răspuns că tânăra „este în adevăr în

⁶ *Ibidem*, f. 12.

⁷ *Ibidem*, f. 14.

⁸ *Ibidem*, f. 16.

⁹ General Ignaz Edler von Korda (n. 12 septembrie 1858, Josefstadt, Bohemia – d. 11 decembrie 1918, Viena) a urmat treptele carierei militare fiind avansat locotenent (1877), maior (1895), colonel (1901), general maior (1908), general locotenent (1912) și general (1915). A comandat Brigada 8 Cavalerie (1907-1911), cavaleria Diviziei 7 (1911-1915), Corpul 11 Armată (1915-1916) și fortăreața Przemyśl (1916-1917).

¹⁰ ANIC, fond DPSG, dosar 94/1916, f. 16-17.

serviciul armatei ruse”¹¹ și putea fi trimisă la Cernăuți. La 22 septembrie 1916 Paula este trecută peste frontieră și predată autorităților ruse, care oferă și dovada scrisă că au primit-o în bune condiții. Dar povestea nu se oprește aici. La începutul lunii octombrie 1916 Armata 4 (de Nord) română informează DPSG că Paula Orländer a fost trecută la ruși, însă materialul informativ cules de ea a rămas în România. „Comandamentul armatei ruse având urgentă nevoie de aceste însemnări și acte, cu onoare vă rog să binevoiți a le înainta acestei armate pentru a fi trimise apoi comandamentului rusesc respectiv”¹², a solicitat colonelul Iacob Zadik, șeful de Stat Major al Armatei 4. Bineînțeles că DPSG nu putea refuza o asemenea cerere amicală de la un aliat atât de puternic, așa că a adunat materialul informativ și l-a înaintat către Armata 4, care l-a redirecționat către Armata 7 rusă. Totuși, datele tinerei erau extrem de interesante, mai ales informația că trupele germane vin în ajutorul celor austro-ungare, care, se pare, nu a fost crezută de decidenții politico-militari români și le-a picat extrem de greu atunci când s-a confirmat.

Un nou caz intră în cercetare în aprilie 1917, după ce agentul de siguranță Gheorghe Iovin de la Marele Cartier General observă și reține în Iași o tânără fără acte și fără... destinație. Tânăra se numește Teodorina Alexandrovici, născută în 1897 la Chișinău, fiica lui Colea și Ivanca; a venit cu părinții în România în 1899 și s-au stabilit la Brăila, unde Colea a deschis un magazin de încălțăminte și manufacturi. Afacerea s-a închis în decembrie 1916 când orașul a fost ocupat de trupe germane și bulgare. Tânăra Teodorina, alintată Sașa, avea însă aptitudini pentru alte meserii, așa că a abandonat școala și munca în magazinul familiei. „Alunecând pe calea destrăbălării de la etatea de 16 ani, fără să se jeneze de părinții săi, a debutat pentru prima dată la șantanul Paradis din Brăila. A trecut pe urmă la altul din Galați și timp de aproape patru ani a făcut naveta între Brăila și Galați și viceversa, prostituând prin șantanuri”¹³, menționează raportul întocmit de Inspectoratul Brigăzilor Centrale la 26 aprilie 1917. Viața ușoară și plină de satisfacții facile a făcut-o să nu aibă nevoie de acte, deși era cetățean rus și ar fi avut nevoie de o viză pe pașaport de la consulatul țarist din Galați.

Pleacă în decembrie 1916 din zona afectată de război și ajunge la Bârlad, unde devina amanta lui Nicolae Filiiu, mobilizat la Serviciul Telegrafic

¹¹ *Ibidem*, f. 18.

¹² *Ibidem*, f. 24.

¹³ ANIC, fond DPSG, dosar 39/1917, f. 2.

al Marelui Cartier General. Acesta este contactat de agenții de siguranță și o denunță pe Sașa ca fiind spioană. Ea i-a destăinuit în momente de tandrețe că patronul șantanului Paradis din Galați i-a solicitat „să facă informațiuni privitoare la mișcările armatei române prin niște ofițeri cunoscuți ei”¹⁴. Unul dintre cei implicați era bijutierul Helder din Galați, „prezidentul unei asociații de spionaj”¹⁵, care i-a promis tinerei 50.000 lei pentru „informațiuni relative la desfășurarea armatei noastre”.¹⁶ Sașa a afirmat că în casa acestuia a văzut o bogată corespondență în limba germană, instalații clandestine de telefonie și telegrafie fără fir (t.f.f.). Ea a primit de la Helder hârtii pe care să le predea personal feldmareșalului Mackensen, comandantul trupelor germano-bulgare, după intrarea acestuia în București. A ajuns în Capitală, însă din cauza aglomerației și îmbulzelii n-a reușit să se apropie de cel în cauză și a aruncat hârtiile. Al doilea personaj important din rețea era „un alt bogătaș evreu botezat”¹⁷ din Roman, aflat în legătură cu Helder, care i-a promis „un corp de case mobilate”¹⁸ dacă va obține date de interes. În acest scop a început să se împrietenească cu ofițeri ruși care lucrau în serviciile de telefonie și t.f.f. Altă misiune era să urmărească Marele Cartier General român, unde se mută, unde sunt cazați ofițerii, unde se află Cartierul Regal, ministerele și centrele de aviație. Strânsă cu ușa la anchetă, Sașa a afirmat că cele mai multe acuzații sunt „pure născociri făcute de ea”¹⁹, iar altele au fost greșit interpretate de amantul Filiu. Comisarul special Gr. T. Petrescu, cel care a anchetat-o, a concluzionat că tânăra este „perversă, dat fiind faptul că la primele cercetări mi-a spus neadevăruri și nu s-a decis ușor să facă mărturisirile asupra comunicărilor pe care le-a recunoscut și le-a făcut lui Filiu. (...) Voiajează ușor și tot astfel se poate strecura oriunde grație hainei de soră de caritate rusă cu care este îmbrăcată, haină pe care o poartă fără să facă serviciul ce îl indică”.²⁰ Mai mult, întotdeauna a fost în compania ofițerilor români sau ruși (sublocotenent Virgiliu Panaitescu din Regimentul 78 Infanterie, locotenent Alexandru Russo din Regimentul 4 Artilerie Grea, medici militari ruși, ofițeri

¹⁴ *Ibidem*, f. 3.

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ *Ibidem*.

²⁰ *Ibidem*.

tehnici ruși etc.), constatându-se un anumit interes pentru militarii din anumite arme sau specialități.

La finalul lunii aprilie 1917 directorul DPSG, Ion Panaitescu, a adnotat: „Se vor înainta de urgență actele dresate, împreună cu copii după raport, Serviciului Siguranței de la Marele Cartier General, cu arătarea că cercetările trebuie completate la Galați”.²¹ Cercetările erau greu de efectuat, mai ales că Helder părăsise Galațiul, iar în Roman nu a fost identificat cel în cauză. După analiza tuturor datelor existente, autoritățile au decis ca Teodora Alexandrovici, singura identificată și reținută din această rețea informativă inamică, să fie trimisă în arest până la apariția de noi date și deslușirea definitivă a cazului.

Un alt caz este semnalat de aliatul de la răsărit și DPSG trebuie să lămurească rapid care sunt vinovații și care victimele. În martie 1917 Biroul Informații al Armatei 9 ruse solicită reținerea femeii Elena Sauciuc și a fiului ei Nicolae pentru spionaj. Imediat cei doi sunt reținuți și încep cercetările, căci cazul prezintă un potențial deosebit. Urmele duc la un oarecare Gheorghe Haluș, fost casier al Gării Botoșani și condamnat la 2 ani închisoare pentru delapidare. El își ispășește sentința în Penitenciarul Iași și aici se împrietenește cu Jakob Offenberger, „cunoscut din afacerea atentatului plănuț împotriva dlui Take Ionescu și a decedatului Nicolae Filipescu”. Deși condamnat și aflat în arest, Offenberger continuă propaganda austro-ungară, iar Haluș cade victimă vorbelor otrăvite că Puterile Centrale sunt învingătoare sigure în conflict. Corespondența în și din penitenciar se realizează prin Nicolae Sauciuc, fiul Elenei, concubina lui Haluș. Într-una din epistole, scrisă în limba germană, Elena era sfătuită ca, în caz de invazie a trupelor germane sau austro-ungare, să nu părăsească orașul și să predea scrisoarea primului ofițer victorios întâlnit. Ghinionul face ca în casa Elenei să se afle cantonați doi ofițeri ruși, iar unul vede scrisoarea lăsată pe masă și o citește. Știe limba germană, așa că rămâne perplex și conchide că se află într-un periculos cuib de spioni, după care se repede și anunță organele contrainformative de la Armata 9 rusă. Explicațiile Elenei despre expeditorul scrisorii buclucașe, date în fața polițiștilor, explică pățania cu un umor involuntar: „Gheorghe Haluș, fost casier la CFR, delapidator de bani publici, condamnat și arestat în Arestul Central din Iași, cu care am trăit în concubinaj înainte de această întâmplare și cu care am speranța de a mă căsători deoarece am și un copil făcut cu numitul pe lângă cei șapte

²¹ *Ibidem*, f. 2.

care mi-au rămas de la primul meu soț, mort în urma unui accident de la CFR unde era mecanic, a căror existență mă condamnă să-mi leg viața de acest netrebnic”²². Așadar, a lăsat acasă șapte copii, pe care îi întreținea singură „prin munca mea cu acu și brodatu”²³, iar acum aceștia se află în mizerie și fără nici un sprijin. Extrem de lacrimogenă, dar fermă, Elena solicită să fie executată dacă este vinovată, iar în caz contrar să fie eliberată pentru a-și crește copiii.

Problemele de securitate erau multe și timpul nu prea avea răbdare. În primul rând Marele Cartier General a solicitat DPSG și Ministerului Justiției o anchetă severă la Penitenciarul Iași, din cauza „neglijenței condamnabile și a lipsei totale de control”²⁴ care permiteau propagande antiromâne și o corespondență necenzurată. La 28 aprilie 1917 Ion Panaitescu a cerut Ministerului Justiției urgentarea anchetei „cu arătarea că femeia este încă în arest”²⁵. Abia la 16 mai 1917 Parchetul Curții de Apel Iași a informat DPSG că Elena și Nicolae Sauciuc „pot fi puși în libertate dacă deținerea lor nu este motivată de vreo urmărire începută de autoritățile militare”.²⁶ Se discută cu Serviciul Siguranței din Marele Cartier General și cu colonelul Nicolae Condeescu, șeful Biroului Informații, „cărui i s-a expus situațiunea”²⁷ la 18 mai 1917 și a acceptat ca mama și copilul să fie eliberați și plasați în Botoșani sub supravegherea brigăzii de siguranță locale. Așa s-a încheiat un caz care a provocat victime colaterale și putea produce chiar mai multe daune dacă DPSG nu ar fi anchetat și deslușit ițele într-un mod profesionist.

Pe timp de război toate suspiciunile privind acțiunile subversive pot conduce la evenimente tragice pentru cei implicați. Uneori rapiditatea, alteori lipsa de profesionalism pot deteriora destine sau le pot frânge definitiv. În Războiul de Întregire, în pofida vicisitudinilor, structurile de informații/contrainformații autohtone s-au străduit să se ridice la înălțimea epocii și a evenimentelor. Cele trei cazuri prezentate dovedesc modul corect și profesionist în care au fost derulate și analizate, de la conducerea DPSG și până la agenții de siguranță însărcinați cu cercetările pe teren.

Dr. ist. Alin Spânu

²² *Ibidem*, f. 6.

²³ *Ibidem*.

²⁴ *Ibidem*, f. 1.

²⁵ *Ibidem*, f. 6.

²⁶ *Ibidem*, f. 8.

²⁷ *Ibidem*.

„STAREA NAȚIEI” OGLINDITĂ DE MIHAI EMINESCU ÎN „ICOANE VECHI ȘI ICOANE NOUĂ”

Precum îndeobște se cunoaște, în a doua jumătate a lunii octombrie 1877, tânărul gazetar și poet Mihai Eminescu, redactor la „*Curierul de Iași*”, aflat într-o situație materială precară, a fost invitat de către Titu Maiorescu, fondatorul Societății „*Junimea*”, să intre în redacția ziarului „*Timpul*” din București, organul oficial al conservatorilor, fondat în 15 martie 1876. Astfel, la insistențele lui Ioan Slavici, cu care se cunoștea din timpul studiilor universitare de la Viena, Eminescu a părăsit orașul Iași și a venit la București, unde s-a dedicat profund gazetăriei și poeziei, avându-i printre colegi pe Ion Luca Caragiale și Ioan Slavici.

El și-a început în forță activitatea la ziarul „*Timpul*”, într-un context marcat de războiul ruso-turc la care participa și armata română, în scopul câștigării independenței de stat, precum și de „războiul intern” dintre conservatori și liberali pentru guvernarea țării și împărțirea resurselor existențiale.

În ziarul „*Timpul*” din 11, 13, 14, 18, 21 și 23 decembrie 1877, a publicat sub titlul „*Icoane vechi și icoane nouă*” tezele privind concepția lui despre viața social-politică din societatea românească, pe care el o considera ajunsă la cheremul unor corupți, epigoni și netrebniți, care transformaseră clasa de jos a poporului într-o gloată bună doar să presteze servicii celor bogați și să plătească biruri.

În cele șase articole intitulate *Actualitatea*, *Paralele economice*, *Bătrânii și tinerii*, *Ilustrații administrative*, *Din abecedarul economic*, *Frază și adevăr*, a fost reflectată „starea nației”¹, cu accent pe analiza bolilor social-politice ale neamului – „*relele la români*” – născute din ignoranța și neputința guvernării liberale. În această sintagmă el a integrat: statul viciat, polarizarea socială, mizeria materială și morală a populației, destrăbălarea administrației publice, risipa banului public, corupția electorală, sărăcia, capitalul și mita, corupția generalizată,

¹ Vezi, pe larg, Mihai Eminescu, *Icoane vechi și icoane nouă*, Editura „Eminescu”, București, 1974; Radu Mihai Crișan, *Testamentul politic al lui Mihai Eminescu*, Editura „Cartea Universitară”, 2005.

impostura și altele, pe care le-a abordat din triplă perspectivă: juridică, psihologică și sociologică.

Modul de abordare a ideilor cuprinse în aceste teze formulate de către tânărul gazetar care venise în capitala României de puțin timp, a fost apreciat de conservatori ca fiind un nou model de tratare a problemelor social-politice, cu un discurs critic și limbaj elevat, rar întâlnit în presa vremii, iar de către liberali, rivalii politici ai acestora, o înșiruire de situații ce nu puteau fi imputate liberalilor.

1. Actualitatea

Pentru tânărul gazetar Mihai Eminescu, aflat de puțin timp în București, capitala României, actualitatea oferea un tablou neclar definit și sumbru, care împărțea mecanic societatea românească în bogați și săraci, statul în asupritori și asupriți, iar spiritul public nu era copt decât pentru discuții asupra teoriilor constituționale. Datorită acestei realități, el era ferm convins că *„Nimeni afară de potaia de gazetari ignoranți nu mai poate susține că libertatea votului, întrunirile și parlamentele sunt temelia unui stat.”*

Mihai Eminescu le-a reamintit fruntașilor liberali, aflați în confruntare de idei cu conservatorii, că la temelia liberalismului adevărat este o *„clasă de mijloc care produce ceva”*. Aceasta, *„puind mâna pe o bucată de piatră, îi dă o valoare înzecită și însutită de cum o avea, care face din marmură statuă, din in pânzătură fină, din fier mașine, din lână postavuri”*. A urmat o întrebare cu tâlc: *„Este clasa noastră de mijloc în aceste condiții? Poate ea vorbi de interesele ei?”* Intuind că răspunsul se va lăsa așteptat, tot el l-a oferit: *„Clasa noastră de mijloc consistă din dascăli și din ceva mai rău, din avocați”*.

Apoi tânărul gazetar s-a referit la două categorii socio-profesionale, devenite foarte atractive și bănoase pentru liberali: *profesorii de universitate și avocații*. După o critică aspră la adresa profesorilor de universitate, unii cu mari lipsuri în pregătirea profesională și fără o cunoaștere temeinică a limbii române, el s-a întrebat: *„Cine plătește oare pe acești domni din clasa de mijloc a căror mâni și inteligențe nu produc valori de un ban roșu măcar?”*. Răspunsul tânărului gazetar a fost aspru formulat: *„munca țăranului care, ca dorobanț moare pe câmpul de război, ca muncitor se spetește plătind dări, pentru a ținea pe umerii lui o clasă de trântori netrebnici”*.

Pe același răzor cu gropi și băltoace al actualității social-politice dâmbovițene se aflau „*Advocații, întorși din străinătate*”. Despre avocați, el spunea că în genere „*sunt inteligențele cele mai stricate din lume*”, întrucât te întrebi: „*Ce crezi că poate avea un om care azi susține, mâini combate unul și-același lucru, un om a cărui meserie este să dovedească că negru-i alb și albu-i negru?*”.

Avocații care au studiat la Paris n-au scăpat criticii sale aspre, întrucât nu și-au dat silința să nvețe legile și datinile pământului, să codifice obiceiurile nației românești. Mai mult, au introdus pur și simplu codicele pe care le învățaseră la Paris, „*ca și când poporul românesc a fost în trecut un popor de vite, fără legi, fără obiceiuri, fără nimic, și trebuia să i s-aducă toate celea de-a gata din cea mai renumită fabrică*”.

Pentru Eminescu, acestea erau „*elementele cărora legile noastre franțuzești le dau în stăpânire țara*”. El se întreba:

- „*Ce caută aceste elemente nesănătoase în viața publică a statului?*”
- *Ce caută acești oameni cari pe calea statului voiesc să câștige avere și onori, pe când statul nu este nicăieri altceva decât organizarea cea mai simplă posibilă a nevoilor omenești?*
- *Ce sunt aceste păpuși cari doresc a trăi fără muncă, fără știință, fără avere moștenită, cumulând câte trei, patru însărcinări publice dintre cari n-ar putea să împlinească nici pe una în deplină conștiință?*”

Tânărul condeier a oferit răspunsul adecvat, păstrat în lada de minte a gândirii sale: „*Legile noastre sunt străine. Nefiind oameni vrednici, cari să constituie clasa de mijloc, le-au umplut caraghioșii și haimanalele, oamenii a căror muncă și inteligență nu plătește un ban roșu, stârpiturile, plebea intelectuală și morală. Arionii de tot soiul, oamenii cari riscă tot pentru că n-au ce pierde, tot ce-i mai de rând și mai înjosit în orașele poporului românesc.*”

Mihai Eminescu a combătut fără nici o teamă teoria potrivit căreia „*Liberalii sunt smântâna și temeiul României*”, iar conservatorii sunt „*niște rămășițe din vechile populațiuni autohtone, cari nu merită să fie băgate în seamă*”. Constatarea lui se baza pe o temeinică cunoaștere a istoriei neamului românesc. Din nefericire, poporul român stătea pe muchia ce despărțea trei civilizații deosebite: cea slavă, cea occidentală și cea asiatică. Astfel, toate „*lepădăturile*” Orientului și Occidentului „*se grămădesc în orașele noastre, iar*

copiii acestor lepădături sunt liberalii noștri. Și, când lovești în ei, zic că lovești în tot ce-i românesc și că ești rău român”.

Subtil, dar apăsător, el a făcut un apel la boierii Arionești și Cărădești, numindu-i „*milostivi stăpâni*”, cerându-le în glumă tristă „*iertare pentru că s-au supus stăpânilor, că și-au trimis copiii la junghiere pentru ca d. Anghelescu să poată culege lauri pe pielea lor*”. În societatea românească a acelui moment – considera Eminescu – situația devenise de nesuportat, întrucât „*au ajuns ca până și ciorò-horò, rumânaș de laie, alb ca pana corbului, să scoată gazetă, în care să ne batjocorească în toate zilele*”.

Mihai Eminescu găsisese atributele și epitetele armelor politice folosite de fruntașii liberali în luptă ideatică cu conservatorii. Drept fanion al acestei lupte erau „*fabrica de mofturi ale «Telegrafului» și ale «Românului» și «fabrica de palavre din Dealul Mitropoliei!*”.

După ce a prezentat aceste imagini ale actualității social-politice, el a exclamat: „*Ciudată țară într-adevăr!*, întrucât „*pe cei mai mulți din acei domni statul i-a crescut, adică i-a hrănit prin internate, pentru a-și câștiga apoi, printr-un meșteșug cinstit, pâinea de toate zilele*”.

Tânărul gazetar a dus ideile până la capăt, explicând și consecințele bântuirii societății românești de către indivizi care nu credeau decât în puterea banului, neavând nimic comun cu poporul de jos. Dar s-a impus și aici o întrebare, pentru lămurirea celor nelămuriți: „*Ce sunt aceștia: Țărani? Nu sunt. Proprietari nu, învățați nici cât negrul sub unghie, fabricanți - numai de palavre, meseriași nu, breaslă cinstită n-au, ce sunt dar?*”. Mihai Eminescu a oferit un răspuns în care a prezentat doar atributele care se potriveau atât corupților, cât și epigonilor și netrebnicilor: „*Uzurpatori, demagogi, capete deșerte, leneși cari trăiesc din sudoarea poporului fără a o compensa prin nimic, ciocoi boieroși și fuduli, mult mai înfumurați decât coborătorii din neamurile cele mai vechi ale țării*”.

La asemenea actualitate, creionată în mod magistral, soluția suna a poruncă venită din talpa țării, de la cei oropsiți, lipsiți de resurse existențiale: „*Alungați turma acestor netrebnici cari nu muncesc nimic și n-au nimic și vor să trăiască ca oamenii cei mai bogați, nu știu nimic și vreau să vă învețe copiii, și n-au destulă minte pentru a se economisi pe sine și voiesc să vă iconomisească pe voi toți*”.

2. Paralele economice

Mihai Eminescu a considerat că pentru veridicitatea ideilor cuprinse în „*icoanele vechi și nouă*” era neapărată nevoie de abordarea și analiza cu rigoare așa-numitelor „paralele economice” între epoca în care trăia el și epoca în care s-a născut Regulamentul (Organic) și s-au ivit în societate cele dintâi idei liberale.

În acea vreme, „relele” erau atribuite, pe bună dreptate, de către clasa de mijloc, claselor stăpânitoare, fiind percepute astfel: *„Dacă mergea lumea rău, boierii erau de vină. Căci lipseau garanțiile, lipsea suveranitatea poporului, lipsea controlul, abuzurile erau la culme, toți furau și liberalii ziceau: Dați-ne nouă țara pe mână și veți vedea ce om face dintr-însa, cerul pe pământ, nu altceva! Aceștia... domneau, că dispuneau fără control de avuțiile țării, că jupuiau lumea și-și făceau de cap”*.

El a criticat ideile liberalilor, multe aduse din Apusul Europei, potrivit cărora: *„S-au dus privilegiile. Astăzi națiunea controlează tot ce se face. Nu mai există abuzuri, nici hoții, suntem stăpâniți de legi absolut drepte, cari ne garantează toate libertățile ce sunt cu putință”*. Pentru o înțelegere corectă a acestui aspect al actualității, el a considerat că se impunea să facă „*izvodul (n.n. inventarul) averilor noastre*”, din care reieșea că:

- *„avem în avere: Camere, consilii comunale și județene, primari, notari, advocați, profesori de universitate, academii etc., toate plătite cu bani în numărătoare”*.

- *„avem la datorii: o jumătate de miliard de franci datorie publică, o scădere regulată atât a muncitorilor agricoli cât și a breslașilor, o despoiere mai neîndurată a țăranului, ba sărăcirea claselor de sus, produsă prin sărăcirea generală, iar negoț și meserii în mâni străine”*.

Mihai Eminescu a explicat că *„legiurile străine nu au fost admise pentru român”*, cu trebuințele căruia nu se potriveau, ci pentru elemente economice cu care se potriveau și care știau a se folosi de dânsule. În acel moment istoric, fruntașii liberali fluturau peste tot locul și în orice împrejurare, lozinca potrivit căreia România avea cele mai înaintate instituții liberale cu funcții de control, de asigurare a suveranității poporului, precum și codice franțuzești, consilii județene și comunale. Mihai Eminescu i-a ascultat tăcut și le-a făcut următorul reproș: *„Dar stăm de zece ori mai rău”*.

El le-a reamintit frunțașilor liberali că „*Suntem țărani, curată socoteală, și țărănește ar fi trebuit să gospodărim*”. Dar, era ferm convins că vitalitatea nației românești era dependentă, în primul rând, de calitatea muncii industriale. Deci „*nu trebuie să rămânem popor agricol, ci trebuie să devenim și noi nație industrială, măcar pentru trebuințele noastre*”.

Întrucât cultura se judeca după scriitori, el a constatat, cu părere de rău, că:

„- *Eliad și Asachi știau de zece ori mai multă carte decât d-nii C.A. Rosetti, Costinescu, Carada și Fundescu;*

- *Anton Pann era un scriitor cu mai mult talent și mai de spirit decât o sută dintre oficioșii cari fac astăzi „esprit” prin gazete;*

- *singura comedie „Buna educație” a lui C. Bălăcescu, e mai originală decât toate scrierile d-lui V. A. Ureche la un loc;*

- *de generația aceea a urgenților boieri se ține pleiada scriitorilor noștri celor mai buni: Alexandri, C. Negruzzi, Bolintineanu, Donici, Bălcescu ș. a.;*

- *oamenii știau o limbă frumoasă, vrednică și înțeleasă de opincă ca și de Vodă”.*

El și-a terminat analiza, afirmând fără teamă că „*Statul e azi mașina prin mijlocul căreia cei lași se răzbună asupra protivnicilor lor politici*”. De aceea, suveranitatea poporului, libertatea, egalitatea și fraternitatea erau lozinci frumoase, dar care „*nu se potrivesc*”.

3. Bătrânii și tinerii

Eminescu și-a continuat analiza de stare a națiunii printr-o aducere aminte că „*nu este în lumea aceasta nici o stare de lucruri și nici un adevăr social vecinic*”. În acest articol a analizat modul în care bătrânii și tinerii își apărau sănătatea trupească în fața celor care ziceau că au descoperit o singură doftorie pentru toate boalele din lume, adică un leac fără greș. Acest leac, „*de ești nebun, te face cu minte, de-ai asurzit, te face s-auzi, în sfârșit, orice-ai avea – pecingine, chelie, ciupituri de vărsat, degerătură, perdea la ochi, durere de măsele – tot c-o alifie te unge și tot c-un praf te îndoapă*”. Pe un asemenea doftor el l-a numit șarlatan, iar doftoriile oferite le-a numit „*prafuri și alifi ale liberalilor*”.

El a devenit sarcastic, prezentând riguros, fără menajamente și retușuri ingineresti gândirea de sorginte liberală, potrivit căreia:

- „*Da'-i șoseaua rea, încât ți se frânge caru-n drum - Libertate, egalitate și fraternitate și toate vor merge bine;*

- *Dar se îmulțesc datoriile publice? Libertate, egalitate și fraternitate da oamenilor, și s-or plăti.*

- *Da-i școala rea, da' nu știu profesorii carte, da' țăranul sărăcește, dar breslele dau înapoi, dar nu se face grâu, da-i boală de vite ? ... Libertate, egalitate și fraternitate, și toate or merge bine ca prin minune.*

Mihai Eminescu s-a întrebat: „*Oare ce făcuseră moșnegii ca să meriteurgia liberalilor?*”. Tot el a oferit urgent un răspuns adecvat, plin de amănunte și semnificații politice: „*Ce să facă?*”

- „*Biserici/mănăstiri, școli, spitale, fântâni, poduri, să li se pomenească și lor numele când va crește iarba de-asupra lor.*

- *Mulți din ei au scos punga din buzunar și au trimis pe băieții ce li s-au părut mai isteți „înlăuntru“, ca să-nvețe carte, să se procopsească spre fericire neamului.*

- *Și-au crescut șerpi în sân cu alte cuvinte”.*

Acest tineret, creat de clasele avute pentru a-și păstra averile, s-a dus într-o țară bolnavă în privirea vieții sociale. Dar, în loc să-nvețe lucruri folositoare, adică „*cum se ară și se samănă mai cu spor, cum faci pe copii să priceapă mai bine cartea, cum se lecuiește o durere de stomah, cum se țese pânza și se toarce inul, cum se fac talpe trainice la cisme și alte lucruri folositoare de acest soi, s-au pus aproape toți pe politică, să afle adică și să descopere cum se fericesc neamurile și cum se pun la cale țările*”.

Această tinerime „*veselă și ușoară*” trăia în România, o țară săracă, dar se trezise în Franța, unde a deprins obiceiurile bogatei clase de mijloc, având trebuințe de milionar și bani mai puțini decât „*cinstita breaslă a ciobotarilor*” din acele țări. Aceasta se caracteriza printr-o rară lipsă de pietate față de neștrămutata vrednicie a lucrurilor strămoșești, vorbind o „*păsărească coruptă în locul frumoasei limbi a strămoșilor*”.

Cei mai mulți dintre acești „*lăudați tineri*” erau feciori de greci și bulgari așezați în țară, care au urmat întru românizarea lor următorul recept: „*Ia un băiat de bulgar, trimite-l la Paris și rezultatul chemic e un june „român”.*

Mihai Eminescu a ținut nepărat să adauge analizei sale o problemă ce ținea de identitatea nației românești, întrucât era greu de arătat ce le lipsește acelor indivizi pentru a-i numi români. „*Le lipsește simțul «istoric» – a intervenit gazetarul cu condeiul său ascuțit – ei se țin de nația românească prin împrejurarea că s-au născut pe cutare bucată de pământ, nu prin limbă, obiceiuri sau manieră de a vedea*”. Astfel, vin în țara noastră „*pătură după*

pătură” cu ideile cele mai ciudate, pe care încearcă prin toate mijloacele să le impună. Când au sosit la graniță, bătrânii i-au așteptat cu masa-ntinsă și cu lumânări aprinse, dar „*habar n-aveau de ce-i așteaptă și de ce belea și-au adus pe cap*”, căci aceștia, în loc să le sărute mânilor și să le mulțumească, „*se fac de către pădure și încep cu libertatea, egalitatea, fraternitatea și suveranitatea, încât bătrânii-și pierd cu totul călindarul*”. Nu peste mult timp, aceștia s-au pus pe „*iscodit porecle*” bătrânilor, precum *strigoi*, *baccele*, *ciocoi*, *retrograzi* și altele, până ce au ajuns să le zică că nu sunt nici români, că numai ei, care știu pe Saint-Simon pe de rost, sunt români, iar „*bătrânii sunt altă mâncare*”.

Mihai Eminescu a constatat că peste bătrânii boieri, care aveau „*gură de lup și inimă de miel*”, au venit liberalii cu gura de miel, plină de cuvinte amăgitoare, dar cu inima de lup. Aceștia au incitat opinia publică, îndeosebi pe cei din clasa de mijloc, fără multă carte, împotriva boierilor. Dar, n-au înțeles că „*temeiul unui stat e munca, și nu legile*” și că „*bogăția unui popor stă, nici în bani, ci iarăși în muncă*”.

El i-a criticat din nou pe frunțașii liberali, cu multe ifose și cu pretenții pecuniare cât mai mari, pentru că într-o țară săracă, precum era România acelor vremuri, au voit să introducă de-a gata toate formele civilizației apusene. În loc de-a înființa școli, ca rezultat al dezvoltării societății prin muncă, liberalii au luat „*calea contrară*”. Astfel, pe vechii profesori de liceu i-au prefăcut în profesori de universitate, deși nu se potriveau de loc, apoi au făcut o mulțime de școli secundare, pe care le-au umplut cu care cum le-au ieșit înainte, apoi mii de școli primare, „*la numirea personalului cărora chiar de cap ne-am făcut*”, punând banul deasupra meritului și corupția deasupra afacerilor licite.

În acest punct al analizei sale, i-a întrebat pe frunțașii liberali, care se făceau cu modelul de administrație publică, adus de ei din Occident și introdus în structura statului român, dacă știau ce înseamnă *a administra*. El le-a reamintit că „*administratorul pretutindenea e un adevărat părinte al populației rurale*”, excepție făcând țara noastră, aflată sub ideile liberalismului de import, manevrat de indivizi care se autointitulau români. Prin acești „reformatori” ai statului se propovăduia atât libertatea, egalitatea și fraternitatea, cât și minciuna potrivit căreia românii nu erau buni administratori, fiind nevoie de angajarea pe bani buni a unor inteligențe din Occident.

Într-adevăr – consemna tânărul gazetar – „*Neam de neamul lor au trăit în țară, nepricepând altă limbă decât cea românească, închinându-se în această limbă, vorbind cum se vorbește cu temei și sănătos...*”. Ei socoteau că, dacă știu

ceaslovul și psaltirea, cum se ară gospodărește un ogor, cum se cresc vite și cum se strâng banii, „*apoi știi multe*”. Însă, netrebnicii, care erau în tot locul, inclusiv în administrația centrală a statului, îi huleau și îi porecleau în fel și chip, fără frică, afirmând că nu știu „*nici măcar românește*”. Dar, „*în loc să ia biciul din cui și să le arate care li-i popa lor*”, au zis: „*N-om fi știind nici românește... Dar de acuma mult au fost, puțin au rămas, și în locul nostru voi veți stăpâni lumea și veți orându-i-o cum vă va plăcea vouă*”.

Odată cu venirea în gloată și în val după val a străinilor și așezarea acestora în locurile cele mai favorabile unei vieți fără muncă, țara se înstrăina pe zi ce merge în gândire și-n avutul ei, întrucât toți se făleau „*de a fi români fără a mai fi*”. Astfel, bătrânii boieri s-au stins încet, lăsând țara pe mâinile unor corupți, epigoni și netrebnici. Urmările bunei-credințe a bătrânilor boieri au fost cumplite.

Mihai Eminescu și-a încheiat astfel pledoaria făcută pentru a ridica neamul românesc din țărăniță, astfel: „*Bătrânii aveau gură de lup și inimă de miel; au venit liberalii cu gura de miel, plină de cuvinte amăgitoare, dar cu inima de lup*”. Aceștia au creat, în fapt două Românii: țara legală (a celor bogați) și țara reală (a celor săraci). Ce-au făcut, s-a văzut nu peste mult timp...

4. Ilustrații administrative

Mihai Eminescu a continuat analiza societății românești, folosind așa-numitele „*ilustrații administrative*”, gustate cu sfială sau cu violență de opinia publică și folosite, după interes, pentru a impune ideea potrivit căreia bogăția unui popor stă în bani și nu în muncă. El a încercat să-i convingă pe fruntașii liberali că „*bogăția nu este în aer sau în pământ, ci în brațe și că, unde lipsesc brațele sau calitatea producției e proastă, nu poate fi nici vorbă măcar de țară bogată*”.

În tânărul stat român era nevoie de școli, care se puteau înființa prin muncă. Școlile, puține câte erau, trebuiau să se ridice la cel mai înalt grad de dezvoltare cu putință, să aibă ca obiectiv dezvoltarea prin muncă. Dar s-a ales calea contrară, care n-a dus la împlinirea menirii școlii.

El a întărit ideea potrivit căreia tânărul stat român, fondat de oameni cu dragoste de țară, a avut nevoie de o administrație mai bună, căci boierii își procopseau vechilii de moșie făcându-i zapcii. Dar, „*liberalii au numit pe orișicine, numai să fi știut a înnodea două slove, adică tot pe acei vechili, numai că le dădură dreptul de a juca pe autoritatea statului față cu foștii lor stăpâni*”.

Cu oarecare doză de umor, el a dorit să afle dacă vreunul dintre geniile universale ale liberalismului s-a întrebat „*ce va să zică a administra?*”.

Fără să aștepte vreun răspuns sau vreo reacție de la ziarele liberale, potrivnice, el le-a explicat școlărește că pretutindeni, unde există administrator bun, acesta este „*adevăratul părinte al populației rurale*”, care are să judece cu folos:

- „*când scade populația, de ce scade;*
- *când dă îndărăt producția, de ce dă;*
- *când e un drum de făcut, pe unde să-l facă;*
- *când e o școală de înființat, unde s-o așeze mai cu folos*”.

Mihai Eminescu scrie că administratorul reprezintă, în orice comunitate, „*autoritatea care cu vorbă bună poate convinge pe țăran că trebuie să aleagă de primar în sat pe cel mai harnic, mai de treabă și mai cuminte român, iar nu pe cel mai hărțăgos, mai bun de gură și mai rău de treabă. Acesta vede dacă notariul și învățătorul știu carte și dacă popa își vede de biserică ș.a.m.d. Dar fiindcă la aproape toate posturile din țară poate aspira oricare cenușer, de aceea fiecare care a-nvățat două buchii lasă plugul, cotul și calupul în știrea lui Dumnezeu și râvnește a se face roată la carul statului*”.

Mihai Eminescu a explicat că liberalii au interes să vină la guvernul central, „*pentru c-atunci se mătură țara de ce de la un capăt până la altul, atunci e vremea ca un avocat fără pricini să se facă director de școală secundară, un altul primar de oraș, un al treilea revizor de școale, un al patrulea prefect. Dar, odată intrați în pâne, ei au interes să fie mult guvernul liberal și, fiindcă acesta atârnă de Camere, deci de alegeri, ei se fac luntre și punte ca să-și scoată prietenii deputați. Dar, băcanul, negustorul și preotul, care nu știu istoriile astea, își dau votul, înțelegând că „libertatea” e în primejdie și mai ales pentru că „liberalii promit totdeauna că nu se va mai plăti nici o dare*”.

Și mai vehement s-a manifestat la adresa modului în care se stabileau vinovățiile pentru fapte politice care ieșeau din ordinea impusă de guvern. El a constatat că „*Acum adunătura de gheșeftari din Dealul Mitropoliei se pune să judece lumea. Mai întâi toți din guvernul trecut, fie miniștri, fie funcționari, au fost cel puțin hoți, stabilesc d-nia lor. De aceea, proces tuturor, iar funcționarilor - destituire.*

Dacă unuia nu-i găsești nici măcar cusurul pe care-l are soarele și dacă are mai multă știință decum s-ar cere pentru serviciul lui, îi desființezi deocamdată postul pentru că trebuie făcute economii, apoi îl reînființezi când țara e iar bogată și-ți pui ciracul în locul găsit vacant, ca din întâmplare”.

Și mai gravă acuzare a adus familiilor ultraliberale care „*au tras la sorți să vadă, care dintre ei să fie „conservator“*”, și apoi acela face treaba celorlalți când sunt conservatorii la putere.

În România, frunțașii liberali au ajuns la ideea potrivit căreia „*libertatea trebuie să le dea și de mâncare și încălțăminte și lux și tot ce le poștește inima, iar clasele muncitoare?... Pe apa Sâmbetei meargă ! Après nous le déluge. Cât lumea n-avem să trăim, nu-i așa ? Cât vom trăi, să ne curgă laptele-n păsat... După aceea, bun e Dumnezeu și va avea grijă de clasele pe care le sărăcim și le stoarcem*”.

Potrivit științei sale, acesta era liberalismul în România în anul în care a fost obținută independența de stat față de Imperiul Otoman. Dar a ieșit la iveală dușmanul intern, corupția, astfel că „*De la un capăt al țării până la altul se corupe orice simțire curată, orice om onest*”. Mihai Eminescu a luat apărarea conservatorilor, care „*au încercat ani îndelungați de a cârpi o clădire a cărei temelie chiar era o mare greșeală*”. Însăpăimântați de delapidările de bani publici, de plastografii etc., liberalii:

- „*au botezat crimele delictive, ca să vie înaintea tribunalelor, adică înaintea unor oameni cari avea conștiința greutății crimelor*;

- *au voit să reducă prefecturile*;

- *au redus primăriile la sate, pentru a putea controla mai de aproape pe primari, notari și percepatori*;

- *erau pe calea de-a înființa școli reale și de meserii, în care să intre progenitura acestei generații corupte și să-nvețe ceva cu care să se poată hrăni*”.

Analiza efecuată de tânărul gazetar a scos la iveală, „*relele la români*”, dintre care corupția se bălăcea în voie în toate domeniile vieții social-politice. „*De la un capăt al țării până la altul se corupe orice simțire curată, orice om onest. Ici unul e aruncat pe uliți cu o familie grea, pe care o ținea de pe o zi pe alta cu leafa lui, pentru ca să vadă pus în locu-i pe un om care știe tot atâta sau și mai puțin decât dânsul; dincolo un arendaș e dat afară de pe moșia statului, pentru că, deși are o avere întreagă băgată în semănături, n-a plătit la termen și un deputat vrea să ia moșia cu prețul jumătate și să se folosească și de semănăturile omului ... și tot așa în infinitum*”.

El a încheiat periplul jurnalistic că următoarea remarcă: De câte ori le arăți toate isprăvile, liberalii zic: „*Apoi noi n-am fost decât foarte puțin la guvern*”. El i-a avertizat pe frunțașii liberali, spunându-le că „*un palat zidit în zece ani se strică în două zile*”.

5. Din abecedarul economic

Mihai Eminescu a observat cu atenție mărită că *„de câte ori un creștin s-apucă la noi să scrie un rând ca să lumineze [omul], de atâtea ori pune mâna-n raft și scoate la iveală o carte nemțească sau una franțuzească și răsfoiește până ce găsește ce-i trebuie”*. Cu umoru-i caracteristic, pe care-l folosea în chip măiestrit doar acolo unde se impunea, producând efectele scontate, a criticat faptul că la fel făceau românii și cu cunoștințele necesare pentru a gândi și construi un stat modern și o societate în care toți românii să o ducă bine: *„Le luăm frumos din cărți străine, le așternem pe hârtie în limbă pășărească și facem ca negustorul care nu-și dă nici el seama de unde-i vine marfa, numai să se treacă. Chiar învățații noștri, când vor să polemizeze, polemizează cu citate”*.

Analizei sale critice n-au scăpat nici gazetarii momentului, mai ales gazetarii liberali, care roiau ca muștele în jurul ziarului „Românul” și își scoteau ideile *„din abecedarul economic”*, după ce puneau mai întâi degetul în gură și vedeau câte „cuvinte” le veneau în minte. *„La chemarea aceasta se deschide dicționarul nepaginat al capului, compus din prea puține file, pe care stau scrise libertate, egalitate, fraternitate, legalitate, suveranitate și alte cuvinte tot cu atâta cuprins material și după aceea le-nșiră, mai puind pe la soroace și câte un Ștefan sau Mihai Viteazul, din buzunările cărora scoteam ce ne pofteste inima”*.

Mihai Eminescu a readus în dezbaterea publică problema legiuirii la nivel statal, și mai ales la nivel social, explicând că:

- *„până la fanarioți n-am avut cod, un semn că nici trebuia”,* căci *„știa fiecare din obiceiul pământului și judecată multă nu se-ncăpea”*.

- voievodului românesc și moldovenilor le merse vestea că sunt totdeauna gata de război, *„oameni vârtoși, cari nu știa multă carte dar au multă minte sănătoasă; averi mari iar n-au, dar nici săraci nu sunt”*.

Astfel au fost legiuirile la români, *„popor de ciobani”* până la Regulamentul Organic pe care Mihai Eminescu l-a numit *„cea dântâi legiuire importantă și plăsmuită”*.

Apoi au venit grecii, cu gânduri ascunse, de a se îmbogăți repede, prin corupție, hoție și mită. Aceștia *„au domnit o sută de ani, iar când au ieșit din țară, nici urmă n-a mai rămas prin sate. Poporul nostru a rămas nepăsător la reformele grecești, rusești, franțuzești, și nu-și dă nici azi bucuros copiii la*

școală, pentru că simte ce soi de școli avem”. El s-a întrebat: „Cui i-au putut veni în minte de a introduce toate formele costisitoare de cultură ale apusului într-o țară agricolizată, abia pe la anul 1830?”. Răspunsul, cunoscut de tânărul gazetar suna astfel: „Sigur că numai oameni cari nu-și cunoșteau țara deloc”.

De critica lui cea aspră n-a scăpat C.A. Rosetti, fruntașul liberal, care contribuisese din plin și într-un mod mârșav și ticălos la detronarea lui Cuza Vodă. Acesta rostise un discurs, vorbind cu dispreț despre calitatea cea mai bună pe care o aveau boierii, iar țara (pe când era el tânăr!) o formau „40 de boieri mari, 40 de boieri mici”.

Mihai Eminescu a continuat critica, scriind că: „Astăzi avem zeci de mii de liberali cari nici împlă cu zilele-n palmă, pentru că nici turc, nici leah, nici ungur nu caută să-i taie, nici de vrun duh așa de subțire nu se bucură, nici compensează prin ceva muncă socială, pe care o istovesc din rădăcini, mâncând chiar condițiile de existență a claselor producătoare, nu prisosul lor”.

Un cuvânt de mare cinste și respect au avut din partea tânărului gazetar moșii din Ardeal, moșul fiind „un negustor foarte cuminte, lui nu-i trebuie la negoț nici un fel de samsar, nici chiar banul. El face ciubere și donițe, trece în Țara ungurească și nu se mai încurcă, ci le schimbă de-a dreptul pe... grâu. Atâtea donițe de grâu pe o doniță de lemn, atâtea ciubere de grâu pe un ciubăr de lemn”.

Mihai Eminescu știa că prisoasele economiilor individuale constituie o sumă certă, care trebuia să fie folosită și pentru întreținerea și dezvoltarea culturii. Dar, „dacă vei hrăni cu ele câteva mii de stârpituri liberale, de unde îți mai rămân condițiile pentru întreținerea unei culturi sănătoase și temeinice? Două sute de nebuni mănâncă desigur mai mult decât un singur înțelept”.

Abecedarul său economic consemna că natura i-a dat omului putere mărginită, socotită numai pentru a se ține pe sine și familia, dar omul produce ceva mai mult decât consumă. „În acest prisos sunt cuprinse: întâi ceea ce-i trebuie pentru a reproduce, va să zică condițiile muncii de mâni, și încolo un prea mic prisos, care-l poate pune la dispoziția societății sub formă de dare. Din acest prea mic prisos al gospodăriei producătorului trăiește toată civilizația națională”.

Concluzia a fost astfel formulată: „Dacă hrănim cu acest prisos străinătatea de idei, de instituții și de forme lipsite de cuprins al căror complex liberalii au apucat a-l numi „tot ce este românesc“, atunci nu ne mai rămâne nimic pentru ceea ce este într-adevăr românesc, pentru cultura națională în adevăratul înțeles al cuvântului”.

6. Frază și adevăr

Mihai Eminescu a încheiat analiza critică a *stării nației* cu o constatare și un îndemn la respectarea adevărului în frazele pe care gazetarii le încrustează pe răbojul presei. El era convins că nimic n-ar părea mai natural decât ca oamenii să ia lucrurile așa cum sunt și să nu caute „în *nouri*” ceea ce-i dinaintea nasului lor. Cu toate acestea, el a constatat că fruntașii liberali urmau tocmai calea contrară. Dar, a crezut el, „*cu vorbe nu-l încălzești pe nimenea și vorbe rămân toate abstracțiunile și, cu cât mai abstracte sunt, cu atât sunt curată vorbă de clacă*”. De aceea, relația „*frază și adevăr*” trebuie să însoțească gândirea fiecărui gazetar, chiar dacă politicienii care-i stau în spate îl îndeamnă să laude pe unii și să ponegrească pe alții.

El a scris că „*reformatorii noștri*” au început cu asemenea cultură din gazete, întrucât „*n-au învățat mai nimic de la străini decât să vorbească subțire, să se îmbrace subțire și să puie lumea la cale cu fraze. Cultura frazelor o puteau învăța bine din gazetele străine. Oamenii scot acolo gazete în toate zilele și neavând ce spune, abstracțiunile le vin foarte bine la-ndemână, căci prin mijlocul lor poți scrie coale întregi fără să spui nimic*”.

O problemă adusă în dezbatere a fost „*beția de cuvinte din gazetele românești*”, care era numai întrecerea beției de cuvinte din cele străine. „*Gazetarii noștri*” – mai puțin culți, deci având mai puține de împărtășit decât străinii – „*au și mai multă nevoie de gură decât de cap, dar și în străinătate lucrează în mare parte gura, fără ca crierii să știe mult despre aceasta. Ci în străinătate în genere nu prea iau oamenii gazetele în serios întrucât s-atinge de partea lor intențională*”.

Cu mare deschidere spre aflarea adevărului despre starea nației, zugrăvită prin pana fiecărui gazetar, el a afirmat, pe bună dreptate, că gazetele „*sunt făcute pentru a trezi patimele societății și a crea în public atmosfera ce-i trebuiește guvernului sau adversarilor săi spre a inaugura suirea unora și coborârea altora; în sfârșit presa nu-i cu mult mai mult decât o fabrică de fraze cu care fățarnicia omenească îmbracă interese străine de interesul adevărat al poporului*”.

Mihai Eminescu le-a reamintit fruntașilor liberali că „*Materia vieții de stat e munca, scopul muncii bunul trai, averea, iar răul cel mai mare: sărăcia*”.

Potrivit concepției lui de sociolog, sărăcia trebuia luată în înțelesul ei adevărat, întrucât „*e izvorul a aproape tuturor relelor din lume; boala, darul*

beției, furtișagul, zavistuirea bunurilor altuia, traiul rău în familie, lipsa de credință, răutatea, aproape toate sunt câștigate sau prin sărăcie proprie sau, atavistic, prin sărăcia strămoșilor”.

Pentru a fi înțeles, el a adus ca dovadă suma de cuvinte care înseamnă relele morale prin cuvinte împrumutate sărăciei și boalei. În fața avalanșei de cuvinte se regăsea cuvântul *mișel*, care altă dată însemna *sărac*, iar în vremea lui însemna „*lipsă de calități morale*” Tânărul gazetar scria că în vremurile de altădată voievozii românești dăruiau prin hrisoave pe „mișei” în înțelesul lor, iar „*astăzi mișeii în înțelesul nostru stăpânesc toată țara de la un capăt la altul*”. El a conștientizat că, la toate popoarele, calitățile morale atârnă – abstrăgând de climă și de rasă – de la starea sa economică. Blândețea caracteristică a poporului românesc dovedea că „*în trecut el a trăit economicește mulțămît, c-au avut ce-i trebuia*”.

Deci, concluzia a fost astfel formulată: „*Condiția civilizației statului este civilizația economică*”, iar a introduce formele unei civilizații străine fără ca să existe corelativul ei economic „*e curat muncă zădarnică*”.

Dar, „*liberalii noștri*”, „*în loc de a-și arunca privirile la răul esențial al societății s-au ținut de relele accidentale și fără însemnătate*”.

Tabloul pe care l-a oferit este jalnic;

- „*numărul producătorilor, cari în țara noastră sunt absolut numai țăranii, dă îndărăt, deci e supus la o trudă mult mai mare decât poate purta*”;

- „*se înmulțesc cei cari precupețesc munca lor în țară și în afară, precum și clasele parazite*”;

- *la țară putrezesc grânele omului nevândute, în oraș plătești pâinea cu prețul cu care se vinde la Viena sau la Paris*”.

El le-a spus fruntașilor liberali că „*înmulțindu-se trebuințele, trebuiau înmulțite izvoarele producției și nu samsarlâcul, căci la urma urmelor tot negoțul nu e decât un soi de samsarlâc între consumator și producător, un fel de manipulare care scumpește articolele*”. Tânărul gazetar era convins că în această manipulare nația română, „*nație agricolă*”, totdeauna pierde. „*Samsarlâcul*” care mijlocea schimbul între produsele românești și cele străine încăpea pe zi ce merge în mâinile străinătății. „*Oameni bătrâni n-ar avea decât să asemăneze fizionomia de azi a Bucureștilor cu aceea pe care o avea înainte de cincizeci de ani. Nu-i*

vorbă, nu erau așa de străluciți Bucureștii pe atunci, dar erau românești; azi ...? Ce să mai zicem de Iași și, în genere, de orașele Moldovei?"

Mihai Eminescu era convins că statul român avea nevoie de clase sociale puternice, dar liberalismul le-au adus la sapă de lemn. El a reamintit că înainte cu 30-40 de ani românii aveau o clasă puternică de țărani, nu bogată, dar cuprinsă, și începuturile unei clase de mijloc. *„Azi țăranul scade pe zi ce merge, proprietarul, ale cărui interese sunt identice cu ale țăranului, asemenea, bresle nu mai avem, negoțul încape pe mâini străine încât, mâine să vrem să vindem ce avem, găsim cumpărători străini chiar în țară și am putea să ne luăm lucrurile în spinare și să emigrăm la America”*. *„Chiar ar fi bine – a scris tânărul gazetar – să ne luăm de pe acuma o bucată de loc în Mexico, în care să pornim cu toate ale noastre, când nu vom mai avea nimic în România”*.

El a tras concluzia potrivit căreia, vinovăția privind aducerea României în stare aproape de anarhie o purtau partidele politice și politicienii, care au împins țara într-o încurcătură.

Col. (r) conf. univ. dr. Aurel V. David

MEMORIE PROFESIONALĂ

1967: MISIUNEA „MAIORULUI VASILESCU” ZĂDĂRNICEȘTE ASALTUL SOVIETIC

Campania electorală care tocmai s-a încheiat a pus în evidență, printre altele, și lipsa culturii de securitate la nivelul unei părți semnificative a mass-media și a clasei politice. Astfel, unul dintre subiecte a fost întâlnirile unuia sau altuia dintre candidați cu ofițeri de informații ai Rusiei – simpla întâlnire fiind considerată dovadă compromițătoare. De fapt, situația creată dovedește un singur lucru: în mare parte, în România nu prea se știe ce este un „spion” și cum acționează acesta. În speranța că voi mai completa cultura concetățenilor, evoc cazul maiorului „Vasilescu” – caz pe care-l cunosc destul de bine, întrucât i-am cunoscut pe mulți dintre protagoniști.

ASFALIA

În primăvara anului 1967, maiorul „Vasilescu” a sosit la Atena cu soția și fiica, sub acoperirea de secretar de ambasadă. De fapt, era maior în serviciul român de informații externe. Probabil n-a trecut mai mult de o zi-două până să fie „filat” de ASFALIA, contraspionajul grecesc. Care a ajuns la niște concluzii, astfel încât după o lună-două i-au plasat ofițerului român și un informator. Ca pentru români, un informator nu prea costisitor, dar bine poziționat: angajat la Scaramanga, cel mai mare șantier naval din Mediterana de Est și principala bază de reparații a Flotei a 6-a americane. Azi o fotografie luată pe furiș, mâine o schiță cam stângace, poimâine câteva file *NATO Restricted* – povestea a început să se înfiripeze. Și în primăvara lui 1967, neprețuitul agent și-a anunțat controlorul român că poate să-i faciliteze accesul în baza de submarine, pentru a vedea de-aproape un submarin nuclear. De ce era interesată România de așa ceva? Pe acea vreme nici măcar nu aveam submarine. Păi, ca să obțină anumite categorii de tehnică militară, dotare cerută de apartenența la Tratatul de la Varșovia, România socialistă era nevoită să dea la schimb sovieticilor nu numai trenuri de unt și carne, ci și informații despre adversarii potențiali.

Însă pe cheiul cu pricina pe ofițerul român nu-l aștepta informatorul său, ci oamenii de la *NATO Office of Security*. Funcționarii americani și greci au

constatat incidentul de securitate apoi, în pofida protestelor românului, l-au încredințat lui KUBARK, pentru a se verifica dacă e într-adevăr diplomat, așa cum susține.

KUBARK

Ați ghicit: în acei ani, KUBARK era criptonimul pentru CIA. Care a avut de îndată grijă de diplomatul român: devenise cam violent, i-au făcut o injecție, să se liniștească. După injecție i s-a făcut rău, așa încât KUBARK l-a făcut lejer, i-a pus o mască de oxigen și l-a băgat într-o piscină cu apă caldă, încet curgătoare – „tratamentul McGill” era denumirea de cod. O piscină întunecată, în care a stat toată noaptea, după cum a socotit ulterior șeful rezidenturii române din Atena, colonelul „Georgescu”. Dar, așa cum mi-a spus împrișinatul, el a avut impresia că trec zile întregi, poate chiar săptămâni. Plutind între două ape, în piscina tăcută și sumbră, pierzi în câteva minute noțiunea timpului, odată cu senzația de „sus” și „jos”. Pus sub obroc, creierul începe s-o ia razna, prin față ți se perindă fantasmă și amintiri de-ale copilăriei: bunicii, unchii, tatăl, mama. Da, mama, care te întreabă cu glas tandru și îngrijorat:

- Și ce sarcini ți-a trasat șeful ăsta al tău, colonelul „Georgescu”, pe linia tematicii speciale cerute de ruși, de GRU?

Până spre dimineață, KUBARK se lămurise pe deplin ce treburi avea spionajul românesc prin Grecia, așa că s-a dat telefon la Ambasada RSR, unde afacerile erau gestionate, după plecarea ambasadorului, de „consilierul” „Georgescu”, *chargé d'affaires*. L-au luat cu „domnule colonel”! Aflaseră tot, inclusiv numele, gradul și funcțiile reale ale celor implicați. La un pahar de vorbă, „Georgescu” – ajuns general de-acuma – povestea că, atunci când îl urcase în cursa TAROM, maiorul „Vasilescu” de-abia se ținea pe picioare și ochii îi străluceau ca la pistică. Au lucrat mult medicii români ca să-l readucă la realitate, dar a rămas cu fobie la apă.

Dar după acest eșec, în mod ciudat, la 23 august 1967 maiorul „Vasilescu” a fost avansat în grad și decorat, împreună cu șeful desconfinat al rezidenței de la Atena, colonelul „Georgescu”. Motivul declarat: ancheta a stabilit că ofițerul român „nu trădase” – adică nu dezvăluise americanilor mai mult decât „ce trebuia”. Iar în mod paradoxal, relațiile dintre Statele Unite și România Socialistă au înregistrat un puternic curs ascendent, care a culminat cu vizita președintelui Nixon la București (august 1969). Ce s-a întâmplat, de fapt, pe cheiul bazei navale Scaramanga? Ce „trebuia” dezvăluit americanilor?

Cealaltă față a eșecului

În 1967, Chivu Stoica, pe atunci președinte al Consiliului de Stat, a efectuat o vizită oficială în Republica Arabă Egipt. Cu acest prilej, delegația română a putut constata că autoritățile de la Cairo se înarmau de zor, considerând iminent un război cu Statul Israelul. Partea egipteană nu a ascuns pregătirile de război, ba mai mult, președintele Gamal Abdel Nasser a recunoscut că la acea dată erau peste 20.000 de „consilieri sovietici” în Egipt. În fiecare săptămână cargouri sovietice debarcau în portul Alexandria noi și noi tancuri, rachete și avioane de luptă. Astfel, Kremlinul satisfăcea dorința de revanșă a președintelui Nasser, un aliat care la o adică putea bloca traficul pe Canalul Suez.

Calculul sovieticilor era simplu: dacă izbucnește un nou război arabo-israelian și egiptenii blochează Canalul, Occidentul va rămâne fără acces la petrolul din Golf, ceea ce va deschide piețele petroliere pentru livrările de țiței sovietic. URSS obținea astfel o neprețuită sursă de valută, dar și o puternică pârgă de influență asupra Europei.

Aceste scopuri au fost atinse parțial în urma Războiului de Șase Zile (1967). Parțial, fiindcă spre dezamăgirea Moscovei, Egiptul a ieșit înfrânt din confruntarea cu Israel. Iar Occidentul a reorientat rutele de aprovizionare pe la Capul Bunei Speranțe. Egiptul, înfrânt, nu mai era în poziția să amenințe Emiratele și Arabia Saudită, pentru a bloca cu totul traficul de petrol spre Europa. Ca urmare, sovieticii nu au reușit să ocupe o poziție de cvasi-monopol pe piața petrolieră europeană, ci numai o poziție importantă. Cu totul altfel ar fi stat lucrurile dacă Nasser ar fi câștigat partida.

Nasser n-a câștigat partida în 1967, fiindcă KUBARK a aflat din vreme de plan, avertizând autoritățile israeliene, care la 5 iunie 1967 au lansat un atac preventiv, înainte ca pregătirile sovietice, egiptene și siriene să se fi finalizat. Iar Statele Unite au inițiat un set de măsuri pentru a ține pe sovietici cât mai departe de Suez.

Coloneii Negri

Printre aceste măsuri s-a numărat și aducerea la Putere, în Grecia, a „Coloneilor Negri”. Cu ajutorul KUBARK. La începutul anului 1967, Grecia a intrat în criză politică și, după alegeri, comuniștii greci urmau să preia guvernarea. În planul politicii externe, comuniștii greci doreau desființarea imediată a tuturor bazelor americane din țară, ieșirea din NATO și închiderea

accesului Flotei a 6-a americane în porturile grecești. Dacă americanii ar fi refuzat să plece, guvernul pro-sovietic ar fi cerut ajutorul URSS, după modelul lui Nasser. Acest program de guvernare era în mod evident dictat de Kremlin, care urmărea blocarea accesului Statelor Unite spre Israel și preluarea sub control a rutelor prin care Uniunea Sovietică ar fi putut interveni militar direct în războiul arabo – israelian.

În martie-aprilie 1967, în mediile oficiale de la Damasc au început să apară zvonuri privind desfășurarea unor brigăzi de „voluntari” sovietici în Mediterana de Est. Zvonurile erau întemeiate: în largul portului Alexandria, la o zi de marș de Atena, se aflau 4 nave sovietice de debarcare, având la bord o brigadă de desant și un batalion independent de trupe speciale, Spețnaz. Dar sovieticii nu au apucat să desanteze în Portul Pireu, fiindcă evenimentele s-au precipitat. Cu câteva zile înaintea formării noului guvern, în noaptea de 20 spre 21 aprilie 1967, Armata greacă a dat o lovitură de Stat. Junta militară care a preluat Puterea, așa-numită a „Coloneilor Negri”, era condusă de colonelul Gheorghios Papadopoulos – oficial, comandantul Centrului de Instruire Tancuri de lângă Atena. Șeful Biroului Balcani din Ministerul de Externe sovietic, ambasadorul Levitchkin, a instruit însă Ambasada Sovietică de la Atena să informeze ambasadorii din „Lagărul Socialist” că acest colonel, Papadopoulos, fusese format de C.I.A. („Beretele Verzi”) și, de-a lungul anilor '50, fusese chiar salariatul americanilor. Era considerat șeful „rețelei speciale” din Grecia, adică șeful mișcării de partizani care ar fi trebuit să acționeze dacă țara era ocupată de trupele Pactului de la Varșovia.

Deci lovitură de stat a „Coloneilor Negri” fusese pregătită, cu ani mai-nainte, în eventualitatea unei ofensive sovietice în Grecia. În acea noapte de aprilie, comandourile Armatei grecești au descins la câteva sute de adrese din Atena și principalele orașe, arestând conducătorii Partidului Comunist. Știau precis pe cine caută, veniseră cu listele făcute. N-a scăpat nimeni dintre cei de la Atena. În următoarele trei zile, au arestat – tot pe bază de liste – pe aproape toți membrii Partidului: peste 27.000. Și i-au deportat în insule, la muncă forțată.

Prin instaurarea dictaturii „Coloneilor Negri”, principala escală a Flotei a 6-a era asigurată, și la o adică U.S. Navy putea instaura blocadă navală împotriva Egiptului, dacă depășea o anumită limită. Spre exemplu, dacă Nasser exercita presiuni asupra monarhiilor din Golf.

Manevrele Rodopi

Sovieticii n-au fost deloc mulțumiți de înlăturarea de la putere a uneltelor lor, comuniștii greci. Așa cum povestea ulterior atașatul militar român la Atena, la numai câteva zile după lovitura de stat, în mai 1967, Contraspionajul grecesc – ASFALIA – a arestat doi ofițeri ai GRU care desfășurau activități de recunoaștere a unor zone strategice: aeroportul Tatoï și trecătoarea de la Litochoros. Cei doi ofițeri sovietici au fost încredințați KUBARK care, aplicând „tratamentul McGill”, a aflat că respectivii efectuau recunoașteri pentru a pregăti desantarea unei întregi divizii aero-asalt de gardă cu misiunea de a ocupa Atena și a unei brigăzii Speznaz în regiunea Pieria, pentru a bloca afluirea întăririlor, în caz de atac al Pactului de la Varșovia asupra Macedoniei grecești.

Și, chiar atunci, Uniunea Sovietică a anunțat că în august 1967 urma să aibă loc în sudul Bulgariei „Aplicația Rodopi”: trupele conduse de mareșalul sovietic Iakubovski se concentrau deja în raionul Plovdiv, la est de Blagoevgrad, pe valea Mestei și Mariței. Acolo, în imediata vecinătate a graniței grecești, se aflau și elemente ale Armatei a 2-a bulgare: două brigăzi de tancuri, trei regimente mecanizate și un regimentul de rachete sol-sol, cu capacitate nucleară. Era ciudat și îngrijorător: de obicei, manevrele militare se țin după sfârșitul recoltării cerealelor, deci în septembrie-octombrie, iar nu în august.

Problema Dobrogei.

La acel moment – prima jumătate a lunii mai 1967 – NATO și Statele Unite nu știau precis care va fi reacția Uniunii Sovietice la lovitura de Stat a „Coloneilor Negri”. Tema oficială a „Aplicației Rodopi” era „respingerea inamicului pătruns la nord de frontierele Bulgariei, în raionul Plovdiv”. Dar atașatul militar român de la Atena a destăinuit ulterior că aceasta era numai prima parte a aplicației. Omologul său de la Sofia văzuse și planurile pentru partea a doua: contraatacul și respingerea inamicului peste graniță, în Tracia și Macedonia. Adică invadarea Greciei de Nord, pentru a lua în stăpânire porturile Salonic și Alexandropolis, baze pentru Flota sovietică.

Atașatul militar român de la Sofia a alertat imediat superiorii săi de la București. Nu că i-ar fi păsat de soarta Salonicului, ci datorită unui detaliu ciudat: pe hărțile „adevărate” ale aplicației, cele strict secrete, România apărea fără Dobrogea, care urma să intre în administrarea directă a Armatei sovietice. Asta nu era prevăzut niciunde în Statutul de Război al Pactului de la Varșovia,

la care România aderase. A fost prevăzut ulterior, în versiunea din 1974 a Statutului de Război, pe care România a refuzat să o semneze. Pretextul folosit de sovietici era că Dobrogea urma să asigure legătura dintre Districtele Militare Kiev și Odessa (devenite „Frontul Ucrainean”) și teatrul de operațiuni din Tracia și respectiv Macedonia, deci „era mai bine să fie sub comandă unificată”. Evident, sovietică.

Privind retrospectiv, este clar că nu numai românii, ci și americanii au aflat de aceste planuri. Iar situația României a devenit de mare interes pentru americani: se pregătește Guvernul României să deschidă granițele pentru trupele sovietice? Dacă răspunsul era da, devenea clar că Moscova luase decizia de a invada Nordul Greciei. Autoritățile de la București cunoșteau această preocupare, și au făcut astfel încât chiar atunci a căzut în plasa KUBARK ofițerul român de informații externe „Vasilescu”. Având în vedere poziția sa în rezidență, dar și rolul strategic al României în asigurarea spatelui frontului pentru o eventuală ofensivă sovietică în Balcani, ofițerul român sigur știa ce se pregătește.

L-au capturat, l-au stors ca pe o lămâie și au obținut dovada că românii nu erau implicați în pregătirea transformării „Aplicației Rodopi” în război „de eliberare a Greciei”. Astăzi știm că, la 18 mai 1967, imediat după interogarea ofițerului român, președintele Johnson a fost informat de către KUBARK că, „cu certitudine”, sovieticii nu luaseră decizia de a interveni într-un eventual conflict arabo-israelian: „Sirienii par a se minți pe ei înșiși că sovieticii le vor veni în ajutor în eventualitatea unui atac israelian. Ei spun că ajutorul sovietic «va atinge nivelul unei intervenții militare». Aparent, Moscova a dat unele asigurări vagi în sensul că-i va sprijini, dar noi considerăm că un angajament de natura celui la care se gândesc sirienii e foarte improbabil”.

Este limpede că ultimele cuvinte sunt expresia directă a informațiilor obținute ca urmare a sacrificării „pionului” român. Această evaluare a contribuit la declanșarea atacului preventiv israelian din 5 iunie 1967. La fel, informațiile obținute cu acel prilej au contribuit la conturarea unei imagini pozitive a României, la nivelul președintelui Johnson și al Secretarului de Stat Dean Rusk: românii erau sinceri când susțineau că vor pace.

Urmările

Deci „maiorul Vasilescu” a fost trimis în gura lupului cu două misiuni. La vedere, trebuia să culeagă informații militare. În secret, trebuia să dovedească că România nu e parte a vreunui plan de invadare a Greciei. A ratat

misiunea de acoperire, dar și-a îndeplinit misiunea reală, de aceea a fost avansat și decorat. Iar pentru Statele Unite, asta a schimbat cu totul datele problemei. Începând din vara anului 1967, SUA au realizat că au un interes vital în menținerea integrității și suveranității Statului român. Orice încălcare a granițelor României, orice revenire a prezenței militare sovietice în România ar fi constituit, la Washington, un semnal că sovieticii își trimit trupele în Orientul Apropiat, pentru a seca definitiv sursa de petrol a Europei Occidentale.

În august 1968, când Armata sovietică a intrat cu tancurile în Praga, NATO a obținut date și informații că sovieticii pregătesc o lovitură similară împotriva României. Autoritățile de la București au fost discret avertizate de Marea Britanie. În plus, Secretarul de Stat Dean Rusk a avut o întâlnire cu ambasadorul sovietic Anatolii Dobrînin și s-a exprimat extrem de explicit pe această problemă. Fără să pomenească că știe de „Planul Rodopi”, Rusk l-a lăsat pe rus să înțeleagă că o intrare a trupelor sovietice în România ar prefăta un atac asupra Greciei, stat NATO, ceea ce ar duce la un nou război mondial. Kremlinul s-a conformat și tancurile rusești ne-au ocolit. Asta și sprijinul Chinei ne-au salvat în 1968. Dacă nu, am fi avut soarta Ungariei sau Cehoslovaciei. Pentru a masca natura manevrei folosite – pionul de sacrificiu „Vasilescu” – la București s-a lansat zvonul că Henri Coandă, repatriat din Franța, ar fi pus la dispoziția României o armă cu „unde gravitaționale”, care „scufundă tancurile inamice în pământ” și care a descurajat un atac sovietic.

Indirect, misiunea de spionaj a maiorului „Vasilescu” a avut, chiar dacă în mică măsură, și urmări chiar mai ample. Pe fondul consolidării relației de încredere româno-americane, România a fost în poziția să mijlocească ameliorarea relațiilor americano-chineze, soluționarea Războiului din Vietnam și stabilirea de relații dintre Statele Unite și Frontul de Eliberare a Palestinei, care a dus la Acordurile de la Camp David și Oslo. Au fost evoluții diplomatice cu ecouri profunde asupra istoriei secolului 20, care au plasat România într-o lumină favorabilă și i-a permis realizarea unor deziderate proprii, economice și financiare. Și toate acestea au avut la bază misiunea executată, la șantierul naval Scaramanga, de un ofițer român de informații, pe care mass-media și mulți politicieni l-ar eticheta, azi, „spion comunist”...

Col. (r) Tudor Păcuraru

ÎNTÂMPLĂRI PROFESIONALE

De la apariția Revistei „*Vitralii – Lumini și umbre*”, în decembrie 2009, demersurile mele memorialistice sunt legate de publicația noastră.

Proiectele mele au luat primul contact cu cititorii în paginile „*Vitraliilor*”, în serial, înainte de a fi editate în volume. Așa am procedat cu *Apărarea Ordinii Constituționale. Perspectiva unui ofițer de informații* – 2009-2015, *Cultura și elitele române sub comunism, din perspectiva Securității (1964-1989)* – 2016-2019, *Ordine statală versus dezordine publice. Istoric, analize și învățăminte românești* – 2019-2024.

Un alt proiect demarat la începutul anului 2024, *Dialoguri profesionale cu generalul-maior Victor Marcu*, care promitea să suscite interesul cititorilor noștri, a fost stopat, din nefericire, prin dispariția accidentală și intempestivă a acestuia.

În aceste circumstanțe, am propus redacției un nou proiect, intitulat *Întâmplări profesionale*. Îmi propun să abordez situații, întâmplări, evenimente etc. semnificative din cei peste 35 de ani de activitate desfășurată în Serviciul național de informații, cu denumirile avute: Consiliul Securității Statului (1968-1973), Ministerul de Interne – Departamentul Securității Statului (1973-1989), structurile informative ale Ministerului Apărării Naționale (1 ianuarie-26 martie 1990) și Serviciul Român de Informații (26 martie 1990 - 30 iulie 2004), care mă priveau ori la care am fost părtaș sau doar martor.

Aceste situații, întâmplări, evenimente ș.a. le voi selecționa în funcție de relevanța pentru devenirea și traseul meu ca ofițer de informații, dar mai ales în ce privește mediul specific, greutăți și vicisitudini ale statutului profesional, exigențe și exagerări ale sistemului instituțional – cu lumini și umbre, relativismul succeselor și insucceselor muncii informative etc.

Spre deosebire de proiectele anterioare, care au conținut și o consistentă componentă analitică, acesta va fi preponderent memorialistic. Textul nu se va constitui într-o autobiografie romanțată, trimerile la persoana autorului vor fi doar contextuale, importante rămânând aspectele, întâmplările, evenimentele cu semnificație privind statutul ofițerilor de informații și gestionarea activității informative.

Prezentarea aspectelor, întâmplărilor, evenimentelor ș.a. selecționate va fi făcută cronologic, cu protecția cuvenită a secretului profesional.

Gl. bg. (r) Vasile Mălureanu

BOTEZUL

Este o axiomă că activitatea de informații se bazează, în primul rând, din totdeauna și pretutindeni, pe sursa umană, denumită acum HUMINT.

La intrarea în Școala de ofițeri, reperatele mele despre activitatea de informații erau cele oferite public de romanele și filmele polițiste.

Pe timpul studiilor de specialitate aveam să descoper o altă realitate. Personajul principal în acțiunile informativ-operative nu mai era ofițerul, ci agentul – sursa umană de informații.

Una este studiul, acumularea cunoștințelor despre selecționarea, pregătirea, educarea, îndrumarea surselor umane de informații, și cu totul altceva practica.

Conform curriculei școlare, după absolvirea anului doi al Școlii de ofițeri de informații de la Băneasa, în vara anului 1967, am fost trimiși la un stadiu scurt de „practică în producție”. Evident fiecare dintre colegi a solicitat o structură de informații din zona de domiciliu. Eu am cerut să merg la Securitatea Raionului Tecuci, care îmi facilita apropierea de părinți (cca. 10 km).

La structura de informații respectivă, am fost repartizat unui ofițer cu o îndelungată experiență informativă - Gheorghe Măgdălinoiu, Dumnezeu să-l odihnească în pace.

În primele zile de practică, conform procedurilor, a trebuit să completez fișe de verificare a unor persoane în evidențele de securitate – o activitate de rutină și percepută atunci ca puțin importantă din punct de vedere operativ.

În a doua săptămână a intervenit momentul așteptat: participarea la o întâlnire cu un agent. Eram emoționat, dar numai ochi și urechi! Ce s-a întâmplat, în continuare, depășea tot ce învățasem la școală. Agentul a început prin a relata că, în conformitate cu sarcinile primite la întâlnirea anterioară, a reușit să contacteze pe a, b, c - prezentând informațiile scrise; nu a putut să-i întâlnească din rațiuni obiective pe d, e, f, dar a obținut informații de interes despre alte persoane – g, h, i. Întâlnirea respectivă a avut, evident, un caracter de lecție utilă, fiind pregătită ca atare. De remarcat că omul era un profesionist cu experiență, fost agent al Serviciului Special de Informații (SSI).

Acesta a fost „botezul” meu în munca informativă, pentru care mulțumesc postum ex. col. Gheorghe Măgdălinoiu și ex. agentului SSI!

RATEU LA PARAȘUTISM

În ultimul an al Școlii de ofițeri, 1967-1968, după înființarea Consiliului Securității Statului, a fost completată curricula școlară cu crearea unor abilități suplimentare viitorilor ofițeri de informații: conducerea auto și parașutism.

Totul în regulă pentru mine, până la parașutism! Am efectuat, împreună cu colegii, toată pregătirea fizică preliminară, inclusiv sărituri de la 3 m înălțime la groapa cu nisip și de la 5 m în bazinul cu apă, precum și verificarea rezistenței la presiunea de la 10.000 m.

Ultimul test, cel medical, nu l-am trecut, constatându-se că am o limitare a câmpului vizual, motiv pentru care am fost respins la salt. Aceasta în condițiile în care învățasem toate procedurile, inclusiv pliarea parașutei, esențială în acest sport.

PRIMA ALARMĂ DE LUPTĂ

Promoția mea de ofițeri de informații, 1968, apreciată de mulți drept una dintre cele mai performante din activitatea Școlii de la Băneasa, 80% fiind selecționați pentru prima dată direct din liceu, a obținut gradul de locotenent, alături de absolvenții celorlalte școli de ofițeri din Armată și Interne, într-o ceremonie festivă, în prezența șefului statului, la 14 august 1968, pe platoul din fața Academiei Militare.

După festivitatea de absolvire a Școlii, absolvenții au plecat într-o scurtă vacanță, urmând ca la 1 septembrie să se prezinte la unitățile unde fuseseră repartizați. Toate bune și la locul lor, dar în noaptea de 20/21 august 1968, trupe ale URSS și ale altor state din Tratatul de la Varșovia intervin brutal în Cehoslovacia pentru a reprima o mișcare de reformare a sistemului comunist și de îndepărtare de Moscova. În acest context, am fost alarmat de Securitatea județului Galați, unde fusesem repartizat, prin șeful postului comunal de miliție.

M-am deplasat cu primul tren la unitate, luând cu mine doar câteva lucruri necesare într-o valiză.

Ajuns la Galați, am intrat în consemn la unitate, declarându-se între timp Alarmă de luptă.

După botezul informativ, promoția mea a beneficiat de prima Alarmă de luptă! Generos început, forțat, de activitate profesională!

PRIMUL CONTACT CU VIAȚA REALĂ

După o scurtă perioadă de integrare profesională, am fost aruncați în val. Datorită dinamicii de cadre a momentului, nu am putut beneficia de preluarea normală a surselor umane de informații din domeniul conferit în responsabilitate – un sector de câteva comune din județul Galați.

În octombrie 1968, când nici nu intrasem în posesia legitimației de ofițer, am fost pus în situația să mă deplasez într-o comună din județ pentru a prelua în legătură, pe bază de consemn, unele surse umane de informații al căror fost ofițer de legătură era plecat la un curs de perfecționare de un an.

Totul facil, conform percepției unora despre rolul și locul organelor de securitate în acea perioadă. Realitatea a fost, însă, cu totul alta! Mă deplasez cu un autobuz al IRTA (transportul intrajudețean de atunci) până în comuna respectivă, situată la cca. 100 km de Galați, ajung spre înserat și merg spre locul de cazare, la un sediu al CAP. Până acolo trebuia să urc o pantă de circa 500 m, complet neiluminată. Aveam în dotare doar o lanternă. La un moment dat, am fost înconjurat de câțiva ciobani agitați, cu bâte în mâini, care mă acuzau că le-am furat o oaie. Deveneau din ce în ce mai agresivi, iar eu nu m-am putut apăra decât cu ordinul de serviciu, care nici nu putea fi citit în acele circumstanțe. Am scăpat de molestare datorită paznicului de la CAP, care auzind zgomotele, a intervenit, spunând că sunt „*to'ășu l'ent*”. A doua zi, aveam să aflu că am fost confundat cu un profesor din sat.

Șocant contact cu viața reală, în altă paradigmă decât cea configurată de detractorii neștiutori sau interesați ai Securității.

LEGĂTURA IMPERSONALĂ ȘI IMPLICATIILE EI

Ofițer de informații cu deschidere către nou, inclusiv în ce privește legătura secretă cu sursele umane de informații, la nici un an de experiență, am conceput un sistem de legătură impersonală cu un intelectual dintr-o comună, pe care nu-l puteam întâlni la vedere pentru a nu-l deconspira. Practic, era vorba de o scorbură într-un stâlp de la intrarea în curtea bisericii, situată la o intersecție, în care sursa, după ce constata vizual prezența mea în comună, urma ca la momentul înserării să depună materialele informative. Sistemul, aprobat de șefii profesionali, a funcționat până într-o zi. Într-o seară ploioasă, am mers să ridic „recolta”. Nimic în scorbură. Uitându-mă în jur, am observat în șanțul plin cu apă câteva hârtii dictando de pe care nu se mai putea citi scrisul. Cu incertitudinea că acelea erau informațiile mele, am dormit în acea noapte, la

postul de miliție, ca pe ghimpi. La primele ore, în zori, m-am dus la fața locului, pentru a recupera eventualele informații. Nu am mai găsit nimic. Aveam să mă liniștesc deplin când sursa mi-a spus că, datorită condițiilor atmosferice, nu a mai pus informațiile în „căsuță”. Și acest moment a contribuit la preaplinul stres profesional.

CARE ESTE NEBUNUL?!

Șeful biroului în care am lucrat în primul an la Galați, maior Francisco Manole, fusese ofițer de cercetări penale. Într-o zi de la începutul lunii mai 1969, duminica, își planificase să facă o cercetare informativă în Satul Poiana (localitate unde a fost cetatea dacică Piroboridava, comuna Nicorești). Concret, urma să aibă o discuție clarificatoare cu un cetățean identificat că trimisese o scrisoare anonimă la Comitetul PCR al Regiunii Galați, în care adresa unele critici la adresa organelor locale. Cum Securitatea devenise „moașă comună”, asemenea scrisori îi erau trimise pentru a stabili dacă era vorba de o atitudine dușmănoasă și care erau cauzele acesteia, în condițiile în care, conform unor informații, persoana avea și unele afecțiuni psihice.

Cu toate că localitatea respectivă nu era în zona mea de responsabilitate, Francisco Manole m-a întrebat dacă nu doresc să-l însoțesc. Avid de a vedea cum se procedează în asemenea situații, am acceptat cu bucurie, deși renunțam la pauza unei zile de duminică.

„Cercetarea informativă” a „jelbarului” respectiv (cum mai erau numiți, peiorativ, autorii unor scrisori de acest gen, de regulă anonime) s-a purtat în dispensarul din sat. Lucrurile se derulau fără probleme, autorul scrisorii recunoscând fapta și explicând cauzele nemulțumirilor sale.

La un moment dat, însă, vine o persoană să-l informeze pe șeful postului comunal de miliție, care era împreună cu noi, că un motociclist perturba o manifestare populară din centrul satului (tradiționala horă de duminică pe atunci), făcând rotocoale periculoase cu motocicleta. Șeful de post a ieșit să vadă despre ce este vorba și, întrucât motociclistul era într-o stare de agitație, l-a adus în încăperea în care discutam cu „jelbarul” cu nemulțumiri și probleme psihice. Din acel moment, în centrul atenției a trecut motociclistul, muncitor la Combinatul din Onești, membru PCR, dat afară din serviciu pentru conduită necorespunzătoare la locul de muncă. Încercările lui Francisco Manole și ale șefului de post de a-l tempera nu au dat rezultate. La un moment dat, a amenințat că se spânzură de un pom din curtea dispensarului. Începuse să se

întunece. În sat nu exista încă curent electric. Încăperea era iluminată cu o lampă cu gaz. Motociclistul era în continuare agitat și, fără să fie supus unor presiuni fizice sau psihice, comite un gest necugetat. Se aruncă cu capul înainte, în geamul ferestrei dinspre curte, care era prevăzută și cu drugi de fier. Scapă doar cu răni ușoare. În acel moment, „jelbarul” s-a retras într-un colț al încăperii, protejând lampa cu gaz. Atunci, în confuzia și tensiunea create, nu mai realizam cine era nebunul: autorul scrisorii anonime pe care îl „cercetam informativ” sau motociclistul membru de partid.

Târziu, în noapte, motociclistul a fost încredințat unor rude, iar noi am plecat spre Galați. Avusesem o duminică grea, total neprevăzută.

Ulterior, am făcut demersuri la colegii de la regiunea Bacău pentru a interveni la Combinatul din Onești ca să-l reprimească în serviciu pe recalcitrantul motociclist.

În ceea ce îl privește pe autorul scrisorii anonime, i s-a recomandat ca, dacă mai sesizează aspecte negative la nivelul administrației locale, să ne informeze prin șeful de post.

UN FOARTE SCURT INTERMEZZO PE CONTRASPIONAJ

În anul 1969, după reorganizarea administrativ-teritorială a țării, desființarea regiunilor și înființarea județelor, activitatea informativă în localitățile rurale a fost trecută de la nou înființatul Consiliu al Securității Statului la organele teritoriale de Miliție. O parte dintre ofițerii de securitate care lucraseră în acest domeniu au fost direcționați spre alte profile, îndeosebi cei cu studii superioare absolvite sau în curs, iar alții au fost transferați la Miliție.

În ce mă privește, am fost trecut la Serviciul de Contraspionaj, fapt care, inițial, mi-a procurat o satisfacție. Avea să se mai tempereze acest sentiment, în momentul în care am primit un fișet cu dosare „înghețate” după plecarea ofițerului la un curs de limbi străine, pe care a trebuit să le pun în ordine în contextul reanalizării bazei de lucru, rețelei informative și evidențelor din dosarul de problemă care s-a realizat în acel moment. Așa că, în loc să mă ocup prioritar de spioni și trădători, a trebuit să verific sute de persoane la evidența populației, domiciliu, pașapoarte etc. pentru a stabili care mai trăiau și locuiau pe raza județului, dacă mai justificau menținerea în evidențe. Menționez că, în urma reanalizării evidențelor Securității în anii 1968 și 1969, baza de lucru a fost diminuată cu peste 90%, iar rețeaua informativă cu aproximativ 40 %,

acestea fiind puse în concordanță cu noile realități operative și cu modificările produse în concepția de muncă.

Timpul scurt și operațiunile pe care a trebuit să le fac nu mi-au permis să ajung la frumusețile muncii de contraspionaj. Destinul a făcut ca, fără acest intermezzo, să-mi desfășor ulterior activitatea, timp de 34 din 35 de ani, doar pe profilul Antisubversiune – Informații Interne, respectiv Apărarea Constituției.

CU STATIA DE RADIO ÎN SPATE

În mai și iunie 1970, multe zone ale României au fost lovite de inundații catastrofale, care au produs pierderi de vieți omenești, distrugerii materiale, inundarea unor mari suprafețe agricole ș.a.

Orașul Galați a fost izolat de apele deversate de Dunăre, Prut și Siret. Pentru a se limita inundarea zonei portului și a celei de nord-est a orașului, mai joase, s-a trecut la supraînălțarea digurilor de pe malul stâng al Dunării și de pe cel drept al Prutului, cu saci de nisip. În momentul când apa Prutului și Dunării a depășit cu mult nivelul de pericol, au fost organizate schimburi de ofițeri de miliție și securitate, care patrulau necontenit, zi și noapte, cu stații de radio-recepție în spate cu misiunea de a descoperi fisurile pe care apa le făcea în digurile supraînălțate și a alerta echipe de militari în termen pentru a interveni și a le astupa cu saci de nisip. Personal, am patrulat cu stația radio pe digul supraînălțat de pe malul Prutului, în zona Brateșului, câteva zile și nopți.

Mobilizarea extraordinară de forțe a făcut ca partea de jos a orașului Galați să nu fie inundată catastrofal. O contribuție determinantă au avut-o militarii, de toate categoriile.

MASCA IZOLANTĂ

În august 1970, am fost trimis de un curs de specializare în protecție antichimică, organizat de Consiliul Securității Statului într-o unitate militară de profil din zona Câmpulung Muscel. CSS puna mare accent pe pregătirea multidisciplinară a ofițerilor de informații, îndeosebi a celor tineri. În acest context, în acei ani de început în meseria de ofițer de informații, am mai participat la două astfel de cursuri, cu examene de absolvire la final, respectiv de Expertiză grafică – identificarea persoanei după scris – în 1969 și Grafologie – stabilirea personalității după scris – în 1971. Alți colegi au fost la alte de cursuri de specializare, între care limbi străine, mai benefice pentru parcursul profesional ulterior. Cu siguranță, cei tineri aveau participarea la asemenea forme de perfecționare.

Revenind la cursul de pregătire antichimică, a fost inedit din multe privințe. Locația unde a avut loc era tip tabără militară – noi învățând, servind masa, dormind etc. în corturi mari, de campanie. Poziționarea era, însă, excelentă: într-o zonă muntoasă, pe malul unui pârâu, în a cărui apă rece ne spălam dimineața.

Tematica cu care am luat contact era în bună măsură de noutate. Informațiile noastre despre STL (substanțele toxice de luptă), mijloacele de protecție individuală în cazul unui atac cu arme nucleare sau chimice, cercetarea într-un câmp contaminat ș.a. ne erau puse în față pentru prima dată. Despre masca contra gazelor, principalul mijloc individual de protecție a căilor respiratorii, știam pentru că o aveam în dotare la pregătirea militară în Școala de ofițeri, dar despre masca izolantă auzeam pentru prima oară. Masca izolantă este un „plămân artificial” care oferă posibilitatea să acționezi sub apă, asigurând oxigen pentru circa 45 de minute. Principiul este relativ simplu: aerul expirat din plămâni era oxigenat de un filtru de cărbune activ amplasat în „plămânul artificial”.

Fiecare cursant s-a specializat pe un mijloc de protecție individuală antichimică sau pe o operațiune de cercetare în teren contaminat ș.a., mie revenindu-mi masca izolantă.

Președintele CSS Ion Stănescu, autorul multor inițiative benefice din acei ani pentru formarea și perfecționarea ofițerilor de informații, ca și în legătură cu organizarea și desfășurarea activității informative, a ordonat ca la terminarea cursului să se prezinte o demonstrație practică, la care a participat și o echipă de filmare pentru a realiza un film util în instruirea întregului aparat de securitate. Personal a trebuit să pregătesc o scufundare de câteva minute într-un bazin cu apă, cu masca izolantă pe piept, pentru verificarea unei informații privind ascunderea unor arme de foc, sigur, protejate de apă. Operațiunea în sine era inedită, nu și facilă. Scufundarea în apă trebuia s-o fac în ținută militară, pentru a învinge presiunea apei până la adâncimea de circa 3 m mi-am legat la centură două sacoșe cu pietre.

Ne-am confruntat, însă, cu o problemă deosebită. În incinta unității militare gazdă nu exista un bazin adecvat pentru așa ceva. Era doar un rezervor pentru lubrifianți, care, umplut cu apă, crea la suprafață o pâclă uleioasă ce nu permitea să se filmeze operațiunea de sub apă. Au urmat câteva zile de frecat pereții rezervorului cu tot felul de detergenți, până la înlăturarea totală a

impedimentului. Am ajuns „actor”, timp de 3-4 minute, într-un film profesional. Evident, am ieșit din apă cu armamentul căutat. Informația fusese corectă!

Conform unei zicale populare, nicio faptă bună nu rămâne... nepedepsită! La un exercițiu practic de a intra într-un cort contaminat, unde trebuia să ne ținem respirația circa un minut, timp în care să extragem masca contra gazelor din sacul portmască și să ne-o punem pe figură, de emoție s-a prelungit puțin răstimpul necesar și am inspirat aer contaminat. A fost suficient ca să-mi afecteze într-o anumită măsură mucoasa nazalo-faringiană, cu consecințe pentru tot restul vieții: senzație de nod în gât, tuse uscată etc.

MUTAREA DIN ORDIN LA BUCUREȘTI: DE LA FRUSTRARE LA NOI OPORTUNITĂȚI PROFESIONALE

Reîntors la Galați de la Cursul de Pregătire antichimică, mă aștepta ordinul de mutare în aparatul central, la Direcția I – Informații Interne. Decizia superiorilor nu-mi cădea deloc bine. Soția mea era studentă la Facultatea de Chimie alimentară, instituție de învățământ superior care nu exista la București. În consecință au urmat doi ani de navetă periodică, o dată pe lună, pentru mine sau soție.

Selecționarea mea se făcuse la propunerea unui ofițer din Direcția I, care îmi controlase activitatea informativă desfășurată în localități rurale, în prima parte a anului 1969.

Cum ordinul se execută, nu se discută, am acceptat decizia. În funcție de nevoile de moment ale unității, am fost repartizat pe o problemă puțin atractivă – „foste partide istorice”. Trecerea de la Contraspionaj la Galați, la PNT, PNL, PSDI mi-a creat un sentiment de frustrare. Aparențele însă, uneori sau deseori înșală. Primesc în responsabilitate, la început sub coordonarea șefului de birou, monitorizarea informativă a lui Pantelimon Halippa, fost președinte al Regionalei PNT Basarabia și ministru în câteva guverne țărăniști în perioada interbelică.

Neșansa se transformă în șansă! În acest caz, în loc să iau contact cu zbatările unor lideri de vârf ai PNT, care la începutul anilor 1970 își reliau legăturile și încercau, în medii restrânse, să vehiculeze că PNT mai poate juca un rol în viața țării, descopăr o altă perspectivă acțională. Pantelimon Halippa, fost vicepreședinte și, apoi, președinte al Sfatului Țării care votase, în 1918, unirea Basarabiei cu România, lider recunoscut al basarabenilor din țara noastră, încurajat de atitudinea lui Nicolae Ceaușescu de îndepărtare de Moscova, mai ales după august 1968, considera că sosise momentul pentru acțiuni la nivel internațional de repunere în discuție a statutului provinciei

românești dintre Prut și Nistru. Acțiunile lui, îndeosebi în plan internațional (memorii la președinții SUA, Franței etc.), pe fond îndreptățite, riscau să tensioneze și mai mult relațiile României cu URSS. În loc de monitorizarea unor foști lideri ai PNT care sperau să mai joace un rol politic în țara noastră, ipoteză ce părea atunci imposibilă, m-am trezit pe o altă problemă, de evident interes național. Propensiunea pentru istoria României m-a determinat să aprofundez cunoașterea istoriei Basarabiei, a renașterii naționale în această provincie și a modului în care a fost realizată unirea cu Țara Mamă. Contactele avute cu marele om politic basarabean, în scop de temperare și influențare, realizate împreună cu șeful de birou, dar și individual, mi-au conferit posibilitatea să intru în posesia unor informații deosebite, inedite chiar.

Cazul a devenit spectaculos în momentul în care, în prima parte a anului 1972, din monitorizarea sa informativă a rezultat că era deținătorul unor documente deosebite ale Sfatului Țării, în general despre Basarabia. În condițiile în care statul român nu deținea prea multe documente istorice de acest gen (cauze: transportul de la Chișinău la București, cu trenul în 1935, a documentelor Parlamentului și Guvernului Basarabiei din 1917 a condus la compromiterea acestora, iar sovieticii confiscaseră tot ce au găsit în arhivele române în 1940 și la începutul anilor 1950), iar în anul 1972 apăruse Legea Arhivelor Naționale, care stabilea obligativitatea pentru instituțiile statului să predea spre conservare și valorificare științifică documentele istorice de interes național, Securitatea a pus în aplicare un plan de convingere a lui Pantelimon Halippa să predea voluntar Direcției Generale a Arhivelor Statului documentele ce le deține. Acțiunea a fost finalizată în decembrie 1972.

În martie 1973, din dispoziția lui Nicolae Ceaușescu, a fost organizată la sediul Ministerului de Interne o expoziție cu cele mai importante documente preluate de la Pantelimon Halippa, inclusiv un exemplar original al Actului unirii Basarabiei cu România din 27 martie 1917, la care au participat membri ai Comitetului Politic Executiv al CC al PCR și ai conducerii CSS. Expoziția a fost prezentată, pe componenta istorică, de dr. Teodorescu – director al Muzeului Arhivelor Statului și, pe componenta operativă, de subsemnatul, pe atunci cu grad de locotenent major. Semnificativ acest aspect din perspectiva interesului conducerii CSS față de tinerii ofițeri.

Fondul arhivistic Pantelimon Halippa constituit la Arhivele Istorice Naționale (1.155 unități de arhivă elaborate între 1803 și 1972, în limbile română, rusă, ucraineană, cehă și franceză) este de atunci la dispoziția cercetătorilor.

Detalii privind personalitatea lui Pantelimon Halippa – un corifeu al Marii Uniri, arestarea sa și condamnarea de către sovietici la 25 de ani de închisoare; modul ingenios în care a conservat arhiva istorică, derularea operațiunii speciale de convingere să predea voluntar Arhivelor Istorice Naționale ș.a. au fost prezentate în volumul *Apărarea ordinii constituționale. Perspectiva unui ofițer de informații*, Ed. PACO, 2016, pp.37-41 și în Revista „Evenimentul Istoric” nr. 27/2020, pp. 36-39.

CUMPĂNA

În luna septembrie 1972 am fost la un pas de părăsire a acestei lumi, urmare a unei hemoragii digestive. Datorită meselor neregulate și stresului profesional, de câteva luni apăruseră niște dureri stomacale, care se alinau temporar după ce mâncam ceva. Radioscopia cu bariu nu a relevat vreo leziune. În aceste condiții, medicul de unitate a considerat că ar fi vorba de o boală care „se studia” – senzația dureroasă de foame. Bazându-mă pe diagnosticul său, care era preocupat mai mult de psihiatrie - avea să plece ulterior la Spitalul 9 (numit Spitalul de nebuni), am continuat să mă tratez... mâncând, luând vizibil în greutate.

La 18 septembrie, am mers în comuna natală la nunta unei rude apropiate, unde m-am comportat normal, chiar în ușor exces: sarmale, vin nou, neașezat. A doua zi dimineață am început să mă simt slăbit. Am pus acest fapt pe seama oboselii. La prânz, am plecat spre București, cu bagaje grele, cum pleacă tinerii de la părinți. Pe tren, 4 ore, starea s-a agravat. Se declanșase o hemoragie internă, aspect pe care aveam să-l aflu mai târziu.

Ajuns în Gara de Nord, eram atât de slăbit încât de abia mai târam valiza, căreia i se rupsese și mânerul. Pentru a ajunge acasă, în zona de sud a orașului (Luică - Piața Reșița) trebuia să merg cam o oră cu tramvaiul 12 și, apoi, de pe Șoseaua Giurgiului pe jos circa 20 de minute, în condiții normale.

Având în vedere starea pe care o aveam și faptul că era târziu, se înnoptase, am sunat la unitate și am rugat să-mi trimită mașina de serviciu (să apelez la un taxi nici nu gândeam, la bugetul familial de atunci).

În drum spre casă, am trecut pe la Policlinica MAI, cu speranța că voi primi niște medicamente și o scutire medicală pentru a doua zi.

Când m-a văzut medicul de gardă, mi-a cerut să mă întind pe pat, culoarea feței indicând pierdere importantă de sânge. Am conștientizat adevărata situație abia în momentul în care l-am auzit informându-l pe generalul Dumitru Borșan, șeful unității în care lucram, că sunt într-o stare gravă, ce necesită internare de urgență.

O salvare m-a dus la Spitalul Ministerului Afacerilor Interne „Victor Babeș”, unde am fost pus imediat pe perfuzii la Terapie Intensivă. A doua zi dimineață, am fost dus la Radiologie pentru investigații detaliate. După mai multe fotografii din toate pozițiile, s-au descoperit ulceratii pe peretele interior al duodenului, în zona din spate, motiv pentru care nu fuseseră relevate la radiosopia cu bariu clasică, făcută din față.

General dr. Oreste Alexiu, directorul Spitalului, a hotărât să mă opereze, dar au mai trecut vreo două zile până au reușit să aducă cantitatea necesară de sânge de undeva din țară, eu având o grupă rară: zero RH negativ.

Generalul dr. Alexiu practica atunci o metodă de operație nouă, la care s-a renunțat încă de pe atunci: cauterizarea nervului vag de la nivelul stomacului. Avantajul era că nu se tăia din stomac, dezavantajul că erau multiple urmări negative: digestia proastă, tranzitul greoi etc., probleme care mi-au marcat existența toată viața.

Din această întâmplare personală nefericită, produsă în timpul și, în bună măsură, din cauza serviciului și asistenței medicale deficitare, rezultă că existența mea și cariera profesională erau să se oprească la 25 de ani. Dacă mă urcam în tramvai și nu apelam la mașina de serviciu eram iremediabil pierdut. M-a salvat, oarecum, și dorința de a obține o scutire medicală, ceea ce poate semnifica faptul că, uneori, este bine să-ți asculți și spiritul de conservare.

CURSUL DE GRAFOLOGIE ȘI O PROPUNERE REFUZATĂ

Grafologia – stabilirea personalității după scris a fost interzisă după 1948, fiind considerată o știință ocultă. În 1971, CSS, în elanul său novator, a organizat un curs de grafologie la Casa de cultură a Ministerului Afacerilor Interne, cu participarea unui număr mare de ofițeri de securitate. Profesor a fost dr. Atanasiu – specialist psiholog de la Spitalul 9.

A fost un curs de un an de zile, cu o întâlnire pe săptămână. Grafolog nu ajungi însă acumulând cunoștințe, ci creându-ți o metodă, dacă ai abilitățile necesare. În baza acestor criterii, după examenul de absolvire s-a stabilit că un număr de 6 cursanți ar avea perspective de dezvoltare în domeniu, între care și subsemnatul.

Reîntors la locul de muncă, după câteva luni am fost contactat de fostul director al Școlii de ofițeri de la Băneasa și fostul profesor de la catedra Teoria generală a statului și dreptului, col. dr. Dumitru Mazilu. Mi-a explicat că se preconizează înființarea unui Institut de psihologie pentru activitatea de informații, al cărui șef a fost desemnat, în organigrama căruia intenționa să

include și un post de cercetător grafolog, pentru care s-a gândit la mine. Propunerea era tentantă, dar condiționarea ca în timp de 6 luni să produc rezultate cu aplicabilitate în plan informativ m-a determinat să fiu reticent. Fire realistă și pragmatică, am considerat că această exigență era greu de realizat în condițiile în care, după știința mea, erau necesare unele cursuri de specializare în Germania, în limba germană, pe care nu o cunoșteam. Stadiul în care mă aflam după absolvirea cursului îmi permitea doar să schițez câteva coordonate de personalitate pe baza scrisului, nu să fac portrete ample, utile activității de informații. Pentru aceasta aveai nevoie de studii în străinătate pentru a-ți crea metodă de lucru.

Urmare a refuzului meu, în organigrama Structurii de cercetări psihologice, înființată ulterior, la care Dumitru Mazilu nu a mai fost șef, nu a mai fost inclus un post de cercetător grafolog. N-am să știu cât voi trăi, dacă prudența mea nu a fost exagerată și nu puteam avea alt destin în domeniul informațiilor secrete.

ACTIUNEA „ISTORICII”

După operațiunea informativă din 1972 soldată cu determinarea, prin persuasiune, a importantului om politic basarabean Pantelimon Halippa să predea Arhivelor Istorice Naționale fondul de documente și lucrări istorice privind teritoriul românesc dintre Prut și Nistru pe care îl deținea, la 30 ianuarie 1973, Direcția I – Informații Interne a întocmit un plan de măsuri specifice pentru identificarea și punerea în siguranță a documentelor cu valoare istorică deținute și de alți basarabeni și bucovineni. În acest scop, personal am întocmit o listă cu 23 de persoane din București, Iași și Sibiu, foști membri ai Sfatului Țării și membri de familie ai unor basarabeni care au avut această calitate, alte persoane care au deținut funcții în administrarea Basarabiei etc.

Contactarea multora dintre personalitățile respective sau membri de familie s-a soldat cu preluarea altor documente și lucrări de valoare deosebită.

Detalii, inclusiv documente, despre această acțiune am prezentat în Revista „Evenimentul Istoric” nr. 27/2020, pp. 37-39. Pentru aceste contribuții, conducerea Direcției Generale a Arhivelor Statului m-a inclus în Consiliul științific al acestei instituții, pe post de investigator de documente istorice, din Securitate făcând parte și șeful Centrului de Informatică și Documentare.

Conex Acțiunii „Istoricii”, s-a derulat în aprilie-mai 1973 și preluarea arhivei și bibliotecii istoricului Hagop Djololian Siruni, pe care o vom aborda

separat datorită implicațiilor și consecințelor speciale, inclusiv pentru autorul acestor rememorări.

UN OCHI RÂDEA, ALTUL PLÂNGEA

Hagop Djololian Siruni s-a născut în Turcia în anul 1880. La îndemnul lui Nicolae Iorga, în 1922 s-a stabilit în România, fiind sfătuit să vină pentru valorificarea științifică a documentelor istorice privind Țările Române întocmite în limbile armeană și turcă.

Considerat un lider informal al armenilor din afara Armeniei Sovietice, a primit și de la alți conaționali documente și lucrări privind istoria armenilor în general și a celor din România în special.

În aprilie 1973, când a decedat, a apărut riscul înstrăinării și disipării acestei arhive și bibliotecii. Unii lideri ai Comunității Armene au acționat pe lângă fratele lui Siruni (Kricor Djololian care trăia la Paris), pe timpul prezenței la înmormântare, obținând un document de cedare a dreptului de moștenire către această entitate. Existau însă informații că unii lideri armeni se aflau sub influența episcopului armenilor din România și Bulgaria, Diraiyr Mardikian, manipulat de ruși, care dorea să le scoată ilegal din țară cu destinația Erevan.

În contextul acestor elemente operative, pe care atunci, imediat după înmormântarea lui Siruni, nu le cunoșteam, am fost contactat de un angajat al DGAS, care m-a informat despre riscul pierderii acestor valori istorice. Ca un militar disciplinat, l-am informat pe șeful serviciului, col. Popescu Traian, și am așteptat ordin de acțiune. Întrucât acesta nu a venit, în timpul unei pauze la o ședință lunară de tragere, m-am lamentat față de câțiva colegi despre riscul scoaterii ilegale din țară a arhivei și bibliotecii lui Siruni.

Între cei prezenți la discuție se afla și colegul meu de promoție Gheorghe Stelian, care era detașat atunci la cabinetul adjunctului șefului CSS gen. Gheorghe Stoica. După două zile, într-o luni, sunt chemat la gen. Stoica, împreună cu col. Popescu Traian și locțiitorul șefului unității, col. Aurel Iana, care coordona serviciul nostru, și întrebare ce știu despre arhiva Siruni. Am raportat ce și cum am aflat, faptul că am informat ierarhic, dar nu am primit ordin de acțiune. Col. Popescu a raportat că l-a informat pe col. Iana, dar acesta a negat. În aceste circumstanțe, gen. Stoica i-a eliberat pe cei doi șefi ierarhici să plece la unitate și să convoace serviciul din care făceam parte pentru comunicări de ordine, iar mie mi-a ordonat ca în două ore să-i prezint un plan de măsuri specifice pentru prevenirea scoaterii din țară a arhivei și bibliotecii lui Siruni.

În momentul în care pregăteam planul de măsuri ordonat, a avut loc ședința pentru comunicări de ordine, în cadrul căreia s-a transmis faptul că Popescu Traian a fost destituit din funcția de șef al serviciului, fără prezentarea unor detalii. Decizia a venit pentru mine ca o lovitură de măciucă, în condițiile în care col. Popescu, om cu mare experiență în informațiile externe, fusese pentru mine ca un mentor, m-a încurajat și m-a sprijinit în primii mei pași de formare profesională. Aveam un pronunțat sentiment de tristețe și vinovăție. Ulterior, aveam să aflu chiar de la col. Popescu Traian că eu nu aveam nicio vină, destituirea sa datorându-se faptului că nu era agreeat de col. Iana.

În aceste condiții speciale, am definitivat planul de măsuri, trecând imediat la punerea lui în aplicare. Am folosit toate mijloacele și metodele specifice adecvate, am colaborat foarte bine cu colegul meu de mai târziu de la Revista „Vitrallii – Lumini și umbre” – col. Hagop Hairabetian, Dumnezeu să-l odihnească în liniște – pe atunci ofițer de Contraspionaj. Nu voi intra în detalii, ele fiind prezentate de istoricul Florian Banu în articolul *Securitatea versus Catholicosul Vazken I - bătălia pentru arhiva orientalistului H. Dj. Siruni*, publicat în „Evenimentul Istoric” nr. 4/2018, pp. 36-39, realizat pe baza documentelor de la CNSAS.

Foarte pe scurt, a fost valorificat faptul că fratele lui Siruni lăsase un document de moștenire Angelei Sakarian, contrasemnat de patru martori. S-a derulat o eficientă activitate de persuasiune pe lângă aceasta, care în final a fost de acord ca o comisie mixtă DGAS – Comunitatea Armeană să inventarieze documentele și lucrările cu valoare istorică și să le stabilească pe cele importante pentru istoria României, care urmau să intre în custodia Arhivelor Istorice Naționale, iar cele de interes pentru Comunitatea Armeană să fie preluate de aceasta. Fondul arhivistic Hagop Djololian Siruni cuprinde 1.585 de unități arhivistice, întocmite în limbile armeană, română, turcă, italiană și engleză.

Alături de operațiunile informative privind preluarea de importante documente istorice referitoare la Basarabia și Bucovina de Nord, și aceasta este relevantă în ceea ce privește activitatea Securității de la începutul anilor 1970 pentru identificarea, protecția și preluarea de către Arhivele Naționale a unor documente și lucrări de interes major pentru istoria poporului român.

Continuare în numărul următor.

Gl. bg. (r) Vasile Mălureanu

ÎN SPRIJINUL CULTURII DE SECURITATE

PREVENIREA / ANIHILAREA BIOTERORISMULUI: IMPLICAREA SPECIALIȘTILOR ÎN INFORMAȚII

1. Bioterorismul

Bioterorismul este acțiunea, deliberată, de eliberare de viruși, bacterii, toxine sau alți agenți dăunători pentru a produce boli sau alte acțiuni patologice la oameni, animale, plante inclusiv la culturi agricole, vegetale.

Bioterorismul are un rol foarte important datorită ușurinței cu care se pot crea sau obține germenii patologici. Un element important este modalitatea facilă prin care aceste teribile arme biologice pot fi transportate și răspândite în zonele sau locurile care urmează a fi infectate.

Depozitarea lor este foarte facilă și datorită faptului că în condiții favorabile ele se înmulțesc și se multiplică extrem de repede. De exemplu, dacă există într-un mediu favorabil, o bacterie, în douăzeci și patru de ore ajunge să creeze o comunitate de zeci de miliarde de indivizi.

În ultimul secol omenirea a traversat experiențe extrem de neplăcute cum a fost pandemia de gripă de origine incertă și neînțeleasă pe deplin înaintea Primului Război Mondial.

Se poate aprecia în momentul de față ce catastrofă ar genera o epidemie rezultată prin eliberarea unui agent patologic creat artificial în laborator în mijlocul populației, în culturile agricole, în fermele de animale, în unitățile de procesare alimente, în stațiile de distribuție apă potabilă sau ape îmbuteliate ori în fabricile de producere a băuturilor, în piscine publice, spitale, avioane, vapoare și orice mijloace de transport oameni sau alimente.

Printre cei mai cunoscuți agenți patogeni se numără bacteriile care provoacă ciuma bubonică, holera, lepra, antraxul, sifilisul și multe altele. Bacteriile patologice cele mai cunoscute sunt cele care stau la baza infecțiilor respiratorii.

Virusul este un agent infecțios de dimensiuni submicroscopice, cam a suta parte dintr-o bacterie, apărut ca urmare a unei aberații suferite de o structură ADN care parazitează diferite celule. Cei mai mulți viruși sunt produși în laborator și sunt formați să se adapteze și să se modifice în diferite condiții.

Ca agenți patogeni, virușii provoacă multe afecțiuni și la om: viroze respiratorii, gastroenterite, hepatite virale, SIDA etc. În ultima perioadă a apărut

problema utilizării de către agresori a unor microorganisme noi necunoscute pentru care nu există mijloace de contracarare.

Mulți agenți patogeni suferă sau au fost creați special să sufere o multitudine de mutații.

2. Bacterii provocatoare de boli

Bacterii comune care pot fi folosite ușor pentru atacuri bioteroriste:

Bacteria	Boala/Afecțiunea
Shingella	Dizenterie Bacilară
Salmonella spp	Salmonelloză
Salmonella typhi	Febră tifoidă
S. Parathyphi	Febră paratifoidă
Vibra cholera	Holera
Escherichia coli	Gastroenterită
Yersinia spp	Gastroenterită
Campylobacter jej	Gastroenteritis
Legionella	Legioneloză

3. Agenți virali

Există o multitudine de agenți virali extrem de periculoși care pot provoca o multitudine de afecțiuni extrem de periculoase, chiar pandemii.

Virus	Boala/Afecțiunea
Norwalk-like agents	Gastroenteritis
Hepatitis A	Infectious hepatitis
Rotavirus	Gastroenteritis
Enteric Adenovirus	Gastroenteritis
Polioviruses	Poliomyelitis
Coxsackie viruses	Aseptic meningitis
Echoviruses	Aseptic meningitis

4. Paraziți producători de afecțiuni

Infecțiile provocate de paraziți pot fi cauze chiar de mortalitate. Multe infecții datorate paraziților din apă sau alimente în mod natural sau accidental provoacă multe necazuri.

De exemplu, în USA, *Giardia Lambia*, existentă în apa de băut din rețelele publice, este responsabilă pentru 21% din decese. *Cryptosporidium* este responsabil de 3% din decesele raportate.

Paraziți	Boala/Afecțiunea
<u>Protozoans:</u>	
Giardia Lambia	Giardiasis
Cryptosporidium	Cryptosporidiosis

Blastocystis hominis
 Baantidium coli
 Entamoeba hisolytica

Helminths:

Ascaris lumbricoides
 Trichuris trichura

Diarrhea
 Dysentery
 Amoebic dysentery

Round worms
 Whipworms

Toate aceste bacterii, viruși și paraziți produc boli cu manifestări clinice specifice care trebuie tratate. În afară de acești paraziți, mai sunt mulți alții, cum ar fi *ectoparaziții* care pot provoca malaria, toxoplasmoza, tricomoniasis, giardoză, scabia, leishmanioza și multe altele. Tratamentele sunt de cele mai multe ori de durată și necesită medicamente specifice.

În urma acestor atacuri, sunt scoși din activitate un număr mare de oameni și un număr mare de cadre medicale.

În această lucrare nu ne propunem să prezentăm simptomele tuturor acestor afecțiuni și nici tratamentele recomandate. Deoarece părerile specialiștilor nu sunt încă pe deplin clarificate, nu vom vorbi nici despre COVID-19, provocat de SARS CoV-2, despre care s-a susținut că a fost o armă biologică foarte bine realizată.

Condițiile principale ca orice microorganism să poată fi utilizat pentru un atac de bioterorism sunt:

- receptivitatea ridicată a victimei (om, animal, plantă) la infecția sau infestarea cu microorganismul în cauză.

- contagiozitatea ridicată.

- diseminarea rapidă în spațiu și timp

Diseminarea se poate face cu diferiți vectori: ape, alimente, șobolani, păsări, alimente, produse cosmetice, medicamente, seruri și vaccinuri.

În România, după 1989, mai multe specii zootehnice au fost victime ale unor epidemii având similarități cu bioterorismul: pasărea (2005 - gripa aviară), porcul (2018 - pesta porcină africană), oaia și capra (2024, pesta rumegătoarelor mici).

5. Tipuri de Bioterorism

5.1. Bioterorism pentru înlăturarea unui concurent;

5.2. Bioterorism pentru eliminarea de pe piață a unor producători sau chiar țări;

5.3. Bioterorism în caz de război.

6. Rolul specialiștilor în informații în prevenirea și contracararea actelor de bioterorism indiferent de tipul lor

Specialiștii muncii de informații, chiar cei în rezervă /retragere, indiferent de profilul lor, au o vastă experiență care nu poate fi câștigată de nimeni după unul sau mai multe cursuri de specialitate.

Aceasta nu înseamnă că trebuie să fim pregătiți în domeniul virusilor, bacteriilor sau altor microorganisme, nici al bolilor ori al remediilor împotriva bioterorismului. Acesta este un alt domeniu mult mai complex în care sunt pregătiți specialiști mulți ani, se folosesc metode complicate și aparatură extrem de complexă.

Prin metode specifice, în unități economice și ajutați de experți în microbiologie, specialiștii muncii informative pot să prevină așa numitele atacuri bioteroriste și chiar să le anihileze înainte de producere.

În România, după epidemia de Pestă Porcină Africană s-au înregistrat pierderi mari. De exemplu, la o fermă din județul Arad au fost uciși 26.000 porci și exemplele pot fi date la nivelul țării. În câteva ferme de porci specialiști privați au studiat amănunțit cauzele care au condus la acest dezastru atât pentru proprietarii acestor ferme, cât și pentru țară.

Rolul specialiștilor în informații este ca, în colaborare cu ferme, fabrici de procesare alimente etc., să prevină astfel de atacuri la adresa companiilor cât și a țării. Până în prezent, nici în România și nici în alte state afectate aceste cazuri nu au fost considerate cazuri de bioterorism.

Dr. Șt. Ioan Eugen Popa

CAMPANIA DE DEZINFORMARE RUSA IN ALEGERILE PREZIDENȚIALE ȘI REFERENDUMUL DIN REPUBLICA MOLDOVA

Recentele alegeri prezidențiale și referendumul privind direcția europeană a Republicii Moldova au relevat din nou interesul față de această țară al Federației Ruse, interes ilustrat de o sofisticată campanie de dezinformare menită să influențeze alegătorii. Campania derulată cu prilejul alegerilor s-a subordonat obiectivului de bază al Moscovei, respectiv să destabilizeze parcursul pro-european al Moldovei, să-și mențină sfera de influență în Europa de Est și să își consolideze controlul asupra unei regiuni strategice importante. Tacticile de dezinformare, manipularea rețelelor sociale și războiul hibrid sunt în centrul acestei campanii, concepută cu grijă pentru a diviza societatea moldovenească pe linii etnice, politice și ideologice.

Context istoric: Importanța geopolitică a Moldovei

Moldova, o țară mică, situată între România și Ucraina, a fost mult timp un câmp de luptă pentru influență între Rusia și Occident. De la independența sa față de Uniunea Sovietică în 1991, Moldova s-a confruntat cu problema identității – dacă să se alinieze cu Rusia sau să urmeze integrarea europeană. Campaniile de dezinformare ale Rusiei exploatează această tensiune, având scopul de a menține Moldova în sfera sa de influență.

Principalele tactici de dezinformare utilizate de Rusia

1. Narațiuni de diviziune etnică

Una dintre cele mai răspândite strategii din arsenalul Rusiei este exploatarea diversității etnice a Moldovei. Țara găzduiește o populație semnificativă de vorbitori de limbă rusă, concentrată îndeosebi în regiunea separatistă Transnistria. Canalele media rusești și proxy-urile locale au amplificat narațiuni care subliniază diviziunile etnice, prezentând politicienii pro-europeni ca reprezentând amenințări la adresa drepturilor vorbitorilor de limbă rusă.

Studiu de caz: Rolul Transnistriei

În 2023, a apărut o furtună pe rețelele sociale care susținea că guvernul pro-european al Maiei Sandu plănuia să retragă drepturile lingvistice ale vorbitorilor de limbă rusă. Aceste alegații, răspândite pe platforme precum VKontakte și Telegram, au fost amplificate de mass-

media controlată de statul rus. Dezinformarea a declanșat proteste în Transnistria, intensificând sentimentele separatiste. Narațiunea a avut scopul de a mobiliza minoritatea vorbitoare de limbă rusă împotriva candidaților pro-europeni și de a întări ideea că doar politicienii pro-ruși ar putea proteja drepturile acestora.

2. Interferența electorală prin intermediul rețelelor sociale

Asemenea metodelor observate în alegerile din SUA și Europa, actorii ruși au utilizat ferme de trol, conturi false și boți pentru a inunda rețelele sociale cu conținut pro-rus și anti-occidental. *Facebook*, *Instagram* și *Telegram* au fost deosebit de afectate. Aceste conturi au răspândit dezinformări țintite asupra Maiei Sandu și altor candidați pro-europeni, deseori prezentându-i ca fiind corupți, depărtați de clasa muncitoare sau marionete ale puterilor occidentale.

Studiu de caz: Operațiunea Facebook din 2020

În perioada premergătoare alegerilor prezidențiale din 2020 din Moldova, *Facebook* a eliminat sute de conturi false legate de operațiuni rusești care încercau să manipuleze discursul politic. Conturile răspândeau conținut destinat să inflameze tensiunile etnice și să promoveze candidați care susțineau legături mai strânse cu Moscova. Aceste eforturi au fost concepute pentru a pune la îndoială legitimitatea procesului electoral și pentru a promova teorii ale conspirației privind interferența occidentală în politica moldovenească.

3. Propaganda prin intermediul mass-mediei tradiționale

Posturile de televiziune finanțate de Rusia și publicațiile online sunt un alt pilon al campaniei de dezinformare. Peisajul mediatic al Moldovei a fost mult timp influențat de canale rusești precum RTR Moldova și NTV Moldova, care promovează narațiuni ale Kremlinului și prezintă politicile pro-europene ca fiind dăunătoare pentru suveranitatea și economia Moldovei.

Studiu de caz: Mesajele anti-NATO

Mass-media rusă difuzează frecvent mesaje despre presupusa implicare a NATO în Moldova. Această narațiune a fost folosită pentru a descuraja populația să sprijine candidații pro-europeni care pledează pentru legături mai strânse cu UE și NATO. Într-o dezbatere televizată din 2024, un candidat susținut de Rusia a afirmat că alegerea unui președinte pro-NATO ar duce la implicarea Moldovei într-un conflict

militar cu Rusia, o tactică de înfricoșare menită să-i influențeze pe votanții mai în vârstă și pe cei conservatori.

4. Atacuri cibernetice și spionaj digital

Un alt element cheie al campaniei de dezinformare a Rusiei implică atacuri cibernetice. Agenția de informații GRU din Rusia a fost legată de mai multe operațiuni de spionaj cibernetic care vizau furtul de informații de la oficiali guvernamentali moldoveni și politicieni pro-europeni. Aceste materiale furate sunt apoi scurse selectiv pentru a discredita oponenții.

Studiu de caz: Scandalul emailurilor din 2024

În octombrie 2024, emailuri presupuse din campania Maiei Sandu au fost scurse pe un canal de *Telegram* legat de operativi ruși. Emailurile au fost editate masiv pentru a sugera că Sandu primea sprijin ascuns din partea agențiilor de informații occidentale. Această tactică clasică de amestecare a faptelor cu ficțiunea a făcut dificilă pentru campanie contracararea rapidă a narațiunii, creând un scandal mediatic și afectând reputația lui Sandu printre alegătorii indeciși.

Rolul proxy-urilor și aliaților locali

Eforturile de dezinformare ale Rusiei sunt susținute de proxy-uri locale, inclusiv partide politice, organizații media și instituții religioase cu înclinații pro-ruse. Acești actori primesc adesea finanțare și îndrumare din partea Moscovei, amplificând narațiunile aprobate de Kremlin în context local.

Studiu de caz: Rolul Partidului Socialist

Partidul Socialiștilor din Republica Moldova (PSRM), condus de fostul președinte Igor Dodon, a fost un susținător vocal al legăturilor mai strânse cu Rusia. În cadrul actualei campanii, PSRM a reflectat dezinformările rusești, prezentând Uniunea Europeană ca o instituție coruptă și decadentă care caută să impună valorile sale asupra societății conservatoare din Moldova. Prin rețelele sociale, mitinguri și dezbateri televizate, PSRM a ajutat la răspândirea punctelor de vedere susținute de Rusia despre pericolele presupuse ale integrării europene.

Câmpul de luptă informațional: Platformele de social media

Una dintre provocările majore în combaterea dezinformării rusești în Moldova a fost natura nereglementată a platformelor de social media. Cu un

număr tot mai mare de moldoveni care își iau știrile de pe *Facebook*, *YouTube* și *Telegram*, aceste platforme au devenit ținte principale pentru campaniile de dezinformare ale Rusiei.

Studiu de caz: Rolul Telegram în răspândirea dezinformării

În 2024, Telegram a devenit un vector important pentru dezinformare. Datorită naturii sale criptate, permite partajarea anonimă de știri, făcând mai dificilă urmărirea originii poveștilor false. Canale precum „*Russia Insider*” și „*Moldovan Patriot*” au fost descoperite distribuind conținut care afirma în mod fals că integrarea europeană va duce la închiderea în masă a afacerilor și la creșterea șomajului.

Unitatea „STORM – 1516”

Una dintre structurile principale implicate în sofisticata campanie de influență și destabilizare derulată de Rusia împotriva Moldovei este unitatea Storm-1516, o celulă specializată în războiul informațional și manipularea mediatică. Această organizație are o structură bine definită și este un element esențial al războiului hibrid dus de Kremlin pentru a-și menține influența în statele foste sovietice și a contracara expansiunea UE și NATO.

Ce este Storm-1516?

Storm-1516 este o unitate secretă de dezinformare și influență psihologică, care face parte din rețeaua mai largă a serviciilor de informații rusești, în special GRU (Direcția Principală de Informații), dar are legături și cu FSB și SVR. Grupul a fost creat pentru a desfășura operațiuni de război informațional pe teritoriile fostelor republici sovietice și în Europa de Est, utilizând tehnici avansate de manipulare a opiniei publice și crearea de narațiuni false menite să destabilizeze guvernele pro-occidentale.

Structura și organizarea Storm-1516

Storm-1516 este organizată în mai multe celule, fiecare specializată în anumite aspecte ale războiului informațional:

- Divizia de manipulare online: Aceasta este responsabilă pentru crearea și gestionarea conturilor false pe rețelele de socializare, utilizarea de boți și ferme de troli, lansarea de campanii de dezinformare. Această divizie lucrează îndeaproape cu agenți psihologici care studiază comportamentul maselor și concep mesaje care să aibă impact maxim asupra publicului țintă.

Printre tacticile principale se numără polarizarea socială, crearea de știri false și teorii ale conspirației legate de UE și Occident.

- Divizia de propagandă clasică: Acest departament se ocupă de influențarea mass-mediei tradiționale, în special a posturilor de televiziune și radio, ziare și portaluri de știri controlate sau afiliate Kremlinului. În Moldova, NTV Moldova și RTR Moldova sunt doar două exemple de canale folosite pentru a disemina mesaje pro-ruse și anti-UE.
- Divizia de hacking și cyber-influence: Storm-1516 are o componentă specializată în atacuri cibernetice și spionaj electronic. Aceasta unitate colaborează strâns cu alte structuri din cadrul GRU pentru a sparge conturi de e-mail și sisteme informatice ale guvernelor, mass-mediei și partidelor politice. Scopul acestor atacuri este obținerea de informații sensibile care pot fi folosite în campanii de denigrare sau pentru a crea instabilitate.

Birourile și sediile Storm-1516

Storm-1516 își desfășoară activitățile din mai multe locații strategice din Rusia și alte state post-sovietice. Cele mai importante birouri sunt localizate în:

- Sankt Petersburg, cunoscut ca centru al fabricilor de troli finanțate de fostul oligarh rus Evgheni Prigojin, care avea legături directe cu Kremlinul.

- Moscova, unde diviziile legate de coordonarea campaniilor de dezinformare și cyber-atacuri funcționează sub supravegherea directă a GRU.

- Alte birouri sunt situate în Bielorusia și Transnistria, regiunea separatistă din Republica Moldova, unde forțele rusești și agenții de influență au acces neîngrădit.

Conducerea și recrutarea agenților Storm-1516

Storm-1516 este condusă de un cadru militar înalt din cadrul GRU, de obicei un general de brigadă sau colonel, care are o vastă experiență în operațiuni psihologice și război informațional. Identitatea exactă a liderului acestei unități nu este cunoscută publicului larg, dar există rapoarte care sugerează că la conducerea sa s-ar afla ofițeri de carieră care au lucrat în trecut în campanii de influență în Ucraina și Georgia.

Agenții Storm-1516 sunt recrutați din rândul oficialilor militari și experților IT din Rusia, mulți dintre ei fiind absolvenți ai academiilor militare specializate în operațiuni psihologice și spionaj cibernetic. Recrutarea

operativilor este un proces strict, bazat pe loialitate față de statul rus, abilități avansate în manipularea informațiilor și expertiză în tehnologii de comunicare.

1. Pregătirea agenților: După recrutare, agenții sunt trimiși la centre speciale de pregătire, unde sunt instruiți în tehnici de dezinformare, psihologie comportamentală și *hacking*. Aceștia sunt învățați cum să manipuleze informația astfel încât să creeze disonanțe cognitive în rândul țintelor și să influențeze percepțiile publicului larg.

2. Recrutarea informatorilor locali: Storm-1516 are o rețea extinsă de colaboratori locali în statele țintă, inclusiv Moldova. Aceștia sunt de obicei persoane influente din mass-media, politică sau sectorul privat, care sunt fie cumpărate, fie șantajate pentru a sprijini eforturile rusești. Aceste relații sunt gestionate de agenți de legătură care mențin contactul și instruiesc rețelele locale în războiul informațional.

Efectivele și impactul operațiunilor Storm-1516

Efectivele Storm-1516 variază, dar estimările arată că zeci de agenți sunt implicați activ în Moldova și România. Aceștia sunt organizați în grupuri mici, extrem de mobile, capabile să lanseze campanii de dezinformare pe termen scurt și să reacționeze rapid la evenimentele din teren. Impactul unității este semnificativ, influențând discursul public și opiniile politice printr-o combinație de mesaje false, manipulări emoționale și teorii ale conspirației.

Unitatea Storm-1516 este un exemplu clar de operațiune de influență rusească sofisticată, care utilizează cele mai moderne tehnologii și tactici de manipulare pentru a destabiliza procesele democratice și a menține influența Rusiei în fostele republici sovietice. Prin structura sa bine organizată și legăturile directe cu GRU, Storm-1516 a devenit un pilon central al războiului hibrid al Moscovei, având un impact direct asupra alegerilor și referendumului din Republica Moldova. Pentru comunitatea de informații din România, monitorizarea acestei unități și a altor structuri similare este esențială pentru securitatea regională și pentru contracararea tentativelor Rusiei de a influența politica în țările din Europa de Est.

Impactul asupra democrației și integrității electorale din Moldova

Efectul cumulativ al dezinformării rusești a fost erodarea încrederii în instituțiile democratice ale Moldovei. Sondajele arată un scepticism profund în ceea ce privește transparența procesului electoral, mulți cetățeni fiind de părere

că rezultatul alegerilor este deja determinat de actori externi, fie din Occident, fie din Rusia. În plus, aceste campanii au amplificat polarizarea electoratului, făcând din ce în ce mai dificil pentru partidele politice să angajeze un dialog constructiv. Divizând alegătorii pe linii etnice, lingvistice și geopolitice, Rusia se asigură că Moldova rămâne fracturată politic, blocând orice consens pe probleme naționale critice precum integrarea în UE, reformele economice și politica de securitate.

Combaterea dezinformării în Moldova

Campaniile de dezinformare ale Rusiei nu sunt doar o amenințare la adresa integrității alegerilor din Moldova, ci și la adresa suveranității și viitorului său democratic. Pentru a contracara aceste eforturi, Moldova va avea nevoie de sisteme de apărare cibernetică robuste, programe de alfabetizare media și parteneriate mai puternice cu democrațiile occidentale pentru a proteja procesul electoral.

În plus, rolul companiilor de social media nu poate fi neglijat. Platforme precum *Facebook* și *Telegram* trebuie să adopte măsuri proactive pentru identificarea și eliminarea campaniilor de dezinformare, în special atunci când acestea sunt conduse de actori statali străini. Eșecul în a acționa riscă să permită Rusiei să submineze aspirațiile democratice ale Moldovei, menținând țara blocată într-un ciclu de instabilitate politică și manipulare externă.

George V. Scripcariu¹

Sinteză după materiale preluate din <https://www.intelligenceinfo.org>

¹ George V. Scripcariu este redactor senior în cadrul unui post de radio important al diasporei române, Radio Punct. Este specialist în practici și analize de ultimă oră în domeniul informațiilor.

IMPUNEREA IDENTITĂȚII DIGITALE¹

În China comunistă există deja 700 de milioane de camere de supraveghere. Acești ochi electronici sunt atașați celui mai apt aparat de spionaj al statului imaginat până acum de om. Are capacitatea nu numai de a recunoaște fețe de la distanță, ci și de a învăța să distingă trăsăturile faciale atunci când sunt ascunse ori acoperite.

Aceste aparate pot fi îmbunătățite – și chiar vor fi, în curând – până la punctul în care numai mișcarea ochilor, monitorizată de camere inteligente, va fi suficientă pentru identificarea unei persoane.

Inginerii care au construit acest sistem îl numesc „*SkyNet*”, după tehnologia care putea să vadă orice și s-a întors cu consecințe atât de grave împotriva oamenilor, în seria de filme *Terminator*, în care minți robotice înzestrate cu inteligență artificială (AI) sunt atât de pornite să se protejeze încât sfârșesc prin a distruge umanitatea. Numele mai reflectă și o binecunoscută sintagmă chineză care se referă la însăși omnisciența divină – „năvodul Cerurilor e vast, dar nu îi scapă nimic” – și care poate descrie foarte bine abilitățile acestui nou aparat folosit de monitorizarea de stat.

Sistemul e integrat cu așa-zisul „*Sistem Chinez al Creditului Social*”, care le atribuie participanților involuntari un scor care le indică gradul de conformare la dictatele Partidului Comunist, care deține control deplin asupra accesului la toate posesiunile electronice ale cetățeanului – cel mai grav fiind controlul asupra finanțelor personale și asupra accesului la deplasare, inclusiv asupra mersului pe jos, pe măsură ce sunt montate tot mai multe porți electronice.

Dacă ești cetățean chinez, sau chiar turist, și dacă Scorul Creditului Social îți scade sub un anumit prag minim arbitrar, accesul la lume îți poate fi redus la zero. Sistemul permite excluderea ta de la toate activitățile care pot fi efectuate și în mediul virtual: șofat, cumpărături, muncă, mâncat, cazare; până și contactele cu prietenii și rudele sunt afectate (din moment ce simplul fapt de a te afla în prezența cuiva cu Credit Social mic îți poate scădea și ție propriul scor).

¹ Materialul face parte din lucrarea în cinci volume „*Lumea neștiută a serviciilor secrete*”, cu o prefată semnată de regretatul nostru camarad col. (r) Hagop Hairabetian. Volumul IV, „*MOSSAD, MSS și DGSE în acțiune*”, se află în curs de tipărire la Ed. Mirton din Timișoara.

Donarea de muncă gratuită către stat e una dintre metodele prin care îți poți crește la loc Creditul Social dacă ai călcat strâmb, rămânând astfel parte a societății. Este exact acel sistem de plată dorit în cea mai mare măsură de cele mai tiranice entități: nu aranjamentul contractual de tip „muncește pentru mine și astfel vei avea și tu de beneficiat” asumat de cetățenii liberi, ci „muncește pentru mine și îți voi ridica privațiunea pe care ți-am impus-o.

De ce ar fi orice dintre acestea relevant pentru oamenii din Occident? Fiindcă tehnologia pe care o folosește Partidul Comunist Chinez este un apendice al tehnologiei occidentale. Fiindcă deja am căzut recent pradă tentației teribile a carantinei, decise și aplicate de stat pe baza unei crize ipotetice. Fiindcă ne îndreptăm și noi, pas cu pas, în aceeași direcție – în parte din cauză că e „convenabil” teoretic să deții capacitatea de recunoaștere automată și universală a identității, în parte și pentru că practic orice problemă cu care ne confruntăm poate fi invocată drept justificare pentru sporirea autorității statului polițienesc și statului-dădăcă: intervenția guvernului în viața privată a cetățeanului.

Se spune că triburi aflate acum în epoca de piatră, confruntate pentru prima dată de antropologi moderni cu camere și fotografiile făcute de acestea, au obiectat la a fi fotografiate, de teamă că astfel le va fi capturat sufletul. Iată că se dovedește că o astfel de teamă este prescientă: imaginile pe care le lăsăm în urmă atunci când navigăm prin spațiul virtual sunt duplicate atât de fidele ale eului nostru autentic încât captarea esenței noastre este în acest moment aproape garantată.

Cu toții avem de acum o *dublură virtuală*. Cu toții trăim atât de mult în lumea virtuală, mai cu seamă datorită deprinderii de a ne face cumpărăturile și a comunica electronic, încât însuși eul nostru a devenit reductibil într-un grad înspăimântător la un simplu set de „date”, echivalentul modern al unei amprente de picior, aceste date putând alcătui o imagine a identității noastre. Această identitate poate fi – și chiar este, într-o măsură tot mai mare – vândută și cumpărată de brokeri corporatiști invizibili care se folosesc de ea pentru a ne vinde ceea ce ne dorim cu atâta disperare, neglijență și comoditate, dar poate fi folosită în același timp și pentru a ne depista, monitoriza și pedepsi pentru orice facem ori spunem.

Cercetătorii comportamentului uman înlesnesc acest proces printr-o detestabilă manipulare: obiceiul de a-i împinge pe oameni într-o direcție ideologică predeterminată prin manipularea unor stimulente invizibile din culise. Corporațiile ne supraveghează deciziile de cumpărare, concepând

algoritmi care ne detectează cu o acuratețe tot mai mare tiparele de atenție și acțiune, permițând să se prezică ce ne-ar mai putea atrage, dar o fac nu numai pentru a ne oferi ceea ce ne dorim, ci și pentru a determina și configura lucrurile pe care le considerăm necesare.

*

Noile sisteme AI care apar în ritm accelerat oferă posibilitatea unui super-spionaj care poate să depășească orice imaginație a minții umane neajutate de tehnologie. Ele pot asigura manipularea atitudinilor, comportamentului și personalității noastre până la punctul în care nici nu vom mai fi capabili să vedem realitatea.

Colonel (r) Liviu Gaitan

„Paginile Literare” cuprind contribuții ale veteranilor din serviciile de informații care au preocupări și prezențe publicistice.

Acest număr este dedicat Zilei Naționale, cuprinzând creații ale poetului Iacob Oniga din Baia Mare.

Rubrica este realizată de membrii Cenaclului „Vitrallii”.

DOR DE ȚARĂ

Mi-e așa de dor de Sfântul Decebal,
De-acel cârmuitor neînfricat și drept,
Mi-e dor de Țara Românească, Moldova și Ardeal
Și-aș vrea pe toate să le strâng la piept.

Plângând să mergem în genunchi la rădăcini,
La Ulpia Traiana Sarmizegetusa,
Să nu mai fim în Dacia străini,
Când i-am avut aici pe Ștefan, Horia și Cuza.

Mi-e așa de dor de limba românească
Cu care mama chinuindu-se m-a alăptat,
Ca să nu vină alții să ne-o terfelească,
Căci graiul nostru cu sânge-i botezat.

Prin hori și doine ne-am unit pe veci
Având ca martori soarele și luna,
Căci ne tragem seva din vitejii geți
Și-aicea vom rămâne pentru totdeauna.

Mi-așa de dor să fiu ce-am fost cândva,
Acel țăran cu plugul pe răzor,
Când închinându-se, din poală răsădea,
Sămânța bunătații pentru-acest popor.

În straie simple și modest lucrate,
El a murit ca un erou necunoscut,
Zăcând, de-acum, sub cruci neînsemnate,
În vechi morminte dintre Siret și Prut.

P
A
G
I
N
I

L
I
T
E
R
A
R
E

Mi-așa de dor să fim din nou uniți
Și-n horă să ne prindem lăcrimând,
Și chiar de-om fi ca Domnul răstigniți,
Prin chinuri să ne apărăm pământul sfânt.
Căci el ne este masă și loc de-ngropăciune,
Pe el copiii noștri au învățat să crească,
Iar când și-au spus în gând o sfântă rugăciune,
Rugat-au pe Iisus ca să ne ocrotească.

STEAG ROMÂNESC

Copil fiind, eram prostuț,
Acolo-n Coastă, eu trăiam,
Cămașă lungă doar purtam,
Prinsă la mijloc cu-n brâuț.

Mi-l croise mama-n tiară,
Ca să-l am la sărbători,
Și io, ca și alți feciori,
Cum se poartă pe la țară.

Și-ntr-o zi, la mine-n sat,
Un moșneag m-a strâns la piept,
Lăudându-mă, ce-i drept,
La ce, nici eu n-am visat.

Când m-a prins de cingătoare,
Lacrimi i s-au scurs șiroaie,
Căci luptase prin războaie,
Pentru România Mare.

- Știi ce porți la brâu, băiete?
Mă-ntrebă printre suspine,
Eu, tăcut, plin de rușine,
Îi răspund: un brâu de fete!

Râse și mă strânse iară,
- Tricolor la cingătoare,
Cine ți-l croise oare?
- Mama, zic, la noi în tiară.

- Când îi fi bărbat în fire,
Român drept, pavăză țării,
Să-l fluturi în largul zării,
Pentru-a noastră mântuire.
Anii au trecut și iată,
Simt ce-i steagul tricolor,
Pentru el chiar pot să mor,
Ca să apăr țara, toată.

UNIREA ȘI TATA

Cine-a fost tata? Un biet țăran
Cu cioareci, cujmă și suman,
Iar vara purta la coasă
Opinci, izmene și o cămașă groasă.

La arat cu plugul în răzor
Mâna vacile cu grijă, să le fie ușor
Când vor întoarce brazda românească,
Ca alte, noi, vlăstare să-ncolțească.

Cine-a fost tata? Un tată doar,
Care ne-a crescut cu dorul de hotar
Și de glia noastră ce-a sfântă,
Care-n pricesne și colinde se cântă.

Și-a fost și-un om obișnuit,
Cu bucurii, necazuri și pruncii de-ngrijit,
Și, ca să avem un rost cândva,
Ne vorbea frumos, dar ne și cicălea.

Cine-a fost tata? Un creștin ca oricare,
Cu păcate și suferință ce doare,
Iar la biserica noastră din sat
Se ruga în strănă neîncetat.

Și-avea în el destulă bunătate
Și-și ajuta vecinul ca pe un frate
Atunci când dădea de greu,
Să-l ierte Bunul Dumnezeu.

Cine-a fost tata? Un român loial
Care-a luptat în al Doilea Război Mondial
Cu pușca mitralieră în mână
Ca să apere națiunea română.
Și, ca răsplată, a fost luat prizonier
Și-ncătușat între garduri de fier
Pe pământul străin, acolo la ruși,
Unde ai noștri, cu miile fost-au răpuși.

Cine-a fost tata? N-a fost erou,
Dar jertfa lui e ca un ecou
Ce străbate profund sufletul meu,
Precum o rugăciune rostită mereu.

Ca el simt și eu azi Unirea,
C-așa ne e datul, așa ne e firea,
Să-i cinstim în veci pe eroi
Din inimă și simțirea din noi.

MI-E DOR DE ROMÂNIA!

Mi-e dor de România, azi,
Mi-e dor de România, ieri,
Când suferă pădurile de brazi
Mai sărace-n parfumate primăveri.

Mi-e dor de România, mâine,
Mi-e dor de România-n crâng,
De grâul ce miroase-a pâine
Și de copiii fericiți ce plâng.

Mi-e dor de România, toamna,
Mi-e dor de România-n vie,
De scrisoarea scrisă pentru doamna,
Care mă-ndeamnă la... beție.

Mi-e dor de România Mare,
Mi-e dor de România cea „săracă”,
De recolta adunată în hambare,
De cearta dintre frații ce se-mpacă.

Mi-e dor de România Sfântă,
Mi-e dor de România milenară,
De vulturii din vârf de stâncă,
De boala mamei, care dă să moară.
Mi-e dor de România pură,
Mi-e dor de România cea vorbită,
Când fânul adunat în șură
E pat suav pentru iubită.

Mi-e dor de România veche,
Mi-e dor de România Dacă,
De vitejii geți fără pereche
Și oile păscute prin prisacă.

Mi-e dor de România trează,
Mi-e dor de România limpezită,
De florile ce nu se ofilesc în vază
Și ulița din iarna-nzăpezită.

Mi-e dor de România mea,
Mi-e dor de România ce-am visat,
De leagănul de lemn ce m-adormea
Și coasa ruginită să o bat.

Mi-e dor de România cea curată,
Mi-e dor de România-mpodobită,
De portul ce-l purtam odată
Și limba cea română, preasfințită.

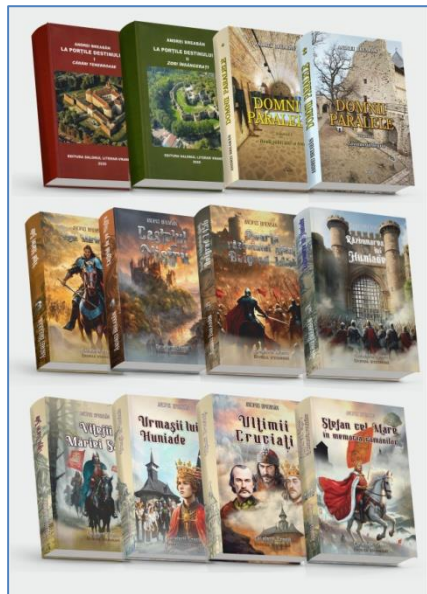
Mi-e dor de România, și atât,
Mi-e dor de România ce-o iubesc,
Când înfășor un tricolor la gât
În țara mea pe care eu o stăpânesc.

Mi-e dor de România cea creștină,
Mi-e dor de România rugătoare,
Mi-e dor de vremuri, bune, ce-o să vină,
Când nu vom sta-n genunchi, ci în picioare.

VITRINA CU CĂRȚI

Andrei Breabăn: Proiectul Dacia

Epopeea Ștefaniană a lui Andrei Breabăn a ajuns la cartea cu numărul opt, *Urmașii lui Huniade*, apărută recent. În acest punct, prozatorul se întoarce la primele romane din ciclu pentru a le rescrie parțial, în perspectiva liniilor de forță ale întregii serii narrative, retipărind, iată, prima carte, *Cavalerii Crucii. La porțile destinului*. Dincolo de reconstituirea epocii și a figurii emblematice a lui Ștefan cel Mare, tema-pivot a ciclului romanesc rămâne ceea ce autorul însuși numește *Proiectul Dacia*. Cele opt romane au, în fapt, trei protagoniști, Iancu de Hunedoara, Vlad Drago și Ștefan cel Mare, Andrei Breabăn urmărind o *sinteză* epică a unei epoci și identificarea ideii în jurul căreia se vor fi reunit cei trei domni din țările române: aceasta este „Proiectul Dacia” pe care îl construiește Iancu de Hunedoara, înaintea lui Mihai Viteazul, în sugestia unor scrieri ale vremii sale, pe care le arată lui Bogdan, fiul lui Alexandru cel Bun și tatăl lui Ștefan cel Mare, pe când a pibegit în Transilvania: „Din discuțiile pe care le-a avut cu Iancu când a pibegit în

Transilvania, Bogdan a înțeles că acest mare erou al creștinătății are planuri mari și îndrăznețe pe care numai el le putea înfăptui. Într-una din zile i-a arătat niște însemnări ale lui Pippo de Ozora, care a fost comite de Timișoara pe vremea regelui maghiar Sigismund de Luxemburg, în care se vorbea despre obârșia comună a celor trei țări locuite de valahi, care grăiesc aceeași limbă, pe care Iancu visa să le aducă din nou laolaltă. A făcut mari strădanii să pună voievozi credincioși, atât în Țara Românească, cât și în Moldova, care, fiindu-i supuși, îl ascultau ca pe un principe. De aceea l-a ajutat și pe el să-i alunge pe leși din Moldova, după ce Petru s-a pierdut în bătălia de pe Câmpia Mierlei (...) Numele său a ajuns pe buzele papei de la Roma care îi oferea conducerea

cruciadelor antiotomane, obținând apoi tot ce și-a visat, de la titlul de conte de Bistrița la numeroasele moșii primite de la regele Vladislav ca răsplată pentru faptele lui, urcând în poziția de comandant al banderiiilor regale, iar după moartea regelui în cruciada de la Varna, este ales de Dieta Regatului guvernator al Regatului Ungariei, poziție similară unui principe. Tocmai această poziție îi permite lui Iancu să schimbe voievozii în cele trei țări române după placul lui, ca prin credința și ascultarea lor să le aducă laolaltă, încercând astfel să refacă proiectul vechii Dacii de care a aflat cât a stat la Roma și Milano, știind că se bucura de interes și la Sfântul Părinte care a aflat de vitejia valahilor în luptele cu păgânii”. Astfel, rațiunile pentru care „Ianăș” susține urcarea și menținerea pe tronul Moldovei și al Țării Românești a urmașilor lui Alexandru cel Bun și Matei Basarab, Bogdan și Ștefan, apoi, a lui Vlad Drago sunt cele de a-și asigura aliați fideli, puternici în luptele împotriva turcilor, dar și visul secret al vechii Dacii: „Atât poziția sa de guvernator al Regatului, cât și contextul internațional și specificul rânduielilor feudale ale vremii nu i-au permis să meargă mai departe, iar înfrângerea de la Câmpia Mierlei i-a încurcat și mai mult planurile de punere în aplicare a proiectului Dacia despre care a avut unele discuții cu cardinalul trimis de Înalțul Pontif, care a murit în bătălie. Fire energetică și încrezător în el, Iancu nu renunță la acest proiect, făcând un prim pas spre realizarea lui prin impunerea de voievozi care să asculte de el ca de un stăpân sau de un părinte, cum s-a exprimat Bogdan Voievod în scrisoarea pe care i-a trimis-o”. Nu doar Iancu, ci și protejații săi asumă acest plan; Bogdan îl numește „Măria sa Ianăș, Crăișorul nostru, al vlahilor”, iar cei doi tineri domnitori, Ștefan și Vlad simt la fel când proiectează viitorul („Să ne bucurăm cât ne putem trăi prezentul și să vedem ce putem face pentru viitor, să ne fie bine nouă și țărilor noastre, pe care suntem datori să le slujim...”, spune Vlad) și în orizontul comun al credinței, în „căldura dragostei lui Hristos”, cum zice Ștefan.

Cavalerii Crucii. La porțile destinului este un roman istoric unde importante sunt faptele, evenimentele, acțiunea protagoniștilor, intriga nu o dată în trama romanului „de acțiune” sau, cum se spunea altădată, „de capă și spadă”. Din acest punct de vedere, romanul lui Andrei Breabăn este impecabil scris, într-o strânsă logică narativă și într-o documentare fără cusur, în beneficiul, în primul rând, al cititorului amator de romane istorice și de aventuri. Farmecul narațiunii autorului sucevean îl dă, mai ales, reconstituirea atmosferei epocii, cu parfumul său special, redescoperit în evocări bine

documentate și inspirate. Pare că Andrei Breabăn are o imensă cameră de luat vederi care panoramează vremurile, oamenii și locurile din Moldova secolului al XV-lea, fixând în cadre limpezi nu doar sala tronului, curtea domnească de la Suceava, Vaslui și Bacău și casa din Borzești, ci și, de exemplu, unul dintre hanurile de atunci: *„Curtea largă a hanului La Hotară era plină de lume. Cei mai mulți erau negustori și călăreți aflați în trecere prin Hotin, târg de hotare care făcea tranzitul prin Țara Leșească în Moldova sau invers. Cunoscut ca unul dintre cele mai bune hanuri din Hotin pentru mâncărurile gustoase care se făceau, era asaltat zilnic de zeci de clienți care se opreau să-și ogoiască foamea să poată porni mai departe la drum. La intrarea în han erau întâmpinați de o slugă care le lua caii în primire să-i adape și să le ostoiască și lor foamea că degeaba or fi sătui stăpânii, dacă niște animale care îi cară în spinare erau nemâncate. Oaspeții se așezau la mesele care nu erau ocupate, orânduite de hangiu pe timp de vară în curte, iar, dacă grupul era mai mare, uneau două sau trei mese între ele, să fie toți grămadă, să se înțeleagă între ei. Așa, mâncarea părea mai gustoasă, să nu mai pomenim de băutura pe care hangiu o trimitea cu găleata, după ce oferea la început o carafă de vin rece pentru degustare, proaspăt scos din butoaiele pe care le ținea în pivnițele adânci ale hanului. O fi având el o sursă de vin bun, că toți cei care gustau din el cereau să le aducă până își făceau plinul. Ori poate că era de vină doar căldura zilelor de vară, care s-au grăbit să vină în acest an ceva mai repede ca de obicei”*. Petrecerile, cu obiceiurile, azi uitate, precum vergelitul: *„Când toți au gătit de aruncat, chicotind și aruncând ocheade să vadă care ce pune, țișanica se așază pe un scaun în fața cazanului de vergelit, își acoperă bine capul cu o pătură adusă de gazde, ia în mâna dreaptă vergeaua adusă anume de ea, cu care amestecă obiectele în apă, bolborosind tot felul de farmece. Continuând să bolborosească și să invoce zeii păgâni, scoate pe rând fiecare obiect din apă și vestește stăpânului său, ce prevestiri îi fac zeii pentru viitor. Tinerii râd și se veselesc, încercând să ghicească cui aparține obiectul cu pricina. Pe măsură ce ghicea, sânul țișăncușii se umfla cu monezile pe care i le puneau cei care primeau vești bune. Iar ea avea grijă ca toți să primească astfel de proorociri, ca nu cumva vreunul să plece supărat de la petrecere și, în anul care vine, gazda să n-o mai invite cu ghicitul. Urmau boierii cei mari, curioși să afle ce vești le dă vergelul”*. Inspirată, pentru că foarte apropiată prozatorului sucevean este reconstituirea vieții muntienilor de la obcinele bucovinene: *„Crescătorii de animale vindeau caș și alte produse obținute de la*

oi, capre sau vaci în târgul Câmpulungului, apoi cumpărau de la țăranii de la șes grâu, mei sau alte produse care nu se făceau în satele de la munte. De la negustori își procurau uneltele de tot felul, oale de lut de diferite dimensiuni, vane, putini sau butoaie din lemn, linguri și polonice pentru mestecat laptele, hamuri pentru cai și pentru boi, căruțe și cai pentru a transporta fân sau lemne, dar și straie frumoase, mai ales pentru jupânese și jupânițe. Astfel de mărfuri erau aduse mai ales de negustorii din Transilvania, care veneau în Moldova prin Bistrița și plăteau vama mică în satul care a primit numele Vama, aflat nu departe de Câmpulung (...) Oierii adunau lâna tunsă și o vindeau în târguri, aceasta fiind cumpărată de negustori care o duceau la meșteri pricepuți să facă din ea straie călduroase, pe care apoi le vindeau în țară, între cumpărători fiind și muntenii. În afară de lână, se foloseau și blănurile oilor și cârlanilor sacrificați pentru carne, care erau mai întâi dubite pentru a se păstra vreme îndelungată. Erau renumite blănurile frumoase cu care se îmbrăcau iarna boieroaicele din Moldova sau din țările vecine, dar și boierii, care le luau la petreceri sau la drumuri lungi, când mergeau cu trăsura. Moldova era cunoscută pentru exportul de pergament, piei de oi sau de vițel anume dubite pentru a se putea folosi la scris. Mulți negustori aveau obiceiul să treacă prin sate și să adune care pline cu piei, pe care apoi la vindeau la preț bun în piețele din Veneția, Roma sau Milano. Cam asta era în acele zile ocupația oamenilor care trăiau în Moldovița și în satele din jur, ale căror gospodine își spălau de zor rufele murdare în apele reci și limpezi ale râului Moldova, ale cărei lacrimi continuă să se verse și azi după cățelușa voievodului Dragoș, care și-a lăsat sângele în apele ei”.

Sunt, apoi, târgurile care nu se mai recunosc, azi, multe, în orășelele scufundate într-o arhitectură și un peisaj compromise de „inovații” ce aparțin Estului, în Moldova, Transilvania, Bucovina, Cernăuți, Podolia, Camenița și în Polonia Craiului Cazimir. Iată, Hotin, un târg de la hotar, cu profilul său multicultural, cum se spune azi: „Fiind un important târg de hotare, Hotinul era locuit de lume pestriță, adunată aici de prin toate colțurile lumii. În afară de valahi, întâlneai leși, ruși, armeni, evrei, unguri, nemți, greci și chiar tătari, rămași din vremurile Hoardei de Aur. O catedrală catolică își înălța turla cât mai aproape de cer, luându-se la întrecere cu biserica grecească de pe strada vecină, ca ceva mai încolo să se întrezărească o cruce așezată de meșteri cu multă grijă deasupra naosului unei bisericuțe moldovenești lucrate din lemn. Dacă apucați să bați ulițele înguste, prin care cu greu se strecurau două calești

deodată, întâlneai uneori seara sau duminica după slujbă, inchizitori sau papistași franciscani care vindeau tot felul de amulete, concurând între ei prin afuriseniile cu care le biciuiau pe vrăjitoare și necredincioși, dar mai ales prin iscusința cu care predicau apropierea sfârșitului lumii, lăudându-se care mai de care că au auzit trâmbițele îngerilor Domnului care vesteau cele ce or să vină înainte ca pământul să piară (...) Nu departe de orașul care se răsfirea pe valea largă și întinsă a Nistrului, se ridica maiestuoasă, scăldată de apele tumultuoase ale râului, străvechea cetate zidită de Petru Mușat care străjuia hotarele de nord ale Moldovei, iar acum și ale Țării Leșești, de năvălirile tătarilor de pe Volga care nu au uitat holdele bogate ale pământurilor Podoliei, Galiției și ale Moldovei și își trimiteau toamna hoardele de prădalnici să le pună în care și să le ducă în părțile lor”. Cu aceeași marcă multiculturală, dar și cu un apăsător accent medieval pe care îl dă moștenirea cavalerilor teutoni, Brașov: „În frumoasa depresiune a Brașovului, scăldată cu dărnicie de râurile Olt și Timiș, care strâng în albiile lor flămânde sumedenie de pâraie ce se adună din munții Piatra Mare și Postăvarul, care o cuprind cu dragoste în brațele lui puternice, se ridică semeață una din cele mai frumoase și fortificate cetăți ale vremii, în jurul căreia s-a dezvoltat un puternic oraș medieval ale cărui obârșii veneau încă din vremea dacilor. Orașul era frumos orânduit în jurul Muntelui Tâmpa, cu formele lui rotunjite ca un sân de jupâniță ajunsă în floarea vârstei, ușor prelungite spre masivul Postăvarul, din care s-a desprins în chip misterios. Sălaș al zeilor din vechime, unde romanii își serbau saturnaliile cu orgiile și petrecerile lor sălbatice, unde sfidau uneori și cele mai crude fiare, ca mai târziu teutonii să ridice pe piscul înfipt cu vârful în nori o cetate semeață și de necucerit, înconjurată din trei părți de prăpăstii, legată printr-un drum larg și frumos pavat cu piatră, numit pe atunci Drumul Cavalerilor, de zona șcheiană din vale numită cutun, cea mai veche așezare din oraș, locuită încă din vremuri străvechi de români. Rămasă în paragină după alungarea teutonilor din Țara Bârsei, unde aceștia au vrut să-și facă un regat al lor, din porunca lui Iancu de Hunedoara, Cetatea Teutonilor de pe Muntele Tâmpa a început să fie demolată, piatra desfăcută cu grijă fiind folosită pentru fortificarea unei cetăți mult mai puternice și mult mai întinse, numite inițial de localnici Cetatea Corona, după numele dat odinioară de romani așezării și castrului construit de ei (...) O simbioză a mai multor nații care trăiau în bună înțelegere și pace cu toate restricțiile puse pentru români după înțelegerea de la Căpâlna, când sunt socotiți drept națiune tolerată la ei acasă. Deși nu le era

permis să circule pe anumite străzi sau locuri din oraș, să vândă sau să cumpere doar din unele piețe, românii s-au adaptat și își duceau viața liniștiți, străduindu-se să conviețuiască cu cei care își dădeau aere de stăpâni, deși erau veniți de puțină vreme în acele locuri ce au aparținut localnicilor români.” La reconstituirea atmosferei din aceste târguri, prozatorul folosește limbajul, arhaismele și regionalismele care dau culoarea inconfundabilă a epocii; oamenii vremii și, pe urma lor, prozatorul de azi spun / scriu măji și măjari, darabani, zânci, ocini, roate, staroste, castelan, porușnic, hiclean, chișleag etc. Pentru explicarea multora dintre acești termeni rămași în cronicile colbuite, Andrei Breabăn plasează *note* în subsolul paginii și, apoi, *glosare* care amplifică farmecul narațiunii sale.

Moldova lui Bogdan Vodă trăiește, încă, în nostalgia vremii lui Alexandru cel Bun („*Moldova era o Țară frumoasă, puternică și bogată pe vremea răposatului voievod Alexandru... Ce a mai rămas din ea acum? Doar umbra măreției ei de altădată, ruine, trădări, crime și tâlhării ...*”, spune cu amărăciune unul dintre boierii apropiați lui Bogdan), fiind nevoiți să suporte conflictele cu leșii. La 1450, luptele pentru domnie dintre Bogdan, Alexandrel și Petru Aron, năruită în intrigile pentru putere ale boierilor împărțiți în tabere ostile, urmărite atent de prozator, intrigile de la Suceava, de la Hotin și de la curtea Craiului Cazimir pentru a-l așeza pe tron pe Alexandrel, apoi, ale boierului Bratu pentru a-l impune pe Aron Vodă, până la asasinatul de la Reuseni, conturează un întreg hățiș de relații și conexiuni pe care Andrei Breabăn le deslușește cu abilitate, găsim aici *porțile destinului* protagonistului său, de la copilăria petrecută la Borzești, până la asocierea la tron, la 15 ani și uciderea tatălui său de către Petru Aron și boierii care completează pentru acesta. Foarte inspirate în economia narațiunii sunt *portretele* și *scenele de luptă*, în care excelează Andrei Breabăn. Astfel, alături de Ștefan, Iancu, Vlad, Aron, călugărul misterios de la Moldovița și ucigașul lui Bogdan, regăsim portrete foarte expresive ale „anonimilor” care fac, în fond, istoria însăși: „*În sală intră cei doi împricinați. Își face apariția pe ușă mai întâi cămătarul, un bărbat înalt și bine așezat, cu părul negru și scurt, ușor dat într-o parte, având un nas lung și noduros la capăt, iar privirile reci și tăioase îi ajungeau până la mațe dacă treceau prin tine. Era îmbrăcat în straie frumoase și subțiri de vară, o bluză de mătase adusă de peste mări, pantaloni largi de culoare albă, iar pe piept îi atârna o cruce mare de aur, prinsă într-un lanț de aur la fel de gros. A intrat tanțoș și plin de sine după ce a fost anunțat de străjer, cu chipul radiind de bucurie, tăindu-și drum cu pieptul înainte. În urma lui, cu capul plecat în*

pământ și ochii plini de lacrimi, venea abia târând picioarele după el un om mai înaintat în ani, ori îmbătrânit de necazuri înainte de vreme. Picioarele goale erau înnegrite de țărâna intrată adânc, până sub piele, fiind acoperite până la glezne de niște ȋtari cârpiți în mai multe locuri, din care ieșea pe deasupra o cămeșă de cânepă și ea cusută pe spate și la una din mâneci. În loc de cingătoare, cum avea cămătarul, pantalonii răzeșului erau prinși la mijloc cu o sfoară legată bine undeva într-o parte, s-o poată da jos cu ușurință la nevoie”. Sunt, apoi, în romanul lui Andrei Breabăn, remarcabile, prin dinamism și coerență a descrierii și succesiunea cinematografică a imaginilor, scene de luptă, precum cele dintre moldovenii lui Bogdan și leșii Craiului leșesc, la Prut și Crasna și peisaje de identificare, marcate de ceea ce aș numi avertizori narativi, ca la Reuseni, înainte de asasinatul lui Bogdan Vodă: „Odată cu venirea zilei de sâmbătă, cerul a luat foc deasupra Reusenilor unde boierii petreceau și se veseleau fără neveste, pentru a marca astfel începuturile lumii, parcă vrând dinadins să arate că bărbații pot petrece și singuri, fără să aibă neapărat nevoie de neveste. Sau poate mai degrabă să arate că bărbatul fără femei nu poate trăi... Nouri negri și tulburi se adună tot mai groși pe cer, în timp ce fulgere și tunete trosnesc peste tot, luându-se la întrecere între ele parcă dinadins, străduindu-se să arate care este mai puternic și mai luminos dintre ele. Stejarii din pădurea de pe celălalt mal al pârâului își apleacă posomorâți frunțile lovite de vântoase care s-au abătut peste ei, în timp ce păsările agățate pe crengile încă bogate în frunze le strâng zdravăn cu ghearele lor ascuțite, ca să nu fie luate pe sus și aruncate în vârtoarea furtunii. Ici-colo, câte un copac mai bătrân trosnea zgomotos din încheieturi, scoțând câte un șuierat care te băga în sperieți dacă te nimereai cumva pe aproape de el”.

Epopoea Ștefaniană este, de bună măsură, opera unui diac bun, „prezent la timpul potrivit la locul cu pricina”, în frumoasa tradiție a cronicarilor moldoveni.

Ioan Holban

Ioan Burdulea: Cătunul

Ultima aventură literară a domnului Ioan Burdulea a făcut posibilă apariția volumului de povestiri *Cătunul* la Editura Biblioteca din Târgoviște. Autorul, dând dovadă de o destoinicie literară de apreciat, stăpânind temeinic mijloacele de exprimare, ne face părtași la evenimentele ce i-au marcat existența. De la vârsta ingenuă a copilăriei, ne relatează cu patos, aplomb și o

anumită părere de rău ritualul sacrificării porcului în jurul sărbătorilor de iarnă. Vârtejul eolian al existenței îi marchează adolescența, purtându-i pașii în diferite lăcașe de instruire pedagogice. Ca orice adolescent, se îndrăgostește trecător de anumiți dascăli, are trăiri fierbinți, închipuite vis-a-vis de profesoara de germană. Dar timpul zboară și iată-l absolvent de școală militară. Proaspăt ofițer de informații, trăiește o adevărată poveste de dragoste alături de o pacientă superbă a Spitalului din Târgoviște... purtătoare de „porumbel” în lucrarea literară *Porumbelul dragostei*.

Legat sentimental de Târgoviște, găsindu-și liniștea în mijlocul familiei, refuză promovarea în aparatul informativ central, care era sinonimă cu părăsirea orașului drag de care era atât de atașat.

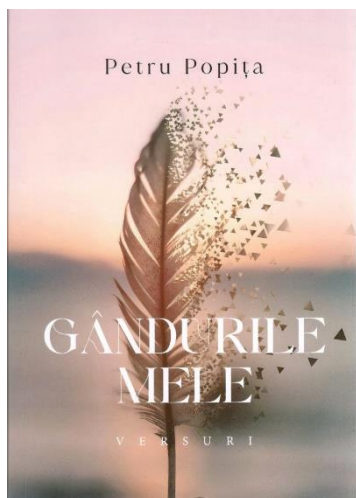
Atent la tumultul vieții cotidiene, reușește să ne capteze atenția povestind întâmplări cu persoane deosebite întâlnite la evenimente demne de a fi consemnate. O întâmplare fericită îl aduce în preajma ilustrului scriitor, fost comandor, Radu Theodoru, față de care manifestă un profund respect și o mare admirație.

Lucrarea literară *Cătunul* a domnului Ioan Burdulea, odată deschisă, îți acaparează interesul, făcând imposibilă amânarea lecturii. Întâmplările aduse în fața cititorului, creionarea atentă a personajelor, descrierea cu talent și sensibilitate a naturii fac din cest volum *Cătunul* o lucrare literară agreabilă, care produce încântare și bună dispoziție.

Felicitări sincere !

Alexandru Pîrvu-Prundu

Petru Popița: Gândurile mele - versuri

Un zvon a devenit realitate. Colegul meu de școală de la Cluj-Napoca și ulterior de la București-Băneasa, camarad în profesie, colonelul Popița Petru, recidivează. Nu fiți îngrijorați, recidiva nu e în penal, ci în creație literară. După apariția volumului de versuri CATRENE în anul 2022 recent a recidivat. Pe biroul său observ o carte. Firesc, mă apropiu. Cu gândul să o consult. Coperta, un peisaj de toamnă. Un apus în care soarele s-a ascuns deja după deal. Iar cerul gălbui-roșiatic și pământul maron mat sunt partajate de o

zonă fluorescentă roșietică, sugerând diferența dintre materie și idee. De la distanța la care sunt observ că peste tabloul descris este desenat un arbore, pare a fi un plop înalt din care cad frunze veștejite, e firesc, e deja toamnă. Dar apropiindu-mă, ridicând cartea, mai aproape vizual, mă edific: desenul este o pană de scris, simbolul poezilor! Revelație! Da, este unealta autorului din care se desprind nu frunze moarte, ci versurile vii ale poetului Popița Petru. Cartea, pe pagină mai jos, își dezvăluie identitatea: **Gândurile mele**. Iar ca subtitlu explicativ: **versuri**.

Știam de mai mult timp înclinația colegului meu Popița Petru că gândurile sale sunt posedate de o sevă lirică moștenită de la neamul său de români din comunitatea Izvoarele de la poalele Apusenilor De acolo, de sub munte, pe unde cândva, Horea și Avram Iancu și-au purtat pașii cu sabia în mână luptând pentru neatârnaire. Acel pământ conține în zestrea sa ereditară, izvorul creației, al perenității iubirii de glie, de neam și credință. Iar lui Popița Petru, fiul acestor plaiuri, nu-i putea lipsi din genă filonul poeziei.

Am deschis cartea, răsfoind-o atent pentru a decela care din valorile specifice românului se găsesc în gândurile sale; îmi certifică în versuri că este fiul acelor plaiuri de legendă.

Evaluez cartea cantitativ și tematic. Are 340 de pagini și 280 de poezii. Fabulos! Și ce conține ideatic? Poetul însuși îmi confia recent: „*ai să găsești poezii despre oameni, locurile natale, tradiții din satul în care m-am născut și nostalgia vremurilor trecute. Apoi nu lipsesc poeziile de dragoste, poezii ce descriu natura cu anotimpurile sale, modalități lăuntrice de a-mi exprima gândurile, sentimentele, frământările, întrebările, răspunsurile existențiale; să știi că nu lipsește nici o poezie cu caracter social*”. Și mărturisirea are acoperire totală în versurile autorului.

O altă surpriză plăcută, constatată chiar din debutul cărții este colaborarea sa de mai mulți ani cu revista *Eminesciana* ce apare sub egida UZPR, fiind încă una din publicațiile culturale bucureștene importante, afiliate Presei Culturale din România. Popița Petru, din 2018, publică frecvent în revistă creațiile sale poetice, fiind apreciat pozitiv de către redactorul revistei, citez: „*Cunoscând creația lirică a poetului Popița Petru prin intermediul revistei Eminesciana și din lansările de carte a poezilor bihoreni, i-am îndrăgit versurile, care aduc în universul poetic un ideal etic și estetic prin originalitate și resurse intelectuale*”.

Intervenția din preambulul cărții, pe primele 16 pagini, despre esența și valoarea poeziei poetului Popița Petru a stimatei doamne Paraschiva Cărbunar, poetă, membră a Ligii scriitorilor din Cluj, califică pozitiv volumul sub aspect axiologic, estetic și istoric, ce în mod cert depășește expertiza mea în domeniu. De aceea – pentru a nu fi acuzat de plagiat – am să citez din prefața cărții scrisă de domnia sa Paraschiva Cărbunar. „*Popița Petru își întemeiază creația pe fondul spiritual valoros al neamului din care provine, altoind pe acest fond, năzuința de a cânta cu sinceritate icoana unei lumi care s-a stins, lumea vremurilor de altă dată, la care sufletul poetului vibrează și acum; gândurile sale pătrund în existența oamenilor din acea vreme, lăsând mărturie pentru posteritate, despre cuminența unor oameni care au dat o lecție de umanitate, păstrând memoria rădăcinilor strămoșești*”.

În expunerea mea despre **Gândurile** lui Popița Petru mai adaug două idei.

Cartea este un gând perpetuu ce se derulează pe durata a peste șazeci de ani și gând, gânduri care s-au reconfigurat în versuri. A debutat în primăvara anului 1958 când, după absolvirea școlii de meserii din Cluj își anunță părinții: „*Iubiți părinți scrisoarea mea / Găsească-vă cu bine / O veți citi și veți afla / Și cele despre mine... În iulie voi absolvi / Și voi fi muncitor / La un district al CFR / Din Cluj sau din Bihor*”. Și gândurile sale continuă o viață de om, deseori se transpun în versuri, funcție de istoria parcursă, fără a ocoli socialul, eternul sau efemerul, primăvara sau bezna socială, dar întotdeauna găsește ieșirea din labirint prin feerie și zâmbet de primăvară: „*Bănuții de pădărie / Râd la soare pe câmpie / Într-o dulce armonie / Cu natura care-nvie*”. (Martie 2024).

A două idee, ce aş evidenția-o în carte, este ieșirea cu curaj în public, cu mândrie chiar, că a fost ofițer de informații: „*Eu nici o clipă nu m-am rușinat / Că am fost ofițer de informații / Deși, într-un decembrie însângerat, / Ni se aduc tot felul de-afirmării*”. Popița Petru în versul său tăios nu se scuză, nu cere clemență, nu acceptă culpele imaginate de detractori, el explică necesitatea existenței în orice stat a unui serviciu de informații care să slujească țara, patria sa. Și nu oricum, declamând din inimă : „*Iar eu sunt mândru că-s dintre acei / Ce-au înfruntat, pe front secret dușmanul / Și au servit cu drag și cu temei / Sub Tricolor, și Patria și Neamul*.”

Deși prezentarea mea nu este completă, față de tematica abordată de autor care e multiplă, vastă, deseori inedită, indemn cititorii să o procure, să o citească, asigurându-i că Popița Petru, camaradul nostru este un poet autentic, talentat.

Col. (r) Alexandru Bochiș

Liliana Badea: Vise printre anotimpuri

Cartea poetei Liliana Badea evidențiază fără tăgadă că ne aflăm în fața unui talent literar autentic. Anterior, autoarea a publicat alte trei volume: *Regrete* (2010); *Umbre* (2012); *Gânduri* (2017), precum și numeroase poezii în reviste și antologii din țară și străinătate.

Vise printre anotimpuri prezintă cititorului o paletă largă de motive.

Prima poezie se referă la un concept filozofic, văzut prin prisma timpului. „*Se-ntoarce viitorul să-și vadă nemurirea/ Din turnul vechi al nobilului timp necruțător*”. Timpul care nu iartă, nu așteaptă, vine peste om și îl apasă cu răsuflarea lui, este necruțător. Liliana Badea nu a lăsat timpul să vină peste ea, ci a trecut prin el, cu bucurii și tristeți, cu nostalgii și speranțe. Scrie autoarea: „*Se-aud cocorii timpului trecând*”, iar timpul „*Se scurge fără sunet și fără milă-n cale*”.

Un mare adevăr al existenței noastre este exprimat în poezia *Cu fiecare clipă*. Într-un moment al vieții înțelegem că atunci când ne-am născut am fost bogați, însă bogăția s-a risipit cu trecerea anilor și realizăm că „*Suntem mai fragili decât nisipul / Pe care-l spală marea dintr-o suflare / De ape. / Suntem mai vremelnici decât frunza, / Toamna, / Mai răătăciți decât pasărea în furtună / Și mai aproape de stingere decât lumânarea / Sub un suspin de lună*”. Doamna Liliana Badea se simte „*călător prin vreme*”, dar timpul nu o lasă să se oprească și să ofteze fără grija care o apasă mereu. Ar vrea să se întoarcă, dar trenul care o poartă „*nu știe înapoi drumul, nu știe încotro s-o apuce, nu vrea, ori poate nici nu-i pasă*”.

Tema naturii, cu referiri la pădure și la succesiunea anotimpurilor, se bucură de mare atenție: „*...În toamna caldă încă. Mesteacănul de foc/ Își clatină văpaia și se întoarce-n soare...*”; „*...Sub norii grei de vară dusă/ Se-ascunde toamna printre munți...*”; „*...Se-aud plecând cocorii/ Și toamna a venit...*”; „*...E toamnă iar în curtea mea/ Plouă cu frunze galbene, de tei...*”;

„...S-a rătăcit iarna în primăvară...”; „...În vântul rece de afară/ Un fulg de gheață se strecoară...”.

Tema patriotismului este prezentă în multe poezii.

„Mă cheamă strămoșii din glie/ Cu glas de doină plânsă și foc/.../ Sunt oase îngropate adânc/ În lutul frământat de lupte.../ De mii de ani istoria ne-o scriem/ În stâncă și în lutul sfânt.”

Este evocată prezența românilor pe pământul patriei „din vremuri de demult, odată cu uriașii”, care „ne-au lăsat ape limpezi de izvor și lacuri cristaline-n vârful de munte”, „cântece de dor și brazii falnici”. „În munții vechi, inel de veșnicie, se-ascund de veacuri bogății, comori/ Adăpostite de străbuni, să nu le știe nici trădători și nici năvălitori”.

Nouă, urmașii acestor uriași străbuni, ne revine obligația să apărăm acest „pământ cu rod bogat și îngrășat de oase sfinte”. Dacă nu vom proceda așa, „nu ne vor ierta nicicând străbunii...”.

Autoarea s-a aplecat și asupra altor teme. A exprimat trăiri din adâncul ființei sale. Se văd, cu ușurință, stări de iubire, visuri împlinite, dar se aude și ecoul unor regrete și nostalgii. Unele poeme ne amintesc de tristețile marelui poet George Bacovia, autorul minunatei poezii „Plumb”.

În creația Lilianeii Badea totul este sincer și cinstit. Versurile cuceresc cititorul prin frumusețe, prin așezarea cu măiestrie a cuvintelor, care exprimă sentimente și gânduri înalte.

Colonel (r) Ioan Burdulea

AGENDA CENACLULUI VITRALII

În perioada septembrie-decembrie 2024, Cenaclul Vitralii a avut o ședință de lucru, pe 3 octombrie 2024, la care au participat, pe lângă coordonatorul Cenaclului: Ion Alin Gheorghe, Gheorghe Trifu, Alexandru Pîrnu-Prundu, Bogdan Dițu, Luminița Stănciulescu.

- Ședința a debutat cu o prezentare a coordonatorului Cenaclului privind stadiul demersurilor de pregătire a celor două proiecte colective majore dedicate aniversării a 15 ani de „Vitralii”: Expoziția de pictură colectivă și Antologia Cenaclului Vitralii, realizată în noua structură și organizare.

- La rubrica „Creații prezentate în Cenaclu”, am avut privilegiul ca Ion Alin Gheorghe să ne prezinte *Dor de Bucovina* și *Destin, Autobiografie, Drumul dorului* și alte poezii propuse pentru Antologie.

- De asemenea, Alexandru Pîrvu-Prundu ne-a delectat cu o nouă poveste savuroasă despre microcosmosul satului românesc, intitulată *Tase Otăranu*, care va fi inclusă în Antologie.

- Rubrica „Realizări recente” a permis pictorilor Bogdan Dițu și Luminița Stănciulescu să prezinte activitățile expoziționale în care au fost angrenați: *Culoare la castel*, ed. a II-a, la Castelul Corvinilor (7 septembrie-4 octombrie 2024); *Toamna Aurie*, la Biblioteca Națională, (16-29 septembrie); *Ludis, în Parcul IOR* (21 septembrie); *Tradiții în tușă contemporană*, la Muzeul Național Brătianu - Vila Florica (21 septembrie - 20 octombrie); *Pași în umbră*, la Biblioteca Națională (1 - 28 octombrie); *Peisaje*, la Galeria Forum - Art, (7-30 octombrie); *Serenissima*, la Galeria Occidentului (22-29 octombrie); *Singularity*, la Hotel Caro (4 noiembrie – 3 decembrie).

- Atenția principală a fost acordată bunei organizări a Expoziției de pictură *Vitralii de Toamnă* (Casa de cultură Friedrich Schiller din București, 28 octombrie-3 noiembrie 2024) și a Vernisajului acesteia din 28 octombrie.

Această primă expoziție colectivă a Secțiunii de Arte Plastice (9 membri expozanți, 74 de lucrări), precum și Vernisajul au reprezentat un succes deosebit. Vernisajul, moderat de coordonatorul Cenaclului, a beneficiat de comentariile unor renumiți oameni de artă, cultură și presă: pictorul și criticul de artă Vergil Cojocaru-Cover, poetul Silvan G. Escu și Vivien Cazan, scriitor și moderator de televiziune, precum și de o asistență familiarizată cu arta.

Manifestarea a vizat, în principal, prezentarea forței creatoare a grupului, a veteranilor serviciilor române de informații, îndeosebi din S.R.I.

Întrucât doi dintre pictorii expozanți – Florica Dumitru și Marian Chelaru – sunt și poeți, li s-a creat posibilitatea unor microrecitaluri de poezie din creația proprie.

În final, poeta și pictorița Florica Dumitru și actrița Doinița Ghițescu de la Ansamblul „Ciocârlia” al Ministerului de Interne au oferit surpriza serii, un moment muzical ad-hoc unanim apreciat de participanți

În perioada menționată, membrii Cenaclului s-au preocupat pentru elaborarea și pregătirea editării Antologiei „Floare de colț”, cuprinzând creații literare și de artă plastică a membrilor din actuala componență a Cenaclului.

În afară de aceste proiecte colective, membrii Cenaclului au avut în această perioadă activități reper ale creației lor.

- Poetul Petru Popița a lansat, recent, la Oradea volumul de versuri *Gândurile mele*;

- Prozatorul târgoviștean Ioan Burdulea a publicat un nou volum de povestiri intitulat *Cătunul*;

- Poeta târgovișteană Liliana Badea-Cârstea, recent devenită membră a Cenaclului, a avut la 1 noiembrie 2024 lansarea celui de-al treilea volum de poezie *Vise printre anotimpuri*;

- Ștefan Ceașescu-Tăulescu a publicat, la Editura Unirea din Alba Iulia volumul *Poezii din toamna vieții*, cuprinzând 150 de creații lirice scrise în ultima perioadă.

- Cătălin Peptan a publicat volumul *Terorismul – 2024. Problematici, manifestări și evoluții la nivel global*.

- Andrei Breabăn, autor de proză cu tematică istorică, a finalizat și dat publicității, cu prilejul împlinirii a 520 de ani de la trecerea în veșnicie a lui Ștefan cel Mare, un set de 10 romane sub genericul *Cavalerii Crucii*, care reprezintă prima parte a Epopeii Ștefaniene la care lucrează de mai mulți ani. Volumele au fost lansate la Putna, Suceava, Chișinău, Cernăuți și la Târgul de carte Gaudeamus.

- Bogdan Dițu a deschis prima sa expoziție personală de pictură, intitulată „Portretul Umbrei”, la Galeria Soarel din București (2-5 decembrie 2024)

În acest interval de timp au fost primiți în rândurile Cenaclului: sculptorul Valeriu Lazăr din București, poeta Liliana Badea-Cârstea din Târgoviște, pictorii Mihai Varzari și Ioan Rotariu din Suceava.

**Coordonatorul Cenaclului,
Gl. bg. (r) Vasile Mălureanu**

DIN VIAȚA ȘI ACTIVITATEA ACMRR-SRI

CRONOLOGIE: SEPTEMBRIE - DECEMBRIE 2024

- La sfârșitul lunii august, Sucursalele din zonele Transilvania Sud (Sibiu) și Vest (Cluj) au organizat o întâlnire la Complexul hotelier „Astoria”, din zona limitrofă a municipiului Alba-Iulia. **Au participat aproximativ 90 membri din Sucursalele Sibiu, Hunedoara, Alba, Cluj, Sălaj și Bihor**, sub coordonarea a doi vicepreședinți A.C.M.R.R., col. (r) Viorel Sârbu și col. (r) Liviu Baniat. În alocuțiunile participanților s-a evidențiat necesitatea consolidării spiritului de coeziune al rezerviștilor.
- *03 septembrie:* Reprezentanții **Sucursalei Galați**, împreună cu colegii din organizațiile locale ale rezerviștilor din Ministerul Afacerilor Interne și Ministerul Apărării Naționale au prezentat, în cadrul Comitetului Consultativ de Dialog Civic pentru Problemele Persoanelor Vârstnice de pe lângă Prefectura Galați, un raport prin care se solicită o informare oficială privind stadiul demersurilor pe linia actualizării legislației privind pensiile militare de stat. Documentul a fost înaintat de către Prefectură către Secretariatul General al Guvernului, care a transmis, în cursul lunii octombrie, un răspuns oficial al Casei de pensii sectoriale a M.A.I.
- *02 octombrie:* membrii **Sucursalei Galați** au organizat colectarea unor bunuri și a unor sume de bani destinate victimelor inundațiilor ce au afectat în toamna acestui an mai multe localități din județ.
- *21 octombrie:* Membrii **Sucursalei Alba** au fost informați despre demersurile întreprinse la nivelul ACMRR-SRI și al celorlalte asociații de rezerviști militari pentru remedierea aspectelor discriminatorii din legislația actuală privind pensiile militare de stat. De asemenea, a fost transmisă recomandarea conducerii Asociației ca, în ce privește subiectele de pe agenda politică, membrii săi să păstreze o atitudine neutră, conformă cu statutul și calitatea de cadre militare în rezervă,

Activități culturale, turistice și de socializare

- *01 septembrie:* La sfârșitul lunii august și la începutul lunii septembrie, **Sucursala Dâmbovița** a organizat pentru membrii săi excursii în munții Bucegi și zona Bran-Moeciu, respectiv în localitatea Corbu de pe litoralul Mării Negre și în Delta Dunării.

- *09-11 septembrie: **Sucursalele din Regiunea Sud-Est*** (Galați, Brăila, Tulcea, Ialomița) au organizat la Complexul Crișana din stațiunea Olimp etapa regională a competiției de șah „Cupa Costin Georgescu”, ocazie, în egală măsură, de întâlnire a mai multor colegi și familiilor lor într-un cadru camaraderesc de socializare. Președintele Sucursalei Constanța, col. (r) Nae Mihai, a fost sufletul acțiunii, dovedind calitățile de gazdă bună și excelent organizator, împreună cu arbitrul competiției, col. (r) Ciubotariu Marcel.
- *09-12 septembrie: **Sucursala București*** a organizat, cu sprijinul președintelui Sucursalei Suceava, o excursie cu 40 de persoane la obiective turistice, culturale și religioase din Bucovina. Au fost vizitate: Mausoleul Mărășești, Hanul Ancuței, mănăstirile aflate în patrimoniul UNESCO, atelierele de ceramică din Marginea, Cetatea de Scaun a Moldovei. În cursul excursiei a avut loc și o reuniune festivă, ocazie cu care col. (r) Adrian Nițoi a înmănat invitaților diplome și medalii cu ocazia aniversării a 50 de ani de antiterorism românesc.
- *11 septembrie: **Promoția 1968*** a sărbătorit în stațiunea Covasna 56 de ani de la absolvirea **Școlii de ofițeri de la Băneasa**.
- *25 septembrie:* Un grup de 20 membri ai **Sucursalei Suceava** a participat la o excursie în județul Iași, în cursul căreia au fost vizitate obiective istorice și culturale din Ruginoasa (cu evocarea personalității lui Alexandru Ioan Cuza), Miclăușeni (Castelul Sturdza), Crama Cotnari și Muzeul de la Cucuteni.
- *09 octombrie, 18 decembrie:* La **București** au avut loc **Reuniunile anuale ale foștilor ofițeri pe profilele de Securitate Economică și Apărarea Constituției**, într-o atmosferă plăcută, civilizată și marcată de emoția revederii foștilor colegi.
- *21 octombrie:* Conducerea **Sucursalei Satu Mare** a continuat implicarea în activitățile din cadrul Programului „*Comemorarea Eroilor Neamului în județul Satu Mare*”, aprobat și coordonat de Instituția Prefectului Județului Satu Mare, derulat de asociațiile locale de rezerviști militari. Cu câteva zile înainte de împlinirea a 80 de ani de la eliberarea acestor ținuturi de sub ocupația horthyistă, a avut loc penultima etapă din acest an, în comunele Pomi și Viile Satu Mare, respectiv la mormintele de eroi din Borlești, Pomi, Cionchești și Tătărești. Moderatorul activităților a fost col. (r) Voicu Șichet, președintele Sucursalei Satu Mare. Activitățile s-au derulat conform

protocolului, respectiv: intonarea Imnului Național, o scurtă introducere și citirea numelor eroilor, oficierea serviciului religios, audierea marșului „Drum bun”, luări de cuvânt, program cultural-artistic și patriotic, depunerea de coroane și jerbe de flori, audierea piesei „Liniștea”/„Silenzio” și încheierea, prin „Apelul nominal al eroilor”.

- **28-31 octombrie: La București a avut loc finala competiției de șah „Cupa Costin Georgescu”,** care a reunit 16 concurenți, câștigători ai etapelor regionale. Festivitatea de premiere a fost onorată de prezența soției fostului director al SRI Costin Georgescu, care a avut cuvinte de apreciere la adresa conducerii ACMRR-SRI pentru această inițiativă și i-a felicitat pe toți participanții și câștigătorii acestei prime ediții a concursului de șah.
- **29 noiembrie:** Ca în fiecare an, Sucursalele din regiunea de sud-est (**Ialomița, Constanța, Galați, Călărași și Tulcea**) au organizat, de Ziua Națională a României, activități de socializare inclusiv sportive, în stațiunea ialomițeană Amara.

PREZENȚE ARTISTICE

Ilustrăm acest număr dedicat Zilei naționale cu câteva creații, parte dintr-un demers etnografic deosebit al cărui autor este **col. (r) Ioan Rotariu**, din Sucursala Suceava.

Născut la 24 noiembrie 1956 în localitatea Ruginoasa, județul Iași (marcată de personalitatea și destinul domnului Unirii, Alexandru Ioan Cuza), Ioan Rotariu s-a considerat dintotdeauna pasionat de pictură și, după trecerea sa în rezervă, din anul 2010, a îmbrățișat și arta încondeierii ouălor.

Ioan Rotariu participă activ la activitățile culturale pe plan local, fiind prezent și la numeroase târguri județene, naționale și internaționale ale meșterilor populari, unde a primit aprecieri și diplome din partea organizatorilor.

La Salonul de primăvară al artei naive desfășurat în luna martie 2024 în municipiul Bacău, juriul a apreciat valoarea artistică a creațiilor lui Ioan Rotariu și a inclus două dintre lucrările acestuia în finala concursului.

Ioan Rotariu a devenit recent membru al *Cenacului Vitralii*, secțiunea Arte Plastice.

oooOOOooo